

Defensio thesium theologicarum de missa pontificia, et coenae dominicae in ea profanatione, adversus responsionem Henrici Ebingshausen

<https://hdl.handle.net/1874/423061>

8

3

DEFENSIO THE-
SIVM THEOLOGICA-
RVM DE MISSA PONTIFICIA, ET
COENAE DOMINICAE IN EA PROFANA-
*tione, aduersus responſionem Henrici Ebings-
hausen.*

AVTHORE

DANIELE ARCVLARIO,
THEOLOGIAE DOCTORE ET
Professore in Academia Marpur-
genſi.

1. Corinth. II.

Ego accepi à Domino, quod & tradidi vobis,

Marburgi, excudebat Paulus Egenolphus. 1589.

DEFENSIO THE-
SIVM THEOLOGICA

AD DECRETUM MONTANUM
CORNAE DOMINICAE IN EA PROBAB-

THEOPHILUS
DANIELE ARCVLARIO
THEOLOGICAL DOCTORE ET

Professore in Academia Patavina
1671

Procurator / Pontificalis sedis in Italia
1671

1671

DEFENSIO THESIVM THEOLOGICARVM DE MISSA PONTIFICIA, ET
Cœna Dominice in ea profanatione.

—o—o—o—

Ditæ à me sunt anno superiore thesès Theologica, quibus cum aliæ superstitiones Missæ pōtificiæ, tum verò mutilatio Cœnæ, ἀπολάτρεϊα, inuocatio mortuorum, & liberatio animarum ex igne purgatorio, è sacris literis cōfutantur. Quibus responsionem opposuit, &

in Academia Moguntinensi, disputatione publica defendere conatus est M. Henricus Ebingshausen, qua crassissimos illos errores & superstitiones, quas dixi, in tanta Euangelij luce non dubitat propugnare, argumentis non tam è Sacra Scriptura malè detorta, quàm scriptis patrum & inueterata aliquot seculorum consuetudine desumptis. Quæ licet eiusmodi sint, vt ad refellenda ea scriptione hac nostrâ non admodum sit opus: quòd ab aliis iamdudum solidè sint confutata (neq; enim nūc primùm ab aduersariis in aciem educuntur) placuit tamen ad instruendos auditores nostros, ad quorum manus aduersarii Responsio fortè peruenit, rationes illius expendere, & quid momenti haberent, examinare. Nam quòd suam de Missa doctrinam *veritatem*, nostram verò *errorem & mendacium* appellat, faciliùs ab illo dicitur, quàm probatur. Simulatae modestiæ est, quòd à *refellendis exagitantisq; calumnijs & conuitijs*, quæ nobis tribuit, se abstuisse scribit. Neq; enim calumnia est aut conuitium, quòd scapham

In Epistola præfixa.

pham scapham appellans, Missam, qualis hodie Romanensibus in usu est, superstitionis & idolomania plenam esse dixi. Id enim rationibus firmis demonstraui. Nec magni interest, suppresso an expresso nomine nostro, disputationem suam edere voluerit: quando hic non de personis, sed rebus, id est, Christi gloria & legitimo Sacramenti usu agitur. Quod argumenta mea ex *Chemnitij Examine iam pridem à suis, vt ait, copiosè refutato*, excerpta esse affirmat: ad rem nihil facit, ex quocunq; desumpta sint auctore, dummodò Scripturæ sacræ fundamento nitantur. Refutationem verò, cuius meminit, constat nihilo firmiorem esse eam, quam olim præceptores ipsius, Faber & Eccius, aduersus Confessionem Augustanam confarcinârunt, quæ lucem ferre non potuit: nisi fortè cauillari idem illi est atq; refutare. Quod si tanta est refutationis illius copia & argumentorum in ea robur, aduersarii responsione nihil opus erat *ad satisfaciendum expectationi eorum, qui, vt scribit, auebât cognoscere, quid Lutherani argumentis Catholicus respondere possent*. Id enim ex Refutatione illa abunde cognoscere poterant: quam si legerant, nec in ea acquiescebant, expectatio & desiderium nouæ Responsionis vanitatem illius arguit. Si non legerant, ad eam saltem fuerant remittendi, vt expectationi ipsorum satisfaceret. Nisi fortè alia firmiora argumenta hac responsione sua aduersarius afferre voluit: qua de re nunc videbimus, sequuturi ordinem thesium nostrarum, quem & aduersarius in sua Responsione sequutus est: vbi primum pontificiorum de Missa doctrinam summam exposuit: tunc refutationem & argumenta, quibus Cœnæ Dominicæ in Missa profanationem demonstro, subieci.

In thesium nostrarum & Responsionis suæ collatione mihi Lutherani, sibi Catholici titulum tribuit. Si Lutheranum intelligit eum, qui doctrinam coelestem à traditionum humanarum & pontificiæ superstitionis fermento per Lutherum repurgatam amplectitur: sciat, nos nominis illius haud pudere: tamen si iuxta

iuxta Apostoli doctrinam malumus à Christo salutis auctore, 1. Cor. 6
 quam ministris illius denominari. Si item Catholicum dicitur
 eum, qui errores & superstitiones pontificias Catholico multi-
 tudinis consensu receptas, & longi temporis consuetudine con-
 firmatas profitetur: titulum hunc illi non invidemus. Constat
 alioqui Catholici nomen veræ Ecclesiæ per Orbem diffusæ pro-
 priè convenire, Augustino teste: cuius membra eiusdem doctri- Epist. 179.
 næ cœlestis professione, fide, ac Spiritu inter se sunt coniuncta.
 In quibus nos quoq; iure censerì, doctrinæ, quam profitemur,
 sinceritas ostendit.

Descriptionem Missæ à me positam admittit, nisi quòd de Thesis 1.
 vi & effecto Missæ differens distinguit inter sacrificium cruen-
 tum in cruce peractum, & Missam, quam longè infra illud subsi-
 dere docet, quod ad vim expiandi peccata attinet: tametsi &
 hanc valere ait ad expianda peccata. Atqui Scriptura sacra vim
 expiandi peccata vni cruento sacrificio Christi tribuit, quem Ies. 53. & 69.
1. Iohan. 2.
 vulneratum esse propter peccata nostra, solum calcasse torcular,
 propitiationem esse pro peccatis nostris, docet. Nefas igitur fue-
 rit inter expiationem ita partiri, vt vel minima eius portio penes
 Missam resideat. Eiusdem momenti est altera illius distinctio ex
 trinsic Scholasticorum petita, inter opus operatum & operantis:
 quorum huic tribuit meritum, illud sub meritum cadere negat.
 Nos verò aliud meritum, quo peccata expiantur, nisi mortem
 Christi, cum Scriptura ignoramus. Ipse si potest, è Scripturæ fon-
 tibus, non lacunis Scholasticorum, nos doceat, Sacrificulum
 missificantem *nobilissimo hoc religionis opere*, ut ipse appellat, *re-*
missionem peccatorum aliarve bona spiritualia & corporalia promereri.

Missæ priuatæ appellationem improbat. *Nullam*, inquit, Thesis 2.
Missam priuatam in Ecclesia Catholica agnosimus: omnes publicæ
sunt, omnes communes. Cur ergo Doctores vestri illas sic nominâ-
 runt? verum non de nomine, sed de re nobis est certamen. Nega-
 mus publicam esse, & institutioni Christi consentaneam Cœnæ
 adm ini-

Gregorius pas-
 sim in Registro.
 Glossa De con-
 secr. dist. 1. ca. Et
 hoc attendendū.

administrationem, in qua solus Sacerdos communicat: id quod thesibus nostris inde à 57. vsq; ad 64. demonstramus. Rationes, quas ad confirmandam contrariam opinionem adducit, frivola sunt: *Quia, inquit, Sacerdos Missam celebrans, non privatus, sed publicus Ecclesiae minister est.* Quasi verò satis sit ad Coenae actionem, si à publico Ecclesiae ministro celebretur, ita ut ipse solus vescatur. Baptismus à publico Ecclesiae ministro dispensatur. Quis verò inde colligat, Ecclesiae ministrum Baptismo rite defunctum esse, si seipsum baptizet: & hunc illius Baptismum alijs quoq;, qui non tinguntur, salutem conferre? Quin potius ut ad Baptismum rite peragendum non solum Ecclesiae minister Baptismum conferens, sed etiam is, cui conferatur, requiritur: sic ad Coenae actionem non solum verbi minister, qui illam ceu publicum bonum dispenset, sed etiam Ecclesia, cui dispensetur, requiritur, idq; eo modo, quem Christus sanxit, id est, ut minister distribuat, Ecclesia participet.

Quòd ait, *Ecclesiae ministrum in sacrificio Missae personam Christi sustinere*, haecenus concedo, quatenus id facit in Coena, quod Christus fecit. Christus autem in Coena non sacrificavit vel obtulit semetipsum Deo, sed corpus suum manducandum, & sanguinem bibendum discipulis dedit: atq; hi ea, quae Christus dedit, manducarunt & biberunt, ut Euangelistae testantur. Quo nihil magis solitariae isti sacerdotis communicationi aduersatur. Porro vtrum *Sacerdos in Missa pro omnium fidelium vivorum & defunctorum salute Deo sacrificium offerat*, ut aduersarius hoc loco asserit: de hoc infra videbimus. Quòd deniq; *populum Missae spectatorem spiritualiter saltem communicare* ait, negamus spirituales hanc communicationem satis esse ad Coenam ex Christi praescripto celebrandam: quippe quae externa quoque communicatione constat, vtramq; enim Christus in Coenae actione, ut ea nobis sit salutaris, coniungit, dum iubet accipere, manducare, & bibere: item, hoc facere ad sui recordationem. Et
Apostolus

Apostolus panem fractum communicationem esse ait corporis Christi: sed de participatione disertè addit: ex vno pane, inquit, participamus. Participando igitur, non spectando, populus instituto Christi satisfacit. Nec deesset officio suo populus in Sacramento hoc crebrius participando, si de legitimo eius vsu è Scriptura doceretur. Imò si cessator esset in officio suo populus: omittenda potiùs erat eiusmodi Missa, in qua præter Sacerdotem nemo communicat, quàm Christi institutio violáda. Neq; enim populi negligentia institutio Christi cedere debet. Nam quod de sacrificio addit, *illud vel absq; Sacramenti distributione* constare posse: suo loco examinabimus.

Discrimen expono inter Sacerdotis & populi communicationem, quorum ille vtramq; Sacramenti partem, panem & calicem, hic verò vnam duntaxat, nempe panem sumit: vbi canillatur aduersarius in appellatione panis & calicis vel vini, negatq; vel Sacerdotem vel populum panem & vinum in Missa accipere, quòd peracta consecratione, panis & vinum esse designant. Ineptus igitur & ἀνεπίστονος fuerit Paulus, qui non minùs post quàm ante recitationem verborum Coenæ panis & poculi appellationibus vsus fuit, ignarus videlicet consecrationis vestre & transmutationis: de qua infra suo loco, vbi & illud disquiremus, utrùm Sacerdos & populus corpus & sanguinem Christi, ille sub vtraq; hic verò sub vna specie tantùm, in Missa percipiat, quod aduersarius hic affirmat. Quod fatetur, in Coena Lutherana, quam appellat, tam ministrum quàm populum vtrumq; Sacramenti elementum sumere, si de solo pane & vino intelligit, negamus: nisi è Scriptura doceat, vbi Coena ex præscripto Christi administratur, illic præter panem & vinum nihil reliquum esse. Credimus enim & docemus veram corporis & sanguinis Christi in Coena præsentiam & participationem, & à dogmate eorum, qui diuersum tradunt, nos dissentire profiteremur.

De Missis, quas in honorem & memoriam sanctorum ab illis

1. Corin. 10.

Thesis 3.

1. Cor. 10. & 11.

Thesis 4.

illis diximus celebrari: respondet *Missas à Sacerdotibus suis celebrari non sanctis, sed soli Deo in honorem & memoriam sanctorum.* Ecquis verò cum Cœnæ Dominicæ finem & usum docuit, vt in honorem & memoriam sanctorum illa celebretur? Christus certè in sui memoriam cœnam vult celebrari. Et Paulus in ea nos mortem Domini annunciare iubet, vbi nulla fit mentio sanctorum. Locus Augustini, quem citas, usq; ad eò tibi non patrocínatur, vt pro nobis potius faciat. Cùm enim veteri Ecclesiæ more receptum esset, vt in actione Cœnæ nomina martyrum recitarentur, ad commendandas populo virtutes illòrum: de hac sanctorum commemoratione loquitur Augustinus, ac disertè negat illos à Sacerdote inuocari. Aduersarij verò Missas in honorem sanctorum celebrant, ad imploranda ipsòrum patrocinia, & intercessionem eorundem apud Deum obtinendam. Deinde negat ibidem Augustinus, fideles id temporis martyribus vel templa condidisse, vel aras extruxisse. At sub papatu utrunq; & factum esse & fieri constat.

Matth. 26.
1. Corinth. 11.

De ciuitate Dei
lib. 22. cap. 10.

Concil. Trid.
Sess. 6. cap. 3. &
can. 5.

Thef. 5.

In recitanda Pontificiorum de Missæ reliquijs sententiã diximus, panem vel extra Missæ actionem esse & permanere corpus Christi: vbi Antagonista denuò cauillatur in voce panis, & loquutionem illam ceu falsam auersatur, qua panis esse & permanere dicatur corpus Christi: quòd peracta consecratione, panis vt naturam, ita nomen suum amittat, ac solùm speciem retineat panis. Verùm vt demus, quod ille de panis in corpus Christi conuersione fingit: num idcirco panis appellatio fuerit improbanda, qua Paulum usum fuisse modò diximus? Appellatur saltem panis eo sensu, quo ipsi Paulum interpretari solent, dum fingunt, panem ab illo dici, quia ante consecrationem panis fuerit, & peracta consecratione, speciem & accidentia panis retineat, vt aduersarius ipse hoc loco asserit. Et Cyprianus ita loquitur, *Christus obtulit, inquit, Deo patri non aquam solum, sed vinum aqua mixtum in calice.* Sanè non aliud hac thesi exprimere volumus,

De calice Dominico sanctif.

voluimus, quàm quod aduersarij docent, panem in Missæ actione in corpus Christi mutatum, etiam post actionem illam esse & permanere corpus Christi. Si de sententia constat: Sophisticum est de verbis litigare. Quod verò addit, *ἀδύνατον* esse, vt panis sit corpus Christi, nisi in substantiam corporis Christi conuertatur: negamus conuersionem hanc necessariò consequi. Vt enim de Christo verè dico, hominem esse Deum, propter personalem naturarum vnionem, absq; vlla earundem conuersione: sic panis est & dicitur corpus Christi, propter sacramentalem illius cum corpore Christi vnionem, absq; omni naturarum mutatione. Ac quamuis à Philosophorum Logica alienum sit hoc enunciationum genus: in diuinis tamen literis non infrequens est, vt propter duarum rerum coniunctionem vna de altera dicatur, absq; vlla rerum, quæ vniuntur, confusione vel substantiarum conuersione. Vt de flatu externo, quem discipulis aspirabat Christus, verè prædicatur Spiritus sanctus. Et *rohan. 20.* de arca subleuata & loco mota Moses: Surge, inquit, Domine, & dissipentur inimici tui. Idem de eadem reposita: Reuertere, *Num. 10.* inquit, Domine ad multitudinem Israël. Vbi non est necesse vel ad Tropicas vel identicas confugere prædicationes.

Quod porò de mutatione panis hoc loco attingit, quem *ait virtute verborum diuinorum in corpus Christi ita conuerti, ut sola eius remaneant accidentia:* id suo loco excutiemus, ubi aduersarij argumenta examinanda erunt, quibus Transubstantiationis dogma stabilire conatur. Nunc quæ de asseruandis Missæ reliquijs ex Antiquitate profert, *Eucharistiam asseruatam fuisse pro infirmis, à fidelibus domum deportatam, pro symbolo communionis Episcopis ad urbem venientibus missam:* ex quibus infert, corpus Christi extra actionem Cœnæ permanere: ad ea paucis respondemus cum Cypriano, non attendendum esse, quid aliquis ante nos faciendum putauerit, sed quid Christus, qui ante omnes est, prior fecerit. Neq; enim hominis consuetudinem sequendam

B

esse,

Cyprian lib. 2.
Epist. 3. ad Cecl.
li. m. de Sacramento calicis.

esse, sed Dei veritatem. De asseruatione autem Coenæ neque præceptum Christi, nec Apostolorum exemplum extat. Ac consuetudini illi aliam contrariam ex eadem Antiquitate opponimus. Non enim defuerunt, qui asseruationem illam improbârunt. Origenes: *Dominus, inquit, panem, quem discipulis dabat, & dicebat eis, Accipite & manducate, non distulit, nec seruari iussit in crastinum.* Et Clemens primus Apostolis *αὐτῶν*: *Tanta, inquit, in altari holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant. Quod si remanserit, in crastinum non reseruetur, sed cum timore & tremore, clericorum & diligentia consumantur.* Hesy chius: *vidimus, inquit, in Ecclesia igni tradi quaecunque remanere contigerit inconsumpta.* Quid? quod in Concilio Toletano primo, itemq; Cæsaraugustano inter cætera decretum legimus, vt Eucharistia à Sacerdote sumpta, in coetu sacro consumatur. Viderunt nimirum, illam Eucharistiæ asseruationem instituto Christi haud esse consentaneam, ac proinde abrogandam duxerunt.

In Leuit.
Homil. 5.

De Consecr.
Diffin. 2.
Cap. Tribus.

In cap. 8. Leuit.
lib. 2.

Concil. Tolet.
Can. 14.
Cæsaraug. c. 3.

Thesis 6.

Quod circumgestationem Sacramenti valere ait *non solum ad excitandam populi deuotionem, amplificandamq; Christi gloriam, sed etiam ad diuinum numen conciliandum*: malè scilicet consuluerunt Apostoli vel Christi gloriæ, vel Ecclesiæ saluti, qui de hac circumgestatione nihil præceperunt. Quin etiam successores illorum Episcopi suo defuerunt officio, qui tot seculis hanc circumgestationis vim & usum non viderunt: donec tandem Urbanus quartus circiter annum Christi 1260. peculiarem festiuitatem Sacramenti huius venerationi consecraret, idq; de consilio mulierculæ cuiusdam. In qua ceremonia etiam si nihil inesset superstitionis, quæ ista est Concilij Tridentini tyrannis, propter traditionem humanam Ecclesias damnare? Et quæ Scriptura istam conciliandi numinis rationem docet, contumeliosam in sanguinem Christi, qui vnus Deum patrem nobis reconciliasse dicitur? Neq; quicquam huc facit Arcæ circumgestatio, qua illam Sacramenti circumgestationem adumbratam fuisse:

8. eff. 3, Cap. 6.

Coloffi.
1. Timoth. 2.
2. Cor. 5.

fuisse ait. Etsi enim Ceremoniæ Leuiticæ partim Christum eiusq; officium, partim spiritualemente Dei cultum à fidelibus in nouo Testamento præstandum præfigurârunt: hætenus tamen typorum illorum explicatio admittitur, quatenus illustribus noui Testamenti Scripturæ testimoniis confirmatur. De circumgestatione autem Sacramenti, per arcæ circumgestationem præfigurata, Scriptura noui Testamenti nihil tradit. Quid? quòd non omnis circumgestatio arcæ olim Deo probata fuit: quemadmodum ex iisdem, quos aduersarius ad stabiliendam sententiam suam in margine annotauit, locis patet. Neq; enim Deo placuit factum illud Hebræorum, qui ad debellandos Philistæos 1. Samuel 4. arcam foederis in castra adducendam curârunt, cuius rei neque mandatum habuerunt, nec promissionem. Vnde tantum abest, vt hæc arcæ circumgestatio illis profuerit *ad cõciliandum numen*, vt potius obfuerit: quando non solum cæsi fuerunt, sed arca quoq; ipsa in hostium potestatem venit. Similiter errore non caruit factum Daudis, qui arcam domum suam adducturus 2. Samuel 6. Num. 4. eam plaustro imposuit: cum ex legis præscripto à Leuitis gestari, non plaustro vehi debuerit. Vnde vectura illa quoq; infeliciter cessit, dum Vza vacillantem ex plaustri motu arcam subleuaturus, morte multatur. Ex quibus apparet, quid Deo placeant cultus humano consilio & bonâ, vt loquuntur, intentione absque verbo Dei suscepti: vt his locis Sacramenti circumgestatio refellatur potius, quàm confirmetur.

Christum Deum & hominem adorandum esse, nemo nostrum est, qui insicietur. At panem pro Christi corpore adorare, *ἀστολατρείαν* esse dicimus omnibus pijs fugiendam, ne (quod Apostolus in gentibus damnat) creaturam loco creatoris colamus. Rom. 1. Quod quidem tantisper asserimus, dum aduersarius suam illam panis in corpus Christi conuersionem è Scriptura demonstrat.

Missam dixi horrendam esse Coenæ Dominicæ profana- Thefis 7.
tionem

tionem plenam superstitionis & idolomania: id quod in sequentibus thesibus demonstro. Aduersarius verò illud in Coenam nostram retorquens, eius ministros ait esse profanos & laicos, qui nullum ius habeant administranda Coena sacra, ac proinde profanum duntaxat panem communicantibus porrigant. At quo iure potestatem docendi & administrandi Sacramenta derogat iis, qui ab Ecclesia legitimè sunt vocati? An quia ab Episcopis ipsius neq; rasi sunt neq; uncti? Atqui hoc pacto neq; Apostoli neq; veteris Ecclesiae ministri ius habuissent & potestatem vel docendi vel Sacramenta administrandi, vt quibus vnctio illa & rasura fuerunt ignotae: ac proinde hi quoq; in ordinem laicorum & profanorum fuerint redigendi. Porro constat ius vocandi & eligendi ministros verbi esse penes Ecclesiam, vel Cypriano teste: quo nomine intelligimus non clerum pontificium, id est, praesules & sacrificulos rastos & unctos: sed coetum eorum, qui sincera Dei verbum & legitimum Sacramentorum usum amplectuntur. A qua Ecclesia cum apud nos verbi ministri, praesente doctrinae & morum inquisitione, vocentur: quis neget legitimum esse illorum ministerium, eosque, quoties Coenam Christi praescripto celebrant, merum distribuere panem assermet?

A quo ministerio diuersum quendam ordinem Sacerdotum pontificij fingunt, quorum munus sit in Missa corpus Christi offerre pro peccatis viuorum & mortuorum. Quam summam esse dicimus Coenae Dominicae profanationem, plenam superstitionis & idolomania: quemadmodum ex subiectis thesibus nostris patet, quarum argumenta, quam dextre refutauerit aduersarius, age videamus.

Thesis 8.

Primum argumentum, quo Coenae Dominicae in Missa profanationem confirmaui, à diuersa Sacramenti & Sacrificij natura seu forma sumitur. Nam Coenae Sacramentum dixi ab aduersariis perperam in Sacrificium transformari, actionem videlicet

Videlicet toto genere diuersam. Antagonista verò id negat. Sed
vtrumq; ait in coena coniungi, Sacrificium & Sacramentum.

Nam *vnam, eandemq; rem in hoc diuino mysterio secundum duas ra-*

tionem formales distinctas (vtor ipsius verbis) *vtamq; accipere no-*

menclaturam. Atqui de sua cuiusq; Sacramenti forma ex institu-

tione est iudicandum, quam vnã, non geminã, in hoc Eu-

charistiã mysterio deprehendimus, quã in distribuendo, man-

ducando, & bibẽdo consistit. Sacrificii formã, *qua corpus Chri-*

sti sub signis visibilibus Deo offeratur, verba institutionis non do-

cent. Nam quòd vtrumq; & Sacramentum & Sacrificium, his

Christi verbis, *Hoc facite in mei commemorationem,* aduersarius

contineri ait: negamus faciendi verbo Sacrificium à Christo

fuisse designatum: sed ad præcedentem actionem hæc verba di-

cimus esse referenda, vt discipuli iubeantur in celebranda Coe-

na id facere, quod Christum viderant in prima Coena fecisse: id

est, panem & vinum benedictum distribuere ad manducandum

& bibendum, idq; in mortis Dominicæ memoriã. Neque

enim Christum legimus corpus suum in Coena sacrificasse.

Quam sententiã nostrã Apostolus, optimus verborum Chri-

sti interpres confirmat, qui de poculo disserens: *Hoc facite,* inquit,

An Coena sit sa-
crificium, quale
pontificii asse-
runt.

1. Cor. 11.

quotiescunq; biberitis in mei commemorationem. Et de tota actione:

Quotiescunq; inquit, comederitis panem hunc, & de poculo biberitis,

mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. Quibus verbis disertè,

quid Christus in Coena nos facere iusserit, declarat. Pontifi-

cii verò omissis iis, quæ Christus in Coena disertè facere iussit,

velut utriusq; partis Coenæ distributione, & mortis Dominicæ

annunciatiõne, ea faciunt, quæ Christum neq; fecisse, nec præ-

cepisse legimus. Quo nihil magis præposterum atq; puerum.

Et quid de Sacramenti forma reliqui faciunt in Missis suis soli-

tariis, ubi nulla sit distributio, nulla sumptio, saltẽ populi re-

spectu, nulla mortis Dominicæ annunciatio? Quas quidem Mis-

sas constat non tam Sacramenti, quàm Sacrificii nomine ab

illis commendari.

Thef. 9. & 10.

Luc. 22.

Ex Coenæ descriptione, quæ apud Euangelistas & Paulum extat, docui, Coenam non esse Sacrificium, cuius ne vestigium quidem in narrationibus ipsorum appareat. Quibus Antagonista narrationem Lucæ opponit, Pascha cum Coenæ descriptione coniungentis: ac quod Lucas de Paschate Iudaico refert, id noster ad Coenam detorquet: velut quod Christus discipulis aiebat, *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar*. Quæ verba aduersarius de Eucharistia exponenda esse ait, atq; ex eis colligit, vt olim agnus Paschalis immolatus fuerit, Sic Christum, cuius agnus ille typum gessit, in Coena corpus & sanguinem suum Deo patri obrulisse. Respondeo, esse paralogismum compositionis & diuisionis. Nam duo diuersi actus à Luca commemorantur: Primùm quemadmodum instante azymorum die, quo necesse erat immolari Pascha, Christus duos è discipulis ablegarit ad parandum Pascha. Quo parato, Christum narrat cum discipulis accubuisse, & de suo vescendi Paschatis illius desiderio discipulis testificatum fuisse. Vt enim se nostra causa legi subiecit, sic ritum quoque agni Paschalis celebrare voluit: idque tunc postremùm, imminente videlicet passionis tempore, quo typus ille suum habiturus erat complementum. Quæ causa fuit, cur tanto cum discipulis vescendi agni illius desiderio teneretur: quòd mortem iam obiturus re & facto præstare decreuisset, quod agnus ille hætenus adumbrasset. Eòdem pertinet, quod de poculo subiecit Lucas, quod acceptum Christus, gratis actis, discipulos iussit inter se distribuere. Quo poculo velut colophonè veteri Paschati imposuit. Quam actionem deinde sequitur institutio Coenæ sacræ: vbi Lucas refert, Christum acceptum panem, cum gratias egisset, fregisse & dedisse discipulis, &c. Similiter & poculum distribuisse &c. Etsi enim coniunctæ fuerunt hæ Christi actiones, ceremonia agni Paschalis, & institutio Coenæ: non sunt tamen inter se confundendæ. Cumq; Lucas duplicis poculi faciat mentionem, prius illud ad

illud ad ceremoniam agni Paschalis, posterius ad Coenae actionem est referendum. Alioqui in Coena sacra nobis gemino poculo esset utendum: vno ante sumptionem panis, altero post eam: quod absurdum esse, quis non videt?

Porro mastrationem immolationemque Agni Paschalis in Christo impletam fuisse, nō in Coena, sed in cruce, quo tempore Christus mortem obiit ad expianda peccata nostra, Scriptura testatur, dum Christum vocat agnum Dei tollentem peccata mundi. Et Petrus ait, Christum tulisse peccata nostra in corpore suo super lignum. Ac quod Moses de Agno Paschali refert, *Os non comminuetis ex eo*: id Iohannes disertè in Christo in crucem suffixo impletum esse testatur. Mastratio igitur & immolatio Christi facta est in cruce, māducatio verò fit in Coena.

Iohan. 1.
1. Pet. 2.
Num. 9.
Iohan. 19.

Ad patrum testimonia quod attinet, quæ aduersarius hoc loco citat, & quibus probare conatur, Christum in prima Coena corpus & sanguinem suum Deo patri obtulisse: nihil hæc illi suffragantur. Nam quod ex Tertulliano affert, *Christum professum se concupisse edere Pascha, ut suum*: de veteri Paschate loquitur, quod suum Christus appellat, quia typus seu umbra ipsius fuit, cuius veritas & complementum in Christo extabat. Et ut demus, id nomen ad Coenam quoque referri posse, quatenus videlicet Christus per Agnum Paschalem adumbratus in Coena māducatur: immolatio tamē & oblatio corporis & sanguinis Christi, non in Coena, sed cruce facta est, sicut modò ostendimus. Caterùm quo sensu patres Coenam appellarint sacrificium, & Christum in ea dixerint immolari, infra thesi 17. explicabitur.

Lib. 4. in Matheion.

Quòd ex loco Paulino ratiocinatur, ut olim Iudæi & gentes sua habuerunt sacrificia, quæ prius in aris obtulerunt, quam participarunt: Sic in Coena corpus Christi primùm offerendum esse, tum quoque participandum: respondeo, per mensas illic Apostolum designare non aras, in quibus sacrificia offerebantur, sed solennes illas epulas & conuiuia, quæ tum Iudæi tum gen-

1. Corinth. 10.

tum gentes, facto sacro, de victimarum reliquiis instructe solebant, & ad quæ Christiani quoque à gentibus inuitabantur. De quibus conuiujs Corinthii fideles Apostolo mouerant quaestionem, anné iis interesse liceret. Nam de sacris ipsis gentilium & aris idolorum nemo fidelium ambigebat, sibi nefas esse, ea adire. De conuiujs igitur illis Apostolus respondet, etsi per se non sit illicitum ea accedere, vitandi tamen offendiculi causa ab illis abstinendum esse: eoq; magis, quòd illa epularum communicationem quãdam Sacrificiorum gentilium & idololatriæ cõmunicationem secum trahere videatur. Vt igitur in conuiujs illis seu mensis nulla offerebantur Sacrificia, sed de Sacrificijs pridem oblatis conuiuæ participabant seu comedebant: Sic in Cœna non est necesse Christi corpus offerri, sed eo iam olim in cruce oblato, nunc vescimur. Ex quo apparet, optimè constare Apostoli comparisonem, etiamsi corpus & sanguis Christi in Cœna Deo non offerantur.

Thef. 11. & 12.

Ex eadem Euangelistarum narratione, qua Cœnam sacram describunt, probatur, Cœnam non esse Sacrificium: quia Christus iusserit discipulos ea, quæ in Cœna dabat, accipere. *Accipite*, inquit, *comedite: Hoc est corpus meum*. Et de poculo, *Bibite*, inquit, *hic est sanguis meus*. Ab alio autem accipere, comedere & bibere, non sit Deo offerre. In quo argumento eludendo mirabilem Sophistam agit aduersarius. Primùm enim quæ Euangelistæ de Cœna narrant, ea ille ad agnum Paschalem refert. *Inbet quidem discipulos*, inquit, *ea qua dabat, nempe CARNES AGNI PASCHALIS in Eucharistia accipere: sed non antè dabat eas, quàm Deo essent oblata*. Quis vnquam fando audiuit, Christum, cum Cœnam institueret sacram, discipulis carnes Agni Paschalis dedisse, easq; vt acciperent, iussisse, tum de eis pronunciaisse, esse corpus suum? Quasi ex Euangelistarum narratione obscurum sit, quid Christus discipulis dederit, cum diceret: *Accipite, comedite: Hoc est corpus meum*. Sic enim Lucas, *Et accepto pane*, inquit,

quit, cum gratias egisset, fregit ac dedit eis, dicens: Hoc est corpus me-
 um, &c. vbi nulla fit mentio carniū Agni Paschalis aut immo-
 lationis in Coena factæ. Vnde D. Heronymus, postquam, inquit,
 typicum Pascha fuerat impletum, & Agni carnes cum Apostolis come-
 derat, assumit panem, qui confortat cor hominis, & ad verum Pascha
 transgreditur Sacramentum. Quod autem ex his Christi verbis,
 Quod pro vobis datur, aduersarius concludit, Christi corpus in
 Coena pro discipulis fuisse Deo oblatum: respondeo, de obla-
 tione, quæ postridie in cruce facta est, hæc verba esse accipienda,
 quæ illustrem continent descriptionem eius corporis, quod
 Christus in Coena discipulis dabat, nempe id ipsum, quod po-
 stridie in cruce pro nobis in mortem erat daturus. Est enim non
 infrequens in Scripturis illa temporis enallage, præsentis aut
 præteriti pro futuro. Ego pono animam meam pro ouibus meis,
 Væ homini illi, per quem filius hominis proditur. Filius homi-
 nis traditur in manus peccatorum. Nec abs re ita loquitur Chri-
 stus, vt qui iam esset in procinctu passionis postridie in cruce per
 mortem perficiendæ.

In Matth. cap.

26.

Iohan. 10.

Matth. 26.

Idem iudicium est de calice, qui non solum nouum Te-
 stamentum in Christi sanguine, sed etiam (vt apud Lucam Græca
 verba habent) pro nobis effusus dicitur. Ex quo aduersarius arguta-
 tur, calicem in Coena pro nobis immolatum esse. Quomodo, inquit, in
 Coena incruenta ante passionem, calix effusus est pro nobis, si non est
 immolatus? Quasi vero Lucas his verbis diuersum quiddam à cæ-
 teris Euangelistis docere, nec potius eandem cum illis senten-
 tiam, commutatis nonnihil verbis, exprimere voluerit. Quod
 enim cæteri sanguini, hoc ille calici tribuit, propter Sacramenta-
 lem sanguinis cum calice vel vino vniōem. Nec tamen vlla
 hinc sequitur sanguinis Christi in Coena facta vel effusio vel ob-
 latio, quæ demum in passione & cruce contigit. Quod quidem
 vel ex ipso Canone Missæ aduersarius discere poterat, vbi fun-
 dendi verbum non in præsentī, sed futuro tempore legitur. Et

C

qui,

qui, quæso, incruenta Coena dicitur, si in ea Christi sanguis effusus est & immolatus?

e. Corinth. 11.

Nec immolationi huic quicquam suffragatur frangendi verbum, quo Paulus est usus, qui Christi verba sic recitat: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur.* Respicit enim Paulus ad præsentem Coenæ actionem, id est, eam quæ in Coena fit, corporis Christi distributionem, quæ Hebræis frangendi verbo notatur. Cumq; idem sit Christi corpus, & quod in cruce oblatum fuit, & quod in Coena distribuitur: nihil est dissidij inter Paulum & ceteros Evangelistas. Et vt demus, frangendi verbum apud Paulum immolationem designare: ex eo tamen non consequitur, in Coena corpus Christi immolatum fuisse, cum Scriptura disertè affirmet, immolationem illam in cruce factam esse.

Contra Cref-
conium.
Epist. 111.

Ad Gregorij Nysseni testimonium, hoc loco ab aduersario citatum, quod attinet, non negamus, Patres uspiam de Coena minùs propriè loquutos esse, atque etiam fortassè minùs rectè sensisse, dum in ea corpus & sanguinem Christi Deo offerri dicunt. Nec verò nos patrum lucubrationes pro Scripturis Canonicis consideramus, sicut de Cypriani libris Augustinus ait, & ipse de suis idem nobis iudicium permittit. Cum igitur Scriptura immolationem corporis & sanguinis Christi in passione & cruce factam esse disertè affirmet: ineptè illa ad Coenam transfertur.

Theol. 13. & 14.

Coenam non esse sacrificium, alio argumento confirmavi à fine & usu Sacramentorum sumpto: quòd Sacramenta tum organa sint, per quæ Dominus bona promissà nobis offert, tum pignora ob signanda promissioni Sacramentis annexæ destinata: in Sacrificijs verò nos Deo aliquid offeramus. Respondet aduersarius, *me frustra litigare de discrimine Sacramenti & Sacrificij, quòd Coena diuerso respectu & Sacrificium dicatur & Sacramentum.* Atqui suprà ostendi, actiones sacras ex sua quamq; forma verbo Dei definita æstimandas esse & denominandas: à Coena verò alienam

alienam esse eam sacrificij formam, quam Pontificii de Missa sua tradunt. Porrò quòd dixi, promissionem gratiæ Sacramentis contineri; *in eo me non parùm hallucinari* aduersarius ait. *Neg enim*, inquit, *Sacramenta ipsa promittunt vel offerunt gratiam, sed vi sua eam efficiunt.* Imò verissimum est, quod dixi, promissionem gratiæ Sacramentis contineri, quippe quæ velut anima & vita est Sacramentorum, ad eò vt si ea desit, Sacramenta nulla censeantur. Quis enim ignorat promissionem Baptismo annexam: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit?* illam item Euceniæ: *Quod (corpus) pro vobis traditur? Qui (sanguis) pro vobis effunditur in remissionem peccatorum?* Ab hac promissione dico vim omnem & vsum salutarem Sacramentorum pendere & provenire iis, qui fide eam apprehendunt. Itaq; Dei promittentis respectu Sacramenta gratiam offerunt, nec minùs per illa, quàm per verbi ministerium Spiritus sanctus est efficax. Sic Christus mundasse Ecclesiam dicitur lauacro aquæ in verbo. Item: *Nisi quis renatus fuerit, inquit, ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei.* Vbi tamen semper distinguendum esse docemus inter Deum ipsum gratiæ auctorem, & instrumentum, id est, Sacramenta, per quæ gratiam illam Dominus offert, & fidelibus applicat. Qua de re præclare Augustinus: *Dominus dicit, inquit, ego sanctificabo Aaronem. Et Moysi dicit: Sanctificabis eum. Quomodo ergo & Moyses sanctificat, & Dominus? Non enim Moyses pro Domino: Sed Moyses visibilibus Sacramentis per ministerium suum: Dominus autem inuisibili gratia per Spiritum sanctum, ubi est totus fructus & omnis utilitas visibilium Sacramentorum.* Ac viderit aduersarius, qui illud ceu falsò à me dictum reprehendit, Sacramentis gratiam contineri: quomodo hæc illius censura cum decreto Concilij Tridentini consentiat, quo disertè damnantur, *qui Sacramenta nouæ legis gratiam continere aut conferre negant:* quorum utrumq; nos suo modo rectè dici concedimus, sicut iam explicauimus.

Mar. 16.
Matth. 26.

Ephes. 5.
Ioan. 3.

In Leuit. quæst. 34.

sess. 7.
Can. 6.

In eo autem aduersarius ipse non parùm hallucinatur, qui *Sacramenta vi sua gratiam efficere* ait, id est, vt Scholastici docent, ex opere operato, sine bono motu, salutem conferre ei, qui illis vtitur. Fingunt enim externis Sacramentorum ritibus per se inesse arcanam quandam vim ex verbis consecrationis conceptam, quam illa in quibuscunq; hominibus vel omni Dei timore ac fide vacuis exerant. Atqui cùm promissionis Sacramentis annexæ & fidei mutua sit relatio: constat Sacramenta absq; fide percepta nihil proficere. *Qui enim crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.* Et de Coena Apostolus: *probet autem se homo,* inquit, *& sic de pane illo edat.* Quare Augustinus: *unde,* inquit, *ista tanta virtus aque, vt corpus tangat, & cor abluat? nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur.* Ex quo simul apparet, non excludi promissionem, cùm Augustinus dicit: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Vbi per verbum Augustinus intelligit non quoduis verbum Sacrificuli murmure, Magorum instar, muscitatum, sed verbum institutionis completæ & certam actionis formam seu ceremoniam à Christo præscriptam atq; mandatam, & promissionem gratiæ Ceremoniæ illi annexam: contrà quàm aduersarius opinatur.

Id quoq; ineptè à medici aserit, in Sacramentis pignora seu Sigilla promissioni annecti: cùm potius, inquit, *promissio diuina sigillum annectat Sacramentis.* Mirabilis sanè metamorphosis. Modò negauerat, quod dixeram, promissionem gratiæ Sacramentis contineri, seu, vt ipse loquitur, *Sacramenta promittere vel offerre gratiam.* Nunc sui quasi oblitus promissionem partem facit Sacramentorum, *vt que horum sit sigillum.* Porro quid est dispensationis diuinæ ordinem inuertere, si hoc non est? Neque enim promissio Sacramenta, sed Sacramenta promissionem obsignant. Vnde circumcisio dicitur *significatio* iustitiæ fidei. Et Augustinus Sacramenta inuisibilis gratiæ signa definit. Nam quod aduersarius ait, *fideles ideo ad suscipienda Sacramenta accedere, quòd*

Mar. 16.

1. Cor. 11.

In Iohan.
Tract. 80.In Iohan.
Homil. 53.

Rom. 4.

verbo

verbo Dei vel promissioni diuina credant: adeò non tollit hunc ob-
signandi vsum Sacramentis propriū, vt potiùs confirmet. Cūna
enim fides nostra variis tentationum machinis oppugnetur &
labefactetur: ad erigendam & fulciendam eam Deus Sacramen-
ta instituit. Qua in re singularis Dei bonitas relucet, qui imbe-
cillitatis nostræ rationem habet, dum non nudis verbis ac pro-
missionibus nobiscum agit, sed signa quoq; externa in oculos
incurrentia promissioni adiungit. Itaq; non longè à blasphemia
abest, quòd aduersarius hunc Dei ordinem obliquè suggillans,
non aliud sigillum certius esse ait ipso Dei verbo: perinde quasi Sacra-
menta, quod ad obsignandi vim attinet, fidelibus sint ociosa.
Ac sanè Dei promittentis respectu Sacramentis nihil opus fo-
ret, qui cūm verax sit, certò præstat, quod promittit: verūm ad
subleuandam carnis nostræ infirmitatem nos adminiculis illis
indigemus. Quis enim dixerit vel circumcisionem Abrahamo,
vel Baptismum Eunuchò itemq; Cornelio ociosum fuisse & in-
utilem, posteaquam crediderunt? Et quænam est illa fides pro-
missionis diuinæ, quam in vsum Sacramentorum fidelibus tri-
buis: cūm gregales tui doceant, de gratia Dei semper nobis esse
dubitandum, ac superbæ cuiusdam præsumptionis esse, si quis
de iustificatione atq; salute sua certò statuat? Quæ dubitatio
cum fide iustificante è diametro pugnat. Nisi fortè eam intelli-
gas fidē, quæ in Epicureos, scortatores, adulteros, auaros, ebrio-
sos, & id genus sceleratos cadit. Nam his quoq; fidem iustifican-
tem tribuit Concilium Tridentinum.

Rom. 4.
Act. 8. & 16.

Heb. 6.
cap. 13.

Quòd porrò *Sacrificia potiùs, quàm Sacramēta promissionum*
diuinarum Sigilla esse ais, quia vetus Testamentum olim sanguine vi-
ctima obsignatum fuerit: fateor eundem fuisse finem & scopum
tum Sacrificiorum tum Sacramentorum veteris Testamenti,
nempe fidem in Christum venturum alere & confirmare. Ve-
rūm quorsum illud de Sacrificijs Leuiticis iam olim Christi ad-
uentu abrogatis? Translato enim Sacerdotio, legem quoque

Exod. 24.

Heb. 7.

transferri Apostolus testatur. Nam quod ad spiritualia sacrificia attinet, id est, bona opera fidelium Decalogo mandata, nihil hæc vi sua merentur neq; viuis neq; defunctis, quamuis illa Dominus ex gratia remuneretur, idq; vi & merito vnici illius Sacrificij Christi non nisi in cruce oblatis, nec vnquam iterandi.

Quod deniq; nihil nos Deo offerre ait, quod ab ipso non acceperimus, ac proinde nihil ob stare, quò minus in Coena Deo dona sua, id est, corpus & sanguinem filij sui offeramus: respondeo, Sacramentorum & Sacrificiorum differentiam à forma sumendam esse, non à materia, quæ vtrorumq; communis esse potest. Est autem hæc Sacramentorum forma, qua differunt à Sacrificijs, quòd in illis Deus nobis aliquid offert ac donat: in his verò nos Deo aliquid offerimus, quantumuis id, quod offerimus, Deo acceptum feramus. Quis enim inficietur, fidelium bona opera esse dona Dei: quæ tamen Sacrificia & cultus Dei rectè dicuntur? Nec verò negamus, fidelium preces & gratiarum actiones cum Coena coniunctas sacrificia esse. At Missam Pontificiam, quam Sacrificium fingunt *inasmòdy* pro viuis & defunctis, in veris sacrificijs numerandam esse negamus, quippe quæ verbo Dei aduersatur.

Thef. 15. & 16,

Dixi, Sacramenta esse pignora seu sigilla, quæ à Deo promittente oblata, à nobis accipiuntur. Ad quæ aduersarius: *Etiamsi, inquit, Sacramenta essent quasi sigilla aut pignora, quod non sunt &c.* Expungat igitur & oblitteret, quod Paulus ait, Circumcisionem Abrahami fuisse *σφραγίδα*, id est, signaculum seu sigillum iustitiæ fidei. Porro Coenam propriè Sacramentum esse, non Sacrificium, nedum Missaticum illud, ex forma ipsius, verbis institutionis definita, liquet, sicut hætenus est dictum.

Rom. 4.

Thef. 17. & 18.

Patres ostendi Coenam sacram longè alio respectu Sacrificium appellare, quàm Pontificios Missam suam. Id verò aduersarius negat, nec alio sensu Coenam ab illis Sacrificium dici, quàm à Catholicis, id est, Pontificijs, contendit productis aliquot pa-

quot patrum testimonijs, quibus id probare conatur. **Consta-**
 sanè patres, cum de Coena loquuntur, sacrificij, oblationis & im-
 molationis nominibus uti, imò disertè affirmare, corpus & san-
 guinem Christi in Coena Deo offerri. Verùm hoc inter nos &
 Pontificios disceptatur: Annè patres eiusmodi Sacrificium in
 Coena fieri doceant, quod verè sit propitiatorium, quo peccata
 expiantur tum viuorum tum mortuorum, in quo vel nulla
 profus, vel mutila fiat corporis & sanguinis Christi distributio,
 populi respectu: quod deniq; ex opere operato, vt loquimini,
 alijs possit applicari ad omne bonorum genus impetrandum,
 quemadmodum de Missa vestra prædicatis? Id verò est disputa-
 tionis huius *ζητήμαρον*. Porro negamus Patres tale Sacrificium in
 Coena designasse. Extant enim apud Iustinum, Irenæum, Cy-
 prianum, & alios patres synceriores Eucharistiæ descriptiones à
 Missa Pontificia *ἡς διὰ πασῶν* discrepantes. Deinde ipsi se patres
 interpretantur, cuiusmodi Sacrificium in hoc argumento in-
 telligant, & quo respectu dicant, Christi corpus in Coena Deo
 offerri. Vt enim nunc omittam preces & gratiarum actiones,
 itemque munerum in vsu pauperum oblationes olim cum
 Coenæ actione coniunctas, quarum respectu Coenam Sacrifi-
 cium patribus appellari aduersarius negare nec audet nec potest:
 non difficile fuerit, alias insuper appellationis huius rationes ex
 iisdem patribus assignare à fidei analogia haud alienas. Primùm
 enim vt Euangelij prædicatio *λεῖψος γὰρ & ἰερωσύνη* dicitur Rom. 15.
 Act. 13. (quas voces vetus interpres Latinus Sacrificij nomine
 vertit) Sic administratio Coenæ ac tota eius actio non ineptè
 Sacrificium dicitur. Vnde Augustinus ipsam Coenæ actionem
sancti altaris oblationem vocat, quæ Deo offeratur, dum id quod in
mensa Domini est, benedicitur, sanctificatur, & ad distribuendum
comminuitur & preparatur. Vt enim alia fidelium bona opera
 velut sacrificia Deo offerri dicuntur, dum ex verbi diuini præscri-
 pto in honorem Dei præstantur: Sic præstâtissimum illud opus,
 ministræ-

Patres quo sem-
 si coenam ap-
 pellauerint sa-
 crificium.

Ad Paulin.
 Epist. 5. & 9.

ministerium verbi & Sacramentorum, quò minùs Sacrificii instar Deo offerri dicatur, nulla religio vetat. De quo Sacrificio Paulus: Christi bonus odor sumus, inquit, in hīs, qui salui sunt. Ac disertè Augustinus in ea, quam describit, oblatione distributionis meminit. Vnde alibi ait, corpus Christi in Coena nunc populis, nunc nobis, nunc fidelibus immolari.

2. Cor. 2.

Ad Bonifacium
Epist. 23. & in
Ffal. 79.

Deinde Coenam patres sacrificium appellant, quòd in eà memoria celebretur veri & vnicui Sacrificij Christi semel in cruce oblato, sicut in thesibus nostris ex Ambrosio & Chryostomo in margine assignati loci testantur. Sic enim Ambrosius: *Quod nos, inquit, agimus, recordatio est Sacrificij.* Et Chryostomus: *Quod nos facimus, inquit, fit ad commemorationem eius, quod semel factum est: non aliud sacrificium, sed id ipsum semper facimus: magis autem recordationem Sacrificij facimus: quia ipse dicit: Hoc facite in mei commemorationem.* Modum quoq; commemorandi expriment,

Ambr. in epist.
2d Hebr.
Chryost in eadē
epist. Ho-
mil. 17.

August. in sen-
tent. Prof. item
de Trinitate.

non qui in histrionicis Missæ Pontificiæ gestibus, sed qui in distribuendo, edendo, & bibendo consistat. Sic enim August. *Cum frangitur hostia, inquit, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur: quid aliud, quàm Dominici corporis in cruce immolatio, eiusq; sanguinis de latere effusio designatur?* Item. *Qui Domini morte liberati sumus, eius rei memoriam, edendo & potando, quæ oblata sunt, significamus.* In eandem sententiam Petrus Lombardus quaestionem hanc tractans, Quomodo Christus semel in cruce immolatus, quotidie in Sacramento immoletur. *Semel, inquit, Christus mortuus est in cruce, ibiq; immolatus est in semetipso: quotidie autem immolatur in Sacramento: quia in Sacramento recordatio fit illius, quod factum est semel.*

Lib. 4. dist. 12.

Cùm deniq; in Coena corpus & sanguis Christi (quæ verè sacrificiū sunt, ad expianda peccata in cruce oblatū) distribuuntur, horum respectu veteres Coenam appellant *hostiam salutarem & puram, pretium nostrum, Sacrificium propitiatorium.* Quæ quidem elogia non de Missæ pontificiæ forma sunt accipienda, sed de corpore

corpore & sanguine Christi, quæ in Cœna distribuuntur, & quibus Christi beneficia fidelibus applicantur & obsignantur. Sic Cyprianus: *Panis iste super substantialis, inquit, & benedictionis, so-* De Cœna Domini
lenni benedictione Sacratu, ad totius hominis vitam proficit, simul
medicamentum & holocaustum ad sanandas infirmitates & purgan-
das iniquitates existens.

Iam cum his Cœnæ descriptionibus, quæ apud veteres lo-
 guntur, tu mihi compara Missam Pontificiam cum vniuersa ce-
 remoniarum pompa & sacrilega illa nundinatione, quam sa-
 crificuli Missarum applicatione iam olim exercuerunt: & appa-
 rebit, quantum hæc à veterum Eucharistia differat. Nec alia
 exiis, quæ citasti, patrum testimonijs sententia elici potest, si
 quis illa (quod omnino est faciendum) secundum Scripturam
 sacram & fidei analogiam interpretetur. Mentio in eis fit Sacri-
 ficij & Deo immolati corporis & sanguinis Christi: quod quem-
 admodum intelligendum sit, modò ex Patrum sententia expli-
 cauimus. Mentio item fit distributi & à populo percepti corpo-
 ris & sanguinis Christi. At in Missis vestris vel nulla vel non inte-
 gra fit Cœnæ distributio. Ac miror, si bona conscientia hæc Au-
 gustini verba transcribere potuisti: *Pro omnibus illis sacrificijs &*
oblationibus corpus eius offertur & participatibus ministratur. Item:
Vnde iam Christiani per acti eius sacrificij memoriam celebrant sacro-
sancta oblatione & participatione corporis Christi. Vbi disertè par-
ticipationis meminit. De Clurat. Dei
lib. 17. cap. 20.
Item. Contra
Faust. lib. 20.
cap. 18.

Et vt demus (quod euinci non potest) Patres de Cœna
 idem prorsus vobiscum sensisse: an id fraudi esse possit veritati,
 quæ Scripturæ Canonice, non patrum auctoritate nititur? Qua
 de re audi, quid scribat Cyprianus, hoc ipsum tractans argu-
 mentum. *Nam si in Sacrificio, inquit, quod Christus est, nõ nisi Chri-*
stus sequendus est, vtig, id nos obaudire & facere oportet, quod Chri-
stus fecit. & quod faciendum esse mandauit. Quare si solus Christus
audiendus est, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum
putauerit:

D

putauerit:

Cyprian. lib. 2.
epist. 3. ad Con-
cilium de Sa-
cramẽto calicis.

putauerit: sed quid qui ante omnes est, Christus prior fecerit. Neq; enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem. Quod si nec minima de mandatis Domini licet soluere: quanto magis tam magna, tam grandia, tam ad ipsum Dominica passionis & nostrae redemptionis Sacramentum pertinentia, fas non est infringere, aut in aliud, quam quod diuinitus institutum est, humana traditione mutare? Et paulò post. Nam si sacerdotes Dei & Christi sumus: non inuenio, què magis sequi, quam Deum & Christum, debeamus.

Thef. 19, 20.
& 21,

Christum in Missa denuo offerri non posse confirmauit argumentò à perfectione Sacrificij semel à Christo in cruce oblato: idq; ex sententia Epistolæ ad Hebræos. Vbi aduersarius distinguit inter *cruentum* & *incrumentum* Christi sacrificium: illud in cruce semel oblatum satis fuisse ait ad promerendam humano generi salutem, atq; hoc nomine perfectum ab Apostolo censeri: Sed tamen hanc cruenti Sacrificij perfectionem non impedire, quò minus ritu quoq; *incrumento* Christus in Missa offeratur ad applicandum singulis illud Christi meritum. Primùm ineptam esse dico distinctionem illam cruenti & incrumentum Sacrificij: quippe nullo Scripturæ fundamento subnixam. Neq; enim Apostolus ad Hebræos perfectionem Sacrificij Christi demonstrans ita distinguit, vt cruentum quidem Sacrificium in cruce factum satis fuisse dicat ad comparandum redemptionis pretium: ad applicandum verò illud altero quodam Sacrificio *incrumento* sit opus: Sed vnum duntaxat idq; cruentum Christi Sacrificium describit atq; commendat. *Vnica oblatione*, inquit, *consummanit in perpetuum eos, qui sanctificantur.* Item. *Sanctificati sumus per oblationem corporis Christi semel peractam.* Item. *Nunc autem semel sub consummationem seculorum, ad profligationem peccati per immolationem sui ipsius apparuit.* Et. *Vbi peccatorum est remissio, non est amplius oblatio pro peccato.* Quibus Apostoli testimonijs nihil tam aduersatur, quam *incrumentum* illud Missæ sacrificium. Ait Apostolus, Christum semel oblatum esse, nec sæpius offerendum. *Contra Pontificij* Christum *incrumentum*

Hebr. 10.

Hebr. 9.

Hebr. 10.

incruento modo sæpius offerendum esse contendunt. Negat Apostolus, sine sanguinis effusione remissionem peccatorum fieri. At Pontificij affirmant, fieri remissionem peccatorum incruento Sacrificio, id est, sine sanguinis effusione. Negat item Apostolus, ullam superesse oblationem, vbi peccatorum est remissio: Pontificij verò superesse quandam oblationem pro peccato, incruentam videlicet, asserunt. Porrò non alium applicandi meriti Christi modum Scriptura tradit, nisi verbum & Sacramenta, in quibus Christi beneficia nobis à Deo oblata, fide à nobis apprehenduntur. Quisquis igitur iteratam quandam eamq; incruentam corporis Christi oblationem asserit, qua non solum *Christi meritum nobis applicetur*, sed etiam *peccata secundum effectum* (vtor aduersarij verbis) *expientur*: is & perfectioni Sacrificij Christi derogat, & in meritum Christi, quo solo peccata expiantur, est contumeliosus.

Similiter à natura victimarum, quæ immolantur, demonstrauit ex eadem Epistola ad Hebræos, Christi Sacrificium in Missa non esse iterandum: quia victimas, quæ immolantur, occidi necesse sit: Christus autem vt non amplius moriatur, ita nec amplius offerri possit. Hic iterum antagonista distinguit inter redemptionem cruento Christi sacrificio in cruce toti humano generi partam, & eiusdem applicationem, *quæ per media diuinitus ordinata fiat, singulorum hominum respectu, qui redemptionis illius vim & fructum participare velint*. In quibus medijs præter verbum, Sacramenta, & fidem, aduersarius bona opera, iteq; Missæ Sacrificium numerat. Nos verò vt ordinaria illa, quæ Scriptura nobis commendat, applicandi meriti Christi organa, verbum Dei inquam, Sacramenta, & fidem, amplectimur: Sic bona opera, nedum Missam, in organis illis seu medijs applicandi censenda esse negamus. Paulus enim virtutem meriti Christi & redemptionis in verbo & Sacramentis diuinitus oblatam, non nisi per fidem à nobis percipi & nobis applicari testatur.

Rom. 3. 4.
Gal. 3.
Ephes. 2.
Matth. 12.

Contra articu-
los falsò sibi
impof.

Thef. 25. 26.
& 27.

Homil. 5. Pa-
schali. De con-
secr. 2. cap. quia
corpus.

tur. Quam fidem bona opera velut arborem fructus comitan-
tur. In quibus bonis operibus Missam vestram haud numera-
mus, quippe quæ verbo Dei repugnat: nedum vt illam pro or-
gano applicandi meriti Christi habeamus. Nam quòd illam in-
ter media applicandi à te & tuis reponi ais, non moramur: nisi è
Scripturis sententiam vestram probetis. Et quorsum, obsecro,
illud ex Augustino hoc loco de instrumentis applicandi meriti
Christi, abs te citatum: quo error tuus de applicando per Missæ
Sacrificium merito Christi, maximè refellitur? *Poculum immor-
talitatis*, inquit Augustinus, *quod confectum est de infirmitate no-
stra & virtute diuina, habet quidem in se, vt omnibus proficit: sed si
non bibitur, non proficit.* Cùm enim in Missa vestra poculum lai-
cis, quos vocatis, ad bibendum non distribuatur: consequitur,
illos virtutem meriti Christi non participare, vt qui poculum
non bibant, attestante Augustino.

Quam ad probandum incruentum Missæ Sacrificium ex
Eusebio Emiseno citas, Sententia nihil tibi patrocinator. Lo-
quitur enim Eusebius non de Missa Pontificia, sed de Sacra-
mento corporis & sanguinis Christi, in quo ait *coli iugiter per
mysterium, quod semel offerebatur in pretium.* Quod quidem Sacra-
mentum *perpetuam redemptionis oblationem & perennem victi-
mam* appellat, quòd corpus & sanguis Christi, quibus redemptio
nobis in cruce parata est, in vsu sacramenti semper fidelibus di-
stribuantur, ad applicandum illis & obsignandum beneficia
Christi: atq; ita *perennis illa victima viuit in memoria, & presens
semper est in gratia*, quatenus victimæ illius semel in cruce obla-
tæ virtus perpetuò viget apud Deum, & in vsu Sacramenti fide-
libus applicatur. In quam sententiam Cyprianus: *Oblatio Christi,
inquit, in cruce facta non minus hodie in conspectu Dei efficax est,
quàm eo die, quo de sancio latere sanguis & aqua exiuit. Semper enim
reseruata in corpore plaga, salutis humana exigunt pretium & obe-
dientia donatiuum requirunt.* Insulsius igitur est aduersarius, qui
ubicunq;

vbicunq; apud veteres Sacrificij & oblationis nomen occurrit, de incruento Missæ suæ theatralis Sacrificio sermonem esse arbitrat, anticipato errore suo fasciatus, ac similis eorum, qui glaucomate laborantes, quicquid intuentur, eodem colore infectum putant, quem vitiosus oculi humor illis repræsentat.

Cùm igitur non aliud Scriptura noui Testamenti tradat Sacrificium *ἱλαστικόν*, quàm cruentum illud Christi semel in cruce oblatum: cuius virtus & meritum per verbum & Sacramenta, non per alterum quoddam incruentum Missæ sacrificium, nobis applicetur: rectè cum Apostolo concludimus, qui Christum hodie sæpius pro peccatis offerunt, eos quantum in ipsis est, Christum denuo occidere, non absimiles ijs, qui, vt idem Apostolus ait, denuo sibi crucifigunt filium Dei. Est enim hæc Hebr. 6. victimarum, quæ offeruntur, natura ex Dei instituto, vt occidantur. Quam certè naturam mutant, qui externum quoddam propriè dictum Christi sacrificium, idq; incruentum, in Missa fieri contendunt. Secus de spiritualibus fidelium sacrificijs habendum, quæ patribus incruenta dicuntur, ad differentiam Leuiticorum sacrificiorum, quæ ex animalibus constabant, & quorum immolatio erat cruenta.

Ex officio Christi summi Sacerdotis nostri proprio de Thef. 18. 29. & 30. monstro, illum in Missa offerri non posse: quia vt ipse vnus sit noster summus Pontifex & Mediator, sic ab alio, quàm semetipso, offerri non possit: in cuius officij societatem neminem admittat. Quid verò ad hæc aduersarius? *Si summus est Sacerdos*, inquit, *ergo habet alios inferiores*. Habet sanè, sed non Missaticos, qui externo quodam eoque incruento modo ipsum denuo offerant, ad expianda peccata viuorum & defunctorum. Sed spirituales Christi Sacerdotes sunt omnes fideles, qui ob id regale 1. Pet. 2. Rom. 12. sacerdotium dicuntur, quòd Deo offerant hostias spirituales, atq; adeò se ipsos illi totos consecrent. Porrò eas Sacerdotij partes Christus sibi vni vendicat, quæ reconciliationis redemptio-

1. Cor. 3. & 4.

nisq; munus propriè attingunt. Neq; hîc alios sibi substituit Sacerdotes & mediatores vicarios, qui ipsum in Missâ quotidie offerant ad applicandam singulis redemptionis per Christum partæ virtutem: sed verbi ministros constituit, qui verbum Dei syncerè docendo, & Sacramenta legitimè administrando nos ad perennem vitæ fontem Christum adducant, ex quo salutare aquæ per verbum & Sacramenta velut canales ad nos demanant. Vnde *ουρηγοι* Dei, ministri Christi, & dispensatores mysteriorum Dei dicuntur. Quo ministrorum ordine Missifices illos sacerdotes negamus comprehendere. Neq; enim Scriptura noui Testamenti aliud tradit Sacerdotium externum, quod sacrificium aliquod externum respiciat, nisi Christi Sacerdotium Leuitico illo adumbratum. Quod quidem Christi Sacerdotium morte illius non fuit extinctum. Etsi enim oblatio eius semel in cruce facta præterijt: virtus tamen illius perpetuò viget, quam ipse æternus Pontifex fidelibus etiam nunc efficaciter applicat, & ad dextram patris euectus semper viuit ad hoc, vt interpellet pro nobis, teste Apostolo, Hebr. 7. & Rom. 8.

Non igitur locum habet illa aduersarij distinctio inter primam & secundam reconciliationem: quarum illa in cruce facta vni Christo propria sit, hæc verò à Sacerdote quotidie fiat in Missâ, ad applicandam singulis primæ illius reconciliationis virtutem: nisi hæc applicandi ratio è Scriptura demonstretur. Nam de Sacramentis diuinitus institutis nemo pius dubitat, quin per ea nobis beneficia Christi applicentur. Sed de Missæ vestræ sacrificio disceptatur: id verò demonstra, si potes, ad applicandam nobis meriti Christi vim diuinitus esse institutum: ordinatos item sacerdotes, qui hoc applicandi ritu in Ecclesia defungantur.

Thef. 31. 32. 33.
34. & 35.

Melchizedeci historiam ad stabiliendum Missæ sacrificium ineptè transferri ostendimus, assignatis rationibus. Aduersarius contra rectè huc accommodari ait, annotatis plurimis locis

locis patrum, qui Melchizedecum offerendo panem & vinum typum prætulisse Sacrificio Missæ docuerint. Nos verò non iudiciamur, patres in panis & vini oblatione mysterium Cœnæ quæsiuisse, idq; quò maiorem Sacramento huic auctoritatem conciliarent, quippe quod iam olim ante Legis promulgationem à Melchizedeco fuerit præfiguratum. Vt enim Melchizedecus panem & vinum Abrahamo obtulit, ad recreandas illius copias fessas de viâ: Sic in Cœna Christum sub symbolis panis & vini corpus & sanguinem suum nobis exhibere in spiritualem alimoniam. Quæ patrum allegoria vt per se pia est, ita Missæ sacrificio nihil patrocinator. Neq; enim negari potest, plerosq; patres docuisse, Melchizedecum panem & vinum obtulisse Abrahamo: nec aliud ex contextu verborum Moysis, vt in Hebræo leguntur, colligi potest. Cùm enim Melchizedecus & rex esset & Sacerdos: vtriusq; officij rationem reddere voluit Moses: quia rex esset, munificentiam suam erga Abrahamum declarasse promendo panem & vinum: quia sacerdos, Abrahamo benedixisse. Quòd si qui patres diuersum senserunt, constat allegorias ad stabilienda fidei dogmata nihil habere momenti, nisi alijs illustribus Scripturæ testimonijs confirmentur. Alioqui cuiuis promptum foret allegorijs ludere: qua licentia concessa, nullum fidei dogma certum ac firmum fuerit. Qua in re tamen nonnullos veterum sibi nimium indulgisse constat. Porrò Melchizedecum typum gessisse Christi quis neget, Dauide & Apostolo asserētibus? At quibus in rebus typus ille consistat, ex Apostolorum scriptis, non hominum allegorijs, nobis est cognoscendum. Cùm enim David generatim affirmet, Christum Sacerdotem esse secundum ordinem Melchizedech: genus illud nobis enoluit & explicat Apostolus, Hebr. 7. Demonstraturus enim Sacerdotij Christi præstantiam, Christum cum Melchizedeco, & vtrumq; cum Abrahamo eiusque posteris Leuitis ita comparat, vt quemadmodum Melchizedech rex simul & Sacerdos

Augustin.
quæst. ex vtroq;
109.

Ambros. de Sa-
cram. lib. 4. cap.
3. & in epist. ad
Hebr. cap. 7. Ter-
tullian. aduer-
sus Iudæos.
Chrysost. in Ge-
nes. Homil. 36.
& in Psal. 109.

Psal. 110.
Hebr. 7. & 10.

sacerdos fuit, sine patre, sine matre, sine genere, nec initium die-
 rum, nec vitæ finem habens, qui Abrahamo benedixit, & ab eo-
 dem decimas accepit: Sic Christus, cuius ille typum gessit, rex &
 sacerdos sit æternus, præstantior Abrahamo & omnibus eius
 posteris, Leuiticis Sacerdotibus. Vbi nulla mentio oblationis
 panis & vini: quæ certè non fuerat omittenda, si quidem ad Sa-
 cerdotium Melchizedeci & Christi illa pertinebat. Nam quòd
 excipit aduersarius *ideo omissam ab Apostolo fuisse panis & vini ob-
 lationem, quòd ea vilior fuerit Leuiticis taurorum & vitulorum ob-
 lationibus*: ad eò Missam illius non subleuat, vt potius euerat. Vt
 enim demus (quod Moses non habet) Melchizedecum panem
 & vinum Deo obtulisse: an non panis & vini oblatio in Leui-
 ticis quoque Sacrificijs censebatur, ac proinde Melchizedeco
 cum Leuiticis sacerdotibus fuit communis? Quo pacto igitur
 constabit Apostoli collatio, Melchizedecum Sacerdotibus Le-
 uiticis antepontificis, si panis & vini oblatio à Melchizedeco fa-
 cta non solùm communis illicum Sacerdotibus Leuiticis, sed
 etiam vilior fuit oblationibus taurorum & vitulorum legalibus?
 Ex eo namq; efficeretur, sacerdotium Christi, cuius typum gef-
 sit Melchizedech, non solùm non præstantius, sed ignobilius
 quoq; esse Leuitico: si quidem panis & vini oblatio ad typum il-
 lum pertinet, atq; ad eò illius est caput, vti vos contenditis. Imò
 quomodo ista inter se consentiunt, quod tu ais, *oblationem panis
 & vini ad ritum Sacrificij Melchizedeciani pertinere*: & quod Ma-
 gister Sententiarum affirmat, presbyterorum vestrorum ordi-
 nem à filijs Aaron originem sumpsisse? Etenim si ordo Melchi-
 zedeci opponitur ordini Leuitico, teste Apostolo: & presbye-
 rorum Pontificiorum ordo originem traxit à Sacerdotibus Le-
 uiticis, vt Magister sententiarum asserit: Sacerdotium Melchi-
 zedeci ad presbyteros pontificios & Missæ Sacrificium nihil per-
 tinet. Adde, quod oblatio panis & vini in Lege non erat propi-
 tatorium Sacrificium: cùm isti Missam suam propitiatorium
 Sacrifi-

Exod. 29.
Num. 28.

Lib. 4. Sent. di-
stin. 24.

Hebr. 7.

Sacrificium propriè dictum esse affirmant. Relinquitur ergo, in alijs rebus, quàm in oblatione panis & vini, typum Melchizedeci & Sacerdotij illius consistere: quantumuis *vniversus patrum Græcorum & Latinorum chorus* diuersum doceat. Plus enim fidei habendum censemus Scripturæ sacræ, quàm hominum commentis.

At, inquis, patres utrumq; affirmant, Melchizedecum panem & vinum non solum Abrahamo, sed etiam Deo obtulisse. Esto. Nos verò non quid patres de hac Melchizedeci oblatione senserint, potissimum quærimus: sed quid narret Moses, & quid Apostolus optimus Mosis interpres de ea doceat. Quorum neuter cum asserat, Melchizedecum panem & vinum Deo obtulisse: quantum hinc tribuendum sit patrum iudicio, quiuis intelligit. Neq; enim patrum interpretationes pro oraculis habemus, sed è Scripturis Canonicis diiudicamus.

Nec Mosis narratio huic patrum expositioni, vt tu ais, suffragatur. Sic enim ille (vt quidem in Hebræo verba leguntur) *Melchizedech*, inquit, *rex Salem protulit* (Moses vtitur verbo *Hotsi*, quod generatim promere, producere, proferre significat) *panem & vinum. Et ipse Sacerdos Dei excelsi, & benedixit ei, &c.* vbi copula genuinam vim suam & potestatem retinet, interprete Apostolo, qui vtrumq; in Melchizedeco connectit, asserens, & regem Hebr. 7. fuisse & Sacerdotem. Nec Græci interpretes rationalem, sed ÷ habent: qui & posterius membrum de benedictione cum Sacerdotio connectunt, hoc modo: *Erat verò Sacerdos Dei altissimi: & benedixit, &c.* vt Sacerdotij ratio benedicendi, non offerendi verbo exprimat. Ex quo apparet quid momenti habeat illa aduersarii ratio, negantis, Melchizedecum ideo Sacerdotem à Mose appellari, quòd Abrahamo benedixit: quia post illa verba: *Et erat Sacerdos Dei altissimi*: in Hebræo sit periodus. Neq; enim Græci hanc distinctionem sequuntur, vt diximus: nisi illos cum Mose committere libeat. Porro in Melchizedeci persona, qua-

tenus Sacerdos fuit, vtrumq; dicimus esse considerandum: & quòd benedixit, & quòd Abrahamo benedixit. Illud Sacerdotium eius arguit: hoc Sacerdotij præstantiam, quia minor benedicatur à maiore.

Theſis 36.
De tranſſub-
ſtantiacione.

1. Cor. 10. & 11.

De iis, qui my-
ſteris inſtituan-
tur cap. 9.

lib. 1. Decretalium
cap. Firmiter.

Iren. lib. 4. cap.
94.

Haëtenus diſſeruimus de ea Coenæ Dominicæ in Miſſa profanatione, qua Coenam Pontificij in Sacrificium conuertunt propitiatorium. Nunc ad aliam profanationis partem tranſimus, qua panem & vinum Euchariftiæ in ipſam corporis & ſanguinis Chriſti ſubſtantiam mutari docent, quam Tranſſubſtantiacionem vocant. Quam quidem in theſibus noſtris reſtaui-
taui-
muſ testimonio Pauli, qui cum ante tum poſt conſecratio-
nem panem appellat panem. Reſpondet aduerſarius, *tantum abeſſe, ut tranſſubſtantiatio ex Paulo reſutetur, ut potius confirmetur.* Quid ita verò? *Quia licet, inquit, Paulus non dicat, per benedictionem panem conuerti in corpus Chriſti: dicit tamen panem & calicem benedici vel conſecrari, cuius benedictionis eam eſſe vim ait aduerſarius, ut panis & vinum in naturam tranſeant corporis & ſanguinis Domini.* Expectanti mihi de hac conſecrationis virtute Pauli testimonium, obiicitur Ambroſius, qui, *Probemus, inquit, non hoc eſſe, quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit: maioremq; vim eſſe benedictionis, quam naturæ, quia benedictione etiam ipſa natura mutatur.* Atqui conſtat Ambroſium alioſq; eius ſeculi patres de veſtra illa Tranſſubſtantiacione ne per febrim quidem ſomniaſſe. Eſt enim multò recētius hoc dogma, quippe Innocentij III. temporibus, circiter annum Chriſti 1200. ſancitum. Sed tamen, inquit, Ambroſius eam eſſe vim ait benedictionis, ut ipſam quoque naturam panis mutet. Nempe, quoniam panis in actione Coenæ non amplius communis ſeu vulgaris eſt panis: ſed in hunc uſum per benedictionem conſecratus, ut corporis Domini in Coena verè præſentis ſit ſymbolum. In quam ſententiam Irenæus ait, *panem fractum & calicem mixtum, poſtquam accepit uocationem Dei, non amplius eſſe communem panem & vinum, ſed Euchariftiam corporis*

corporis & sanguinis Christi. Et Ambrosius alibi seipſe interpretatur, qualem intelligat mutationem. *Si tanta vis est*, inquit, *in* Lib. 4. de Sacrament.
sermone Domini Iesu, ut inciperent esse, quæ non erant: quanto magis operatorius est, ut sint, quæ erant, & in aliud conuertantur. Vbi utrūque afferit, tum esse in Cœna panem & vinum, quæ erant, id est, substantiam suam retinere: tum in aliud conuerti, id est, verbo Dei in hunc vsum consecrari, & vnâ cum eis corpus & sanguis Christi nobis distribuantur.

Sed fortiùs etiam nunc pugnat aduersarius ex Paulo. Ait enim hæc Pauli verba: *calix benedictionis nõne communicatio sanguinis Christi est?* idem declarare, atq; vi benedictionis fieri, vt non vino calicis, sed sanguine communicemus. Alioqui si post benedictionem panis & vinum manerent, diciturum fuisse Apostolum: *calicem benedictionis esse communicationem corporis simul & vini. Panem fractum esse communicationem corporis simul & panis.* Sed quis non videt argumenti huius futilitatem? Paulus summam Cœnæ velut compendio traditurus, quid in ea percipiamus, docet, ac potioſorem eius partem exprimit, nempe corpus & sanguinem Christi, ne quis existimet, præter panem & vinum nihil in ea participari. Cumq; de symbolorum, id est, panis & vini, in Cœna præsentia & communicatione nemo dubitet, quippe quæ in oculos & sensus incurrunt: quid attinebat de horum communicatione addi? Panem enim & vinum in Cœna omnes & videmus, & tangimus, & gustamus, vt planè ociosa & superuacanea fuisset isthæc appendix: perinde ac si quis pecuniã loculis inclusam alicui daturus dicat: Ecce tibi, quam dono, pecuniam. Vbi nihil necesse est loculorum fieri mentionem. Porro quod subijcit Apostolus: *Quoniam vnus panis, & vnum corpus multi sumus, omnes, qui de vno pane participamus.* ex eo verò conuersionem illam manifestè probari ait. *Quomodo enim, inquit, fieri potest, vt omnes Christiani de vno pane materiali participent, nisi vnus panis nomine vnum corpus Christi, de quo vno omnes*

participant, intelligatur? Quasi verò panis materialis vnus dici non possit, de quo per Orbem diffusa Ecclesia participat, nisi ipsam corporis Christi substantiam conuertatur. Etsi enim non numero, at specie tamen & vsu vnus est panis ille sacer, qui in diuersis Ecclesijs particularibus distribuitur, & quo cum verum Christi corpus simul exhibetur. Sic vnus erat panis, quem Paulus vnà cum Ecclesia Philippensium in Coena sacra participabat Philippis (ex qua urbe illà ad Corinthios scripsit Epistolam) cum eo pane, quo Corinthiorum Ecclesia in Eucharistia utebatur. Vt enim ad designandam spiritualem illam fidelium inter se coniunctionem (qua similitudine veteres in hoc argumento vtuntur) non necesse est vniuersa per Orbem grana in vnam panis massam coalescere, nec omnes acinos in vnum vini liquorem confluere: sic necesse non est vnum numero panem esse, de quo omnes totius Orbis Christiani participant. Quomodo vnus Baptismus dicitur, in diuersis Ecclesijs particularibus administratus, propter vsu eius omnibus fidelibus communem, non propter fluminis vnitatem, cum pro locorum diuersitate fontes & fluuii diuersi esse possint, qui Baptismo aquam subministrant, per quam Dominus eandem regenerationis gratiam operatur.

Exempla Scripturæ, quibus probare conatur, panem quamuis in corpus Christi mutatum appellationem suam retinere, aliena sunt, vt quòd virga Aaronis in serpentem conuersa nihilominus virga dicitur: quòd Eua ex osse viri facta, os appellatur. Nam ijs locis Scriptura disertè mutationem factã narrat: quam si de pane & vino Coenæ similiter prædicaret, exempla illa utiq; valerent. Idem iudicium est de Manna, quod metaphoricè panis dicitur, quia Scriptura disertè de eius origine testatur, non è terra natum, sed coelitus datum fuisse populo in alimoniam. Simili metaphora Christus carnem suam panem appellat, disertè addens, non de pane externo seu materiali se loqui. Cum autem de
panc

Exod. 7.
Genes. 2.

Iohan. 6.

panē Sacramentali ex Coenæ institutione & Pauli verbis tale quippiam doceri non possit, sed panis appellatio non minùs post quàm ante consecrationem retineatur: nihil causæ est, quamobrem à natiua & propria vocis significatione recedamus. Nec aliud sibi vult Paulus, cùm post consecrationem *hunc panem* velut singularem appellat, nisi panem hunc sacrum, non vulgarem esse panem: quo nulla innuitur transsubstantiatio. Quòd porrò addis, *ed panem dici, quòd figuram & accidentia retineat panis*: petitio principij est. Id enim probationis loco sumis, quod est in quæstione: num videlicet mutata panis substantia, sola figura illius & accidentia remaneant. Quod de effectis panis affers, pro nobis potius facit: cùm enim panis ille faceret natiua & propria panis effecta retineat: quis inde non verius ratiocinetur, substantiam eius manere, quàm hac abolita, effecta illa relinqui? Neq; enim effecta hæc accidentium panis sunt, perempta eius substantia.

Transsubstantiationem dixi cum ipsa Sacramenti natura pugnare, idq; ex sententia Irenæi, asserentis, Sacramentum duabus rebus constare, terrena & cœlesti. Quòd si panis naturam suam amittat, consequi, vt altera Sacramenti pars, nempe terrena aboleatur, contrà quàm docuit Irenæus. Vbi aduersarius hanc Irenæi sententiam eludens, rem terrenam interpretatur *species corporales panis & vini: quas terrenas dici ait, quia ex eadem materia cum substantia panis, qua non maneat, productæ sint*. Bella scilicet interpretatio. Irenæus per rem terrenam intelligit panem & vinum, sicut se ipse interpretatur: pro quibus antagonista noster inane spectrum panis & vini nobis substituit, id est, species & accidentia sine substantia. Quis non Sophisticam hanc Irenæi verborum deprauationem agnoscat? Sic enim Irenæus: *Cùm antea, inquit, tantum esset una res: iam sit Eucharistia, constans duabus rebus, panis & corpore Christi,*

Thefis 37.
Lib. 4. cap. 34.

vino & sanguine Christi. Vbi ex Pontificiorum sententia ita dicendum fuerat: cum antea tantum vna esset res, nempe terrena, iam fit Eucharistia, constans item vna re cœlesti, videlicet pane in corpus Christi, & vino in sanguinem cōuerso. Idem etiam nunc planius docet, panis substantiam in Eucharistia non aboleri: vbi ex Cœnæ mysterio demonstrat corporum nostrorum immortalitatem. *Quemadmodum, inquit, qui est à terra, panis percipiens vocationem Dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duobus rebus constans, terrena & cœlesti: sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia spem resurrectionis habentia.* An verò, vt in Eucharistia res terrena (si tibi credimus) substantiam suam amittit, manentibus duntaxat speciebus & accidentibus: ita in resurrectione, abolita corporum nostrorum substantia, spectra duntaxat corporum excitabuntur, immortalitate donanda?

Quòd autem *in speciebus visibilibus formam Sacramenti huius consistere* ais: si per species visibiles intelligis panis & vini spectra, id est, accidentia sine substantia, negamus. Neq; enim veteres per speciem elementorum nudam figuram intellexerunt substantia panis & vini vacuum. Vt cum Augustinus ait: *Hoc est, quod dicimus, quod modis omnibus probare cōtendimus, Sacrificium Ecclesie duobus confici, duobus constare, visibili elementorum specie, & invisibili Christi carne & sanguine.* Vbi per visibilem elementorum speciem ipsum panem & vinum designat, quæ in vsum Sacramenti consecrata pristinam naturam suam mutarunt, ac velut deposuerunt, salua interim eorundem veritate atq; substantia. Sic enim Augustinus se ipse interpretatur, quando ibidem subiungit. *Sicut Christi persona constat ex Deo & homine, cum ipse verus sit Deus & verus homo: quia omnis res illarum rerum naturam & veritatem in se continet, ex quibus conficitur. Conficitur autem Sacrificium Ecclesie duobus, Sacramento & re Sacramenti; id est, corpore Christi.* Ex quo liquet, speciem elementorum naturæ & veritati eorundem non opponi.

Dicitur

Dicitum Augustini à me citatum: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*, quo item panis & vini substantiam in Coena manere demonstraui: aduersarius ad initium duntaxat Sacramenti huius restringit, quatenus primùm consecratur: cum ad totam pertineat actionem, quãdiu vsus eius durat. Non enim aliud his verbis Augustinus docet, quàm Irenæus, cum ait: *Quando & mixtus calix, & fractus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis & corporis Christi.* Quam duabus rebus conflare idem ait, terrena & cœlesti, ut suprà ostendimus. Thes. 38, & 39.

Ex analogia Baptismi ostendo, vt in Baptismo aquæ substantia manet: sic in Coena panem & vinum substantiam suam retinere. Vbi aduersarius, *de Coena Lutherana*, inquit, *vel Cingliana verum est, non de Missa Catholica.* Nos verò vt panem & vinum in Coena sacra substantiam suam retinere fatemur: sic vnà cum pane & vino verum corpus & sanguinem Christi adesse, exhiberi, & percipi credimus ex Christi instituto. Ad quam corporis & sanguinis Christi præsentiam & participationem non est necesse panis & vini substantiam aboleri, præsertim cum descriptiones Coenæ apud Euangelistas & Paulum id minimè innuant, imò contrarium potius doceant. Nec valet consequutio argumenti tui, quod hoc loco texis; In Cana Galilææ verbis Christi aquæ substantia conuersa est in vinum. Ergo in Coena quoq; panis & vini substantia in corpus & sanguinem Christi conuertitur. Nam de aquæ mutatione Scriptura disertè testatur: de panis verò & vini mutatione non item. Lib. 5.

Patres affirmari, cum de panis & vini in Coena mutatione & conuersione loquuntur, mutationem intelligere Sacramentalem, non qua panis & vinum substantiam suam amittant, sed qua in usum sacrum destinantur, ut symbola fiant corporis & sanguinis Dominici. Quam glossam meam vanam esse aduersarius demonstrare conatur, adductis aliquot patrum testimonij, asserentium, *panis naturam mutari, fieri carnem, post consecratio-* Thesis 40.

secrationem non amplius esse panem, in corporis Domini naturam transire, transelementari, & si quæ sunt aliæ eius generis loquutiones. Respondeo, has patrum loquutiones ita exponendas esse, ut ne patres non dicam cum Scriptura, sed secum ipsis committamus. Quod si patres ipsos verborum suorum interpretes audiamus, apparebit, nihil inter nos & illos esse dissidij. De Ambrosii testimonio, quod hoc loco repetis, dictum est supra, cuiusmodi mutationem symbolorum ab illo asseri, *ut & sint, quæ erant, & in aliud conuertantur.* Gelasius Episcopus Romanus & Nestorium, de hac panis & vini in Coena mutatione, docens, ita transire in substantiam corporis & sanguinis Christi, ut panis & vinum esse non desinant: item sicut persona Christi duabus constat naturis, sic Eucharistiam duobus constare, signo & resignata. Similiter Augustinus res duas distinctas in Coena asserit. *Sicut, inquit, Christi persona constat ex Deo & homine, cum ipse verus sit Deus & verus homo: quia omnis res illarum rerum naturam & veritatem in se continet, ex quibus conficitur. Conficitur autem sacrificium Ecclesie duobus, Sacramento & re Sacramenti, id est, corpore Christi.* Cyprianus, cuius sententia ab aduersario citatur ex sermone de Coena Domini (quæquam de authore eius dubitatur) qualem intelligat mutationem, ipse exponit, cum subjicit: *Sicut in persona Christi, humanitas videbatur, & latebat diuinitas: ita Sacramento visibili ineffabiliter diuina se infundit substantia, ut esset religioni circa Sacramenta deuotio.* Hefychius item duas distinctas substantias in Eucharistia statuit. *Propterea, inquit, carnes cum panibus comedi precipiens, ut nos intelligeremus, illud ab eo mysterium dici, quod simul panis & caro est.* Accedit huc, quod patres mutationem illam Sacramentalem declarant similitudine regenerationis & spiritualis nostræ cum Christo consociationis, qua ut vetus natura seu substantia nostra non aboletur, sic in Coena non necesse est panis & vini substantiam nouæ gratiæ accesse-

Lib. 4. de Sacrament.

De consecr. distinct. 2.

In Leuit. lib. 20. cap. 8.

accessione perimi ac tolli. Sic Emiffenus de hac ipsa mutatione Sacramentali differens, illustrandæ rei causa exemplo vtitur analogico regenerationis. *Te ipsum*, inquit, *qui in Christo es regeneratus, interroga, dudum alienus à vita, peregrinus à misericordia, intrinsecus mortuus exulabas, subito salutaribus mysteriis initiatus, in corpus Ecclesiæ non videndo, sed credendo transiisti, & de filio perditionis, adoptivus Dei filius factus es, cum idem atq. ipse esses, multò alter fidei processionibus extitisti, in exteriori nihil additum est, & totum in interiori mutatum est.* An verò regenerati & Ecclesiæ inferti ita mutantur, vt abolita pristina substantia sua, suscipiant nouam? Plura in eandem sententiam apud patres dicta leguntur, quibus mutationem illam Sacramentalem, quam asserunt, declarant. Sed Theodoretum audiamus, cuius testimonium à me in margine citatum aduersarius in dubium vocat. Is igitur mutationis symbolorum in Eucharistia non semel meminit. Sed idem non dissimulat, quid hoc nomine intelligat: Sic enim in Dialogo 1. *Christus*, inquit, *visibilia symbola appellatione corporis & sanguinis honorauit, & τὴν φύσιν μεταβαλὼν, ἀλλὰ τὴν χεῖρ τῆ φύσιν ἀσθενῶς, id est, non mutans naturam symbolorum, sed gratiam naturæ adjiciens.* Idem. *Mystica symbola, inquit, post sanctificationem & τῆς φύσεως ἐστὶν αὐτῶν φύσεως, id est, naturam suam non amittunt.* Item: *μένει γὰρ ἡ φύσις αὐτῶν ἀσθενῶς ὡς ἡ φύσις τοῦ εἶδος, id est, Manent enim (symbola post sanctificationem) in priori sua substantia, forma & specie.* Vides igitur, quæ fuerit non solum Theodoretum, sed etiam eruditæ Antiquitatis de mutatione Sacramentali panis & vini sententia. Qua certè exploditur vestræ Transsubstantiationis commentum.

Quod dixeram, eosdem patres thesi 41. in margine à me consignatos ad refutandum Eutychem errorem, & vtriusq. naturæ in Christi persona veritatem asserendam, ab analogia Sacramenti huius ratiocinari: id aduersarius suggillans, *Ambrosius*, inquit, & *Augustinus*, quos nominatim citas, ante ortum Eutychem è vitis

De consecr. ill.
sinct. 2. cap.
Quia corpus.

Dial. 2.

Thesis 42.

*excesserunt: qui sunt ergo illi iidem patres? Atqui ego non Augustinum, sed Theodoretum & Ambrosium citaueram: Augustini verba hac thesi 42. obiter duntaxat explicandi causa inferueram: non quod illum Eutychi *ὁ ὑπεροχὸν* facerē. Porrò Theodoretum, opinor, aduersarius ipse non negabit in Eutychis tempora simul & certamina incidisse, vt qui hæresin illius refutando bonam Ecclesiæ operam nauauit, sicut Dialogi eius testantur. Ambrosius verò, etsi Eutychis tempora non attigit, in refellenda tamen Valentini & Apollinaris hæresi, quam Eutyches postea ex inferis reuocauit, elaborauit. Vnde testimonia illius, de duabus in Christo naturis, in hoc ipso Eutychæo certamine citauit Synodus Chalcedonensis. Constat enim easdem hæreses diuersis temporibus, mutatis solum auctorum personis, in theatrum produci, nouis coloribus interpolatas. Quid Augustinus per visibilem elementorum speciem intelligat, dictum est supra: nempe non spectrum quoddam panis & vini, seu figuram & accidentia sine substantia: sed ipsam panis & vini substantiam. Neque enim *φάντασμα* elementorum & corpus ac sanguinem Christi cum duabus in Christo naturis comparat, sed ipsas rerum substantias, cum ait: *Sicut Christi persona constat ex Deo & homine, cum ipse verus sit Deus & verus homo. Quia omnis res illarum rerum naturam & veritatem in se continet, ex quibus conficitur. Conficitur autem Sacrificium Ecclesie duobus, Sacramento & re Sacramento, id est, corpore Christi.* Vnde rectè colligo, si ea fuisset patrum sententia, symbolorum in Cœna substantiam in Christi corpus & sanguinem verè conuerti: hac ratione non confutaturos fuisse Eutychis dogma, sed potiùs confirmaturos. Qua de re audi Theodoretum, qui cum Eutychianum introduxisset ita ratiocinantem: quemadmodum panis & vinum aliud sunt ante consecrationem, post consecrationem verò transmutantur, & aliud fiunt: Sic corpus Christi post assumptionem mutatum esse in diuinam naturam: respondet orthodoxus: *ijsdem rebus, qua recenderas,*
*captus.**

Ex libro ad Gratianum.

Thefis 43.

Dial. 2.

captus es. *Mystica enim symbola post sanctificationem non immutantur, ut propriam amittant naturam.* Ex quibus liquet, patres per duas res in Eucharistia distinctas, & cum duabus in Christo naturis comparatas, intellexisse duas substantias, symbola, inquam, & res signatas, id est, corpus & sanguinem Christi: id quod caput erat comparationis.

Consecrationem, qua verbis illis quatuor, *Hoc est corpus meum*, eam tribuunt vim, ut ad pronunciationem illorum à Sacerdote factam, panis mutetur in corpus Christi, dixi Magicum quiddam præ se ferre. Respondet aduersarius primum, *non aliis se verbis corpus Christi consecrare, quam quibus Christus consecrauerit.* Quod quàm verè ab illo affirmeretur, ipsa consecrationis formula, qua vtuntur, ostendit, in qua verba Christi partim mutarunt, partim suis commentis adiectis deprauarunt. Nam & verba illa Christi, *Quod pro vobis traditur*, plena consolationis omittunt, & inter cetera hæc addiderunt. *In sanctas & venerabiles manus suas, & eluatis oculis in cælum, ad te Deum patrem omnipotentem, &c.* quæ Christum neq; dixisse, nec factitasse legimus. Idem de Canone sentiendum, sine quo Sacramenti consecrationem perfici posse negant. Hoc cène est non alijs verbis corpus Christi consecrare, quam quibus Christus consecrauit? Porro quod de arcana & velut Magica virtute dixi, quam verborum pronunciationi tribuant, confirmat Gabriel Biel, asserens, *consecrationem corporis in Sacramento fieri occulta aliqua virtute, non insistente ei, à quo fit, sed assistente: Secundum quem modum malefici & incantatrices quosdam effectus producere dicuntur, & extrahere lac vaccarum de sedibus, vel manubris securium: quod non fit naturali virtute maleficorum, neq; ex eorum merito, sed virtute occulta, siue mala, siue bona assistente.* Quid est Magis comparare Sacrificulos Missifices, si hoc non est? Eodem pertinet, quod se creatores Christi profitentur. Sic enim idè Gabriel Sacerdotem gloriari posse ait: *Qui creauit me sine me, creatur mediante me.* Nec verò eam esse

Thefis 44.
De cōsecratione

Super Canonē
Missæ lectio. 4.

voluit verborum suorum virtutem Christus, vt ad pronunciationem illorum panis substantia in corpus Christi conuerteretur, quemadmodum supra est dictum, vbi & patrum sententiam de mutatione Sacramentali panis & vini exposuimus.

Thesis 45.

Quòd vos docere negas, ex sono & pronunciatione verborum vim & naturam Sacramenti huius dependere: audiatur idem ille Gabriel vester, qui rationem redditurus, cur in Missæ actione Canon tacitè musitandus sit, non clara voce pronuncians: *Fertur*, inquit, *quòd cum antiquitus publicè & alta voce Canon diceretur, omnes penè per usum illum sciebant, & in plateis & in vicis illum decantabant. Vnde cum quidam pastores in agro, pane super lapidem posito, Canonem dicerent, ad prolationem verborum illorum panis conuersus est in carnem. Ipsi autem igne de Cælo acerrimo diuino iudicio sunt percussi. Propter quod sancti patres statuerunt, vt de cætero Canon diceretur sub silentio.* Quòd sit tanta est vis verborum Canonis, vt ad pronunciationem illorum panis conuersus sit in carnem: quis non videt, ex pronunciatione & sono verborum, non ex Christi institutione, Transsubstantiationem vestram pendere? Neq; enim Christus vel ipse vsus fuit Canone in consecrando, vel eo nos vti iussit. Cumq; vt ipse ais, certam materiam Sacramenti huius tum consecrationis formam instituerit, in quibus natura Sacramenti consistit: quid est, quòd quidam vestrum scribunt, absq; Canone consecrationem non perfici, adè vt qui illum omittant, ijs præter panem & vinum in hoc Sacramento nihil reliqui fiat?

Habuerunt credo, tam fortem intentionem celebrandi.

Colonienses in Antididagmate.

Thesis 46.

Thesin hanc de præsentia Christi in Cœna, quem per vocem ministri efficacem esse, & per manum illius corpus & sanguinem suum vescentibus distribuere dixi, aduersarius ait, cum superioribus duabus proximis pugnare. *Si enim*, inquit, *Christus actioni Missæ non solum interest, sed etiam præest, cur quatuor eius verbis: Hoc est corpus meum: negatis panem in corpus mutari? Ego verò Christum actioni Cœnæ vel Sacramenti, non Missæ interesse*
& præ-

& præesse dixeram. Deinde non sequitur, Christus in Coena præsens corpus & sanguinem suum per manum ministri vescētibus distribuit. Panis igitur in corpus Christi mutatur. Etenim & vult & potest Christus vel absq; transsubstantiatione corpus & sanguinem suum nobis in Coena distribuere. Nec de absoluta eius potentia hīc quæritur, sed de voluntate. Vnde nec ista tua consequutio valet: Christus in actione Coenæ per vocem ministri est efficax. Ergo per vocem illius panis conuertitur in corpus Christi. Haec enim per vocem ministri est efficax Christus, quatenus ex præscripto ipsius minister agit, id est, id facit, quod Christus in prima Coena tum fecit ipse, tum nos facere iussit. Christus autem neq; panem in corpus suum conuersum Deo Patri obtulit, neq; nos offerre iussit. Committis igitur paralogismum à dicto secundum quid, ad dictum simpliciter.

Verba institutionis in actione Coenæ à verbi ministro èd *Thesis 47.* recitari dixeram, vt populus tum de substantia tum vsu Sacramenti huius doceatur. Id verò aduersarius improbat. *Si verba Christi, inquit, èd tantum recitantur, vt populus doceatur: quomodo ergo per vocem ministri est efficax?* Quali verò ociosa sit ceremonia actio Coenæ, nisi in ea panis in ipsum Christi corpus conuertatur. Christus enim vt per Euangelii prædicationem, ita per verbum Sacramento annexum & in eo prædicatum est efficax, & in animis auditorum fidem accendit. Neq; enim verba institutionis in actione Coenæ ab Ecclesiæ ministro ita recitantur, vt externè duntaxat aures feriant: sed Christus simul per verbum illud intus in animo veram sui & beneficiorum suorum agnitionem & fidem operatur. Cùm enim in Coena mortis suæ memoriam à nobis celebrari velit, quæ verbis Coenæ velut compendio continetur & traditur: non sine fructu verba illa in Coena recitantur. Deinde in actione Coenæ per vocem ministri ita est efficax Christus, vt quod verbis institutionis promittit, id verè præstet, id est, corpus & sanguinem suum in ea nobis distri-

buat. Ipse enim est, qui per os ministri hæc verba pronunciat, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur*, non secus ac in Baptismo ipse præstat, ut sit lauacrum regenerationis. Nec aliud sibi volunt patres, cum in Sacramentis operandi vim tribuunt verbis Christi: quàm Christum id verè præstare, quod verbo Sacramentis annexo promittit.

Tit. 3.

Thefis 48.
De merito Missæ.

Quod de Missæ merito Pontificij tradunt, contumeliosum esse dixi in Sacrificium Christi, eiusq; meritum abolere, aut saltem obscurare. Ad quæ Antagonista. *Nibil nostri*, inquit, *de Missæ merito asserere potuerunt*. Itane verò? Audiantur ea de re Doctores vestri, atq; in his Gabriel ille, cuius suprà feci mentionem. Is igitur ait, *meritum seu virtutem Missæ valere in triplici gradu: specialissimè, generalissimè, & specialiter*. *Specialissimè tantum valet, inquit, celebranti*. **SALTEM DIGNÈ**: quoniam illi valet tanquam meritum aternæ vitæ ac præmij essentialis, propter **MOTIVUM EIVS CHARITATIVVM IN DEVM**, quo vult celebrare ex charitate, finaliter propter Deum super omnia dilectum.

Lectio. 26.

Hunc fructum alij applicare non potest: quoniam etsi quis potest alteri mereri primam gratiam, aut gratiæ argumentum: nullus tamen potest mereri alteri præmium essentialis, &c. *Generalissimè valet toti Ecclesiæ. Specialiter fundatori & alijs personis, quibus Sacerdos pro arbitrio vult applicare*. Item, *Missæ sacrificium ait efficaciam suam habere non ex bonitate Sacerdotis, sed ex institutione Christi & merito Ecclesiæ*. Hic certè meritum Missæ tribuit, idq; non semel. Deinde cum addit, *Missæ meritum specialissimè valere Sacerdoti celebranti saltem dignè*: an non meritum & dignitas operantis in operationem venit? Quid est ergo, quod hoc loco negas, *Missam ex opere operantis boni vel mali ministri vim & efficaciam suam habere*? Anne ad meritum vitæ aternæ sibi applicandum interest, vtrum dignè celebret sacerdos: ad applicandam alijs Dei gratiam, non interest? An ea est vis Missæ, quamuis à malo Ministro celebratæ, ut ex opere operato alijs proffit; celebranti verò non proffit, nisi di-

Lectio. 27.

nisi dignè celebret? Ac vide, quàm id, quod hoc loco de opere operantis boni vel mali ministri scribis, cōsentiatur cum eo, quod supra ad primam thesin respondisti. Cùm enim hîc neges, Missam ex opere operantis ministri vim suam habere: supra tamen affirmasti, *tam Sacerdotem, quàm populum in Sacerdote sacrificium offerentem, ut alijs bonis operibus in Charitate factis, ita hoc quoq, nobilissimo religionis opere multa bona spiritualia ac corporalia PROMERERI posse. Quod opus dicitur OPERANTIS, & propriè sub MERITVM cadit.* An hoc est nihil de Missæ merito asserere? nullum item meritum tribuere operi operantis ministri? Et quid aliud populus, cùm ista de Missæ merito audit prædicari, colligat, nisi eam esse vim Missæ, ut hac peccata expientur? Et vnde, quæso, foeda illa Missarum nundinatio, nisi ex opinione meriti?

Sed audiamus & alios Doctores vestros de Missæ vi & merito prædicantes. Innocentius ait, *Sacrificium Missæ offerri primum De officio Missæ pro bonis corporalibus, ut pro incolumitate: deinde pro bonis spiritualibus, ut pro redemptione animæ, id est, ut ipse interpretatur, remissione peccatorum. Tum pro bonis æternis, ut pro salute. Idem docet, Sacrificium Missæ offerri ad purgationem & mundationem peccati originalis, criminalis, & venialis.*

Thomas ait, Missam valere *contra quandam quotidianam De venerabili Sacramento. delictorum nostrorum rapinam: ut sicut corpus Domini semel oblatum est in cruce pro debito originali, sic offeratur ingiter pro nostris quotidianis delictis in altari: & habeat in hoc Ecclesia munus ad placandum sibi Deum, super omnia legis sacrificia, pretiosum & acceptum.* Honorifica scilicet commendatio Sacrificij Christi in cruce oblatis, vim eius ad expiationem peccati originalis restringere: actualium verò peccatorum expiationem Sacrificio Missæ acceptam ferre.

Eccius, *in Missa, inquit, offerimus Deo patri Eucharistiam, non tantum sicut donum Dominicæ passionis memoriale, sed etiam sicut De Missa lib. 1. cap. 10. munus*

In fine lib. 3.

munus Deo acceptissimum, quo & Deum valeamus placare super offensis, & gratiam eius cum spiritualibus bonis reportare. Item. Per sacrificium Missæ effectus passionis Christi ad fideles insunt, perueniunt, & in eos descendunt. Item. Per sacrificium Missæ & viuis & mortuis in varijs necessitatibus subuenitur.

Lib. 4. panopliæ
cap. 46.

Cap. 50.

Lindanus Missam ait esse proprii nominis sacrificium, non modo Eucharisticum aut commemoratiuum, sed etiam propitiatorium: & hoc tam pro mortuorum, quam viuorum delendis peccatis, imò pro qualibet adeò Christiani populi necessitate. Item. Missam esse sacrificium propitiatorium tam pro mortuis, quam pro viuis, veramq; pro peccatis hostiam: pro impetrandis deniq; cuiusq; generis à Deo beneficijs tam corporalibus, quam spiritualibus. Hoccinè est meritum sacrificij Christi in cruce peracti, ut ais, statuere & illustrare? Et quorsum hoc loco illa tua Missæ cum Baptismo comparatio, qua ut Baptismi vis & efficacia ex institutione Christi, non qualitate ministri, dependet: Sic Missæ vim ais à cruento Christi Sacrificio proficisci? Quid enim Sacramentis diuinitus institutis cum Missa vestra commune? Illa enim organa esse constat, per quæ Dominus salutem nostram operatur, & sua nobis beneficia applicat. At Missam vestram tantùm abest, ut in his applicandi organis numeremus, ut in Christi Sacrificio eiusq; meritum cõtumeliosam esse, tantisper asseramus, dum tu contrarium è sacris literis demonstras. Nam quæ hoc loco contra 49. 50. & 51. theses de medijs seu organis applicandi meriti Christi repetis, in quibus & Missam numeras, suprâ à nobis sunt confutata: quorum summa huc redit, cum pene unus Deus sit, ut pretium redemptionis destinare, sic eiusdem applicandi organa sancire: Missæ Sacrificium in his organis censi non posse, quippe quod verbo Dei non solum destituatur, sed etiam aduersetur.

Thes. 49. 50.
& 51.

Thesis 52.

Negauimus alium applicandi meriti Christi modum in Scriptura tradi, nisi verbum & Sacramenta, in quibus beneficia Christi nobis offerantur, quæ ut fructuosa nobis sint, fide à nobis sint ap-

sint apprehendenda. Respondet aduersarius, in Missa vtrumq;
 coniungi, Sacrificium & Sacramentum, quorum vtroq; benefi-
 cia Christi nobis offeratur. Nos verò hæcenus non semel osten-
 dimus, Missæ Sacrificium, cum nulla Scripturæ auctoritate nita-
 tur, pro applicandi organo non esse habendum: tum quoq; Sa-
 cramentum à Christo institutum ab ipsis mutilari paulò post
 ostendemus. Porro falsum esse ait, quod dixi, non alium appli-
 candi meriti Christi modum in Scripturis tradi, quàm verbum
 & Sacramenta. *Nam fide quoq;, inquit, pœnitentia, dilectione, spe,*
obedientia, oratione, elemosynis, perpeffione tribulationum, alijsq; bo-
nis operibus meritum Christi, teste Scriptura, nobis communicatur.
 Atqui nos fidem non excludimus, qua dicimus Christi benefi-
 cia, vt nobis sint fructuosa, apprehendenda esse. Est enim hæc
 manus instar, qua Christi beneficia in verbo & Sacramentis ob-
 lata, apprehendimus & nobis applicamus. Ut enim non satis
 est mendico donum offerri, sed ipse manum quoq; extendat
 necesse est, ad apprehendendum, quod offertur, donum: sic, vt
 oblati Dei beneficijs fruamur, fide est opus. Ad bona opera
 quod attinet, negamus per ea meritum & beneficia Christi no-
 bis applicari. Paulus enim reconciliationem hominis cum Deo
 seu iustificationem (quæ caput est beneficiorum Christi) fidei
 tribuit, exclusis bonis operibus. *Quem (Christum) inquit, Deus*
proposuit propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Item. *Concludi-*
mus igitur, hominem iustificari fide, absq; operibus legis. Idem con-
 firmat testimonio Dauidis, & Abrahami exemplo. Similiter
 Christus, *Qui crediderit, inquit, & baptizatus fuerit, saluus erit.*
 Item. *Vt omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æter-*
nam. Et Petrus, *Huic, inquit, omnes Prophetæ testimonium ferunt,*
quod remissionem peccatorum accepturus sit per nomen eius, quisquis
crediderit in eum. Cuius fidei effecta seu fructus sunt bona opera,
 quæ, vt Augustinus ait, sunt iustificatorum, non iustificandorum.

Vt enim arborem prius bonam esse oportet, quàm bonos pro-
 ferat

G

ferat

Rom. 3.

Rom. 4.
Marc. 16.Iohan. 3.
Acto. 10.Rom. 6.
Gal. 5.
De fide & opo-
ribus cap. 14.

ferat fructus: sic personam antè reconciliatam esse, ac Deo placere necesse est, quàm ullum opus bonum Deo gratum præster. Ac quamuis cum fide iustificante semper coniuncta sint bona opera: non est tamen his tribuendum communicandūque, quod illius est proprium. Cumq; vel sanctissimorum hominū opera sint imperfecta, imò peccati sordibus inquinata, non possunt illis niti sancti, nec ea iudicio Dei opponere audent. Vnde Paulus, singulare pietatis exemplar, nullius quidem sceleris sibi consciū esse ait: ob id tamen iustificatum se esse negat. Et Dauid iudicium Dei & accuratiorem illam vitæ actionumq; suarum ex Legis norma disquisitionem deprecatur. Quòd si ex nostris bonis operibus de Dei erga nos fauore & gratia statuendum esset, non solum dubitandum de ea nobis foret, sed etiam desperandum. Itaq; verissimū est, quod nostri docent, solam fidem, id est, fiduciam in Christi merito acquiescentem, esse instrumentum illud, quo Christi beneficia, & in his potissimum remissio peccatorum & reconciliatio nostri cum Deo, apprehendantur. Et Patres ipsi hac exclusiua in hoc argumento vsi leguntur, quorum testimonia à nostris collecta extant. Interea non negamus, Deum fidelium bona opera præmijs tam spiritualibus quàm externis remunerari: tametsi hæc præmia non tam operibus (quippe imperfectis) quàm fidei, qua persona Deo est reconciliata, tribuuntur. Ea namq; est Dei erga fideles benignitas, vt quos in Filio complectitur, eorum opera quoq; licèt imperfecta remuneretur, ac suis compenset præmijs. Quæ quidem de bonis operibus lege Dei mandatis accipi volumus, non de ^{de} ~~de~~ ^{Spontaneis} & operibus bona, vt loquuntur, intentione susceptis: in quibus pœnitentiam Pontificiorum magna ex parte numeramus, quam cordis contritione, oris confessione, & operis satisfactione definiunt: eas item tribulationum perpeffiones, quas vel sponte sibi irrogant homines, vel animæ defunctorum in igne purgatorio sustinere dicuntur ad expianda peccata. Quæ opera

Rom. 7.
Iesa. 64.
Daniel. 9.
Acto. 23.
1. Cor. 4.

Psal. 143.

Matth. 25.
1. Timoth. 4.

opera tantum abest, ut pro applicandi meriti Christi organis habeamus, ut ceu superstitiosa & in meritum Christi contumeliosa cum Christo & Apostolo ipsius damnemus. Quod porro ais, *ut Sacramenta nobis sint fructuosa, etiam dolore de commissis peccatis, dilectione Dei, proposito emendandae vitae, oratione, alijsq; bonis operibus Deum nobis conciliandum esse:* mirum, si id consentit cum ijs, quae de Sacramentorum fructu & gratia ex opere operato, sine bono motu utentis, collata, Scholae vestrae docuerunt. Sic enim Gabriel, *Sacramentum, inquit, dicitur conferre gratiam ex opere operato, ita quod ex eo ipso, quod opus illud, puta Sacramentum, exhibetur, nisi impediatur obex peccati mortalis, gratia confertur utentibus, sic quod praeter exhibitionem signi foris adhibiti, non requiritur bonus motus interior in suscipiente.* Quod si ad Sacramenti fructum percipiendum non requiritur bonus motus in suscipiente: quotum opus fuerit vel dolore de commissis peccatis, vel dilectione Dei, vel alijs bonis operibus, ad apprehendendam Dei gratiam in Sacramentis oblatam.

Matth. 19.
Col. 2.

Distinct. 1.
quaest. 3. lib. 4.

Sed age locos Scripturae a te citatos videamus. Matth. 19. Christus adolescenti praediuiti & ambitioso, de vita aeterna legis operibus promerenda sciscitanti respondet ex lege, ad quaestionem illius responsionem suam attemperans. Si vis, inquit, ad vitam ingredi, serua mandata. Quo illum ad agnitionem morbi sui vult adducere, quippe iustitiae ac disciplinae externae persuasione fascinatam. Alioqui si peccati sensu anxium & perturbatum animaduertisset, non remisisset ad Legem, sed Evangelij consolationibus illum recreasset, non minus quam mulierem illam peccatricem, & latronem in cruce. Ex eo autem non sequitur, nos legis diuinae obseruatione & obedientia nostra vel vitam aeternam promereri, vel Christi meritum nobis applicare posse. Est enim vita aeterna donum Dei. Et si fecerimus omnia, quae praecipita sunt nobis, serui inutiles sumus.

Luc. 7.
Matth. 27.

Rom. 6.
Luc. 17.

Luc. 11. de precibus & earundem vi & vsu discit Christus, docens,

docens, his omnis generis bona à Deo impetrari. Verùm id non simpliciter de quorumlibet, sed fidelium precibus est accipiendum, de quibus idem Christus: Omnia, inquit, quæcunq; petieritis credentes, accipietis. Nam hypocritarum preces damnantur, imò in peccatum vertuntur. Prælucente igitur fide de gratuita peccatorum remissione & reconciliatione propter Christum Mediatorem, preces nostræ & gratæ sunt Deo, & quidvis impetrant, quod ex re & vsu salutis nostræ fuerit.

I. Cor. 9. Paulus fideles hortatur, vt in eo, quod semel ingressi sint, pietatis stadio, inoffenso gradu progrediantur, donec præfixam salutis metam attingant: sumpta similitudine ab ijs, qui in stadio decurrunt, & summo labore ad metã contendunt, vt exoptato præmio potiantur. Ex eo autem non sequitur, nos vitam æternam nostro cursu vel laboribus mereri, aut nobis applicare. Non enim est currentis neq; volentis, sed miserentis Dei. Quanquam, vt modò dixi, Dominus fidelium opera & labores pro sua cuiusq; vocatione remuneratur, non ex vi & merito operum, sed pro paterna sua bonitate, & quia promisit. Idem iudicium est de altero loco I. Timo. 6. vbi Apostolus instruit diuites, ne elato sint animo, neue spem ponant in diuitijs incertis, sed in Deo viuente, vt item diuites sint bonis operibus, & benignè faciant egenis. Sic enim fore, vt fundamentum bonum sibi reconducant in posterum, & vitam æternam apprehendant. Vbi vita æterna non tanquam meritum beneficentiæ accepta fertur, sed fiduciæ tribuitur, quæ ponitur in Deo viuente, ex qua beneficentia reliquaq; bona opera manant: quæ licet præmijs suis minimè fraudentur, non sunt tamen horum meritoria. Est igitur paralogismus secundùm non causam, ut causam: Deus fidelium opera bona remuneratur. Opera igitur nostra præmia illa merentur.

Ad Iacobi locum quod attinet, attendendus est eius scopus. Nam Iacobo propositum fuit, non quemadmodum homo

coram

Matth. 21.

Matth. 6.
Esal. 109.

Rom. 9.

Iaco. 2.

coram Deo iustificetur, docere: sed vim & naturam veræ fidei describere. Cùm enim vulgò hic error inualuisset, qualemcunq; fidei professionem ad Christianismum sufficere, Iacobus vanam hanc persuasionem redarguit, & eiusmodi requirit fidem, quæ actuosa sit & operosa, quæq; ad eò suos edat fructus, id est, bona opera, ex quibus alij quoq; perspiciant & cognoscant, nos verè coram Deo iustificatos esse. Talem fuisse docet fidem Abrahami, quam is præclaro illo opere, quòd filium iussu Dei immolare vellet, declarauerit. Quo quidem opere Abrahamum ait iustificatum fuisse, id est, coram hominibus iustum declaratum, atq; ad eò sui iustificationem, quam coram Deo per fidem adeptus esset, hominibus quoq; approbâsse & demonstrâsse. Quæ declaratio fit per bona opera. Sic enim Iacobus seipse interpretatur. Ostende mihi, inquit, fidem tuam ex operibus tuis: & ego ostendam tibi ex operibus meis fidem meam. Et Angelus de Abrahami facto: Nunc cognoui, inquit, quòd timeas Deum. Iacobo igitur verbum iustificari idem significat, atq; iustum declarari, vt homines cognoscant, nos coram Deo fide iustificatos esse. Nam fidem operibus vacuum, id est, notitiam historix ad iustitiam minimè sufficere, quam Iacobus fidem mortuam appellat, & dæmonibus quoq; tribuit.

Eccles. 15. & 27. commendatur nobis studium pietatis & bonorum operum: quod & nos commendamus, & bona opera docemus necessariò facienda esse, propter mandatum Dei, & ad declarandam nostram erga Deum gratitudinem, & fidem hominibus testificandam: tùm etiam, quia Deus illa præmijs compensat. Sed vim merendi & iustificandi vel meritum Christi nobis applicandi bonis operibus cum Scriptura derogamus: idq; vt Christo suus constet honor illibatus, & vt consciëntiæ firmam habeant consolationem, quas angi & trepidare necesse est, simulatq; opera sua in iustificandi rationem apud Deum venire audiunt. Et si enim permagna est bonorum operum dignitas:

Iaco. 2.

Genes. 22.

1. Timo. 4.
Rom. 8. & 10.
Iaco. 2.
Psal. 15.

eo tamen honore illa Deus non dignatur, vt per ea vitam æternam mereamur, vel meritum Christi nobis applicemus.

Theſ. 3. 54.
& 55.

De Miſſæ fructu attingo, quem aduerſarij ad mortuos quoq; aiunt redundare. Quem errorem refello à proprio fine Coenæ, quam inſtitutam eſſe dico pro viujs, qui illa vti, & mortem Domini recordari atq; annunciare poſſunt. Cui ſententiæ noſtræ aduerſarius opponit Antiquitatem, & conſuetudinem omnium ſeculorum. Nos verò potiùs requirimus è Scriptura ſacra Canonica vel Dei mandatum, vel promiſſionem, vel exēplum de oblatione pro defunctis. Neq; enim in fidei negotio vel hominum auctoritatem vel conſuetudinem (quæ ſi à verbo recedat, non aliud quàm vetuſtas erroris eſt, Cypriano teſte) verbo Dei antepoſendam cenſemus. Quanquam ſi Antiquitatem conſulamus, nihil illa Miſſis veſtris, & earundem pro mortuis applicationi patrocinetur. Conſtat enim ex Tertulliano, Cypriano, & alijs patribus, olim more receptum fuiſſe, vt defunctorum nomina in Euchariftia recitarentur, adderentur & preces ſeu vota, quibus fideles tum vita defunctis beatitudinem ipſorum gratularentur, tum fidem ſuam & ſpem beatæ immortalitatis palàm profiterentur, non vt precibus iſtis animas defunctorum peccatis expiarent, vel pœnis, quas in igne luerent purgatorio, liberarent. Nam diſertè teſtantur patres illi defunctos, pro quibus orant, iam nunc beatitudine frui, nec de ſalute ipſorum ſe dubitare.

Tertullian. in
lib. de monoga-
mia. & lib. 4. cō-
tra Marcion.
Cyprian. lib. 1.
epiſt. 9. & lib. 3.
epiſt. 6. & 14.
Ambr. de obitu
Valentiniani.

Lib. 4. epiſt. 5.

Sic Cyprianus oblationum & ſacrificiorum meminit, quæ pro martyribus celebrabantur. Quo nomine quid intelligat, ipſe declarat, cum ait: *Sacrificia pro eis (martyribus) ſemper, vt meminiftis, offerimus, quoties martyrum paſſiones eſt dies anniuerſaria commemoratione celebramus.* An verò pro martyribus Sacrificia fiebant, ad ſubleuandum eos, vt beata quiete fruereſſent? Porro conſuetudinem hanc, orandi & offerendi pro defunctis, Tertullianus diſertè teſtatur, ex traditione, non è Sctiptura ſacra manariſſe,

De cotona mi-
litis.

manâsse, & inter eas refert ceremonias, quarum libera est ob-
servatio. Quæ cum insequentibus seculis in superstitionem abie-
rit, meritò à nostris fuit abrogata.

Quòd de Aërio addit, cuius hæresi nos facit affines, vt qui
cum illo negemus, oblationes defunctis prodesse: respondeo,
Aërium, vt ex Epiphanio apparet, non de Missarum oblationi-
bus, sed de precibus pro defunctis disputationem mouisse, num
quid emolumenti ex illis ad defunctos rediret. Cùm enim, vt
modò diximus, olim à fidelibus preces pro defunctis concipe-
rentur, ad testificandam tum suam erga defunctos charitatem,
tum de beata immortalitate fidem: Aërius has fidelium preces
ita interpretatus est, quasi defunctis, qualescunq; tandem seu
pij seu impij in hoc mundo fuissent, salutē æternam à Deo impe-
trarent. Quam absurditatem ex illa pro defunctis orandi con-
suetudine Ecclesiæ tunc recepta Aërius falsò collegit, & per ca-
lumniam Ecclesiæ tribuit: cùm longè aliud esset Ecclesiæ in-
usurpandis precibus illis consilium. Quid verò hæc Aërij dispu-
tatio ad Missarum pro defunctis oblationes Pontificijs hodie re-
ceptas, quibus animas defunctorum aiunt ignis purgatorij pœ-
nis releuari?

Ad Iudæ Macchabæi factum quod attinet, quo suas Mis-
sarum pro defunctis oblationes aduersarius stabilire conatur:
non ignorat, testimonium ex libro apocrypho productum ad
confirmandum fidei dogma nihil habere auctoritatis, idque
de Antiquitatis sententia. *Macchabæorum libros*, inquit Hiero-
nymus, *legit quidem Ecclesia, sed eas inter Canonicas Scripturas non*
recipit. Et author eius libri, ex quo testimonium illud citatur,
non dissimulat, quantum sibi sit tribuendum, quando ad finem
libri veniam sibi dari postulat, si quid minus rectè exposuisset.
Quod certè non est eius Scriptoris, qui Spiritus sancti instinctu
res sacras literis mandat. Porrò non quid fecerit Iudas ille, quæ-
ritur; Sed num rectè fecerit, qui sacrificium pro mortuis cura-
uerit

Lib. 3. de hæres.
hæc. 75.

2. Macch. 12. cap.

in præfat. libro-
rū Solomonis.

uerit offerendum. Non enim exemplis, sed legibus est iudican-
 dum. Cumque inter tot ac tam varia Sacrificiorum genera, à
 Moyse descripta, nullum extet pro mortuis institutum atq; mā-
 datum: promptum est colligere, quo loco habendum sit hoc Iu-
 dæ Macchabæi Sacrificium. Itaq; non valet illa aduersarij com-
 paratio, *Si in veteri lege Iudæ Macchabæi Sacrificium profuit defun-*
ctis: quando magis prodesse debet in noua lege Sacrificium Missæ? Vt
 enim concedamus (quod è Scripturis doceri nequit) Iudam re-
 ctè & ex legis præscripto fecisse: cùm tamen Sacrificia Leuitica
 Christi aduentu abrogata fuisse constet: quorsum illud ad no-
 uum Testamentum transfertur? Neq; enim Sacrificia Leuitica
 Missam Pontificiam, sed Sacrificium Christi cruentum semel
 in cruce oblatum nec vnquam iterandum, adumbrârunt, vt su-
 præ est dictû. Idem iudicium est de Augustini testimonio, quod
 hoc loco ab aduersario citatur. Constat enim Augustinum qua-
 sitionem hanc variè disputare, nunc affirmare, nunc negare, vti
 necesse est facere eum, qui sacræ Scripturæ auctoritate destitui-
 tur. Quapropter bona ipsius pace repudiamus, quod cum Scri-
 ptura Canonica non congruit: id quod ipse sibi de Cypriani li-
 teris permittit.

Q̄tra Crescon.

Quòd deniq; ais eos, qui in vera fide & gratia ex hac vita de-
 cesserint, fructuum Sacrificij esse capaces, quorsum opus habent Mis-
 sæ fructibus hi, qui in vera fide & gratia Dei decesserunt? Hi
 namq; iam nunc beatitudine aeterna fruuntur. Qui credit in me
 (inquit Christus) non venit in iudicium, sed per mortem tran-
 siit in vitam. Et Paulus: Iustificati fide, inquit, pacem habemus
 erga Deum. Et Cyprianus, *Quando, inquit, istinc ex hac vita ex-*
cessum fuerit, nullus iam locus penitentiae est, nullus sat isfactionis ef-
fectus. Hic vita amittitur aut tenetur: hic saluti aeternæ cultu Dei &
fructu fidei prouidetur.

Iohan. 5.

Rom. 5.
 Tractat. 1. con-
 tra Demetrian.

Thesis 56.

A duplici hominum defunctorum conditione probaui,
 illos ex Missæ Sacrificio nihil sentire alleuamenti. Pios enim
 præsentem

præfenti vita defunctos beatitudine frui: impios verò cruciati-
 bus torqueri sempiternis: medium locum non esse relictum, in
 quo animæ mortuorum à peccatis expientur. Quibus aduersa-
 rius opponit locum Matthæi de peccato in Spiritum sanctum Marth. 12.
 neq; in hoc neq; in futuro seculo remittendo. *Ex quo veteres ait
 collegisse, medium locum relictum pro quibusdam non valde malis,
 quibus peccata leniora, quibus cum decesserunt, per orationes, elemosy-
 nas, & Sacrificium Ecclesiæ remittantur.* Atqui non desunt patres
 veteribus illis vetustiores, qui ex hoc Christi dicto nihil tale col-
 legerunt. Athanasius enim ex professio & copiosè locum illum
 tractans, itemq; Hilarius, Hieronymus, & Chrysostomus in eius-
 dem loci enarratione, neq; mediij illius loci, neq; remissionis
 peccatorum, quæ post hanc vitam fiat, meminerunt. Cumque
 Christus de remissione peccati, id est, culpæ, illic disserat, & Scho-
 lastici ipsi negent in altera vita culpam remitti: quis non videt,
 locum hunc perperam ad stabiliendas ignis purgatorij pœnas
 detorqueri? An enim peccatum remitti idem declarat, atque
 pœnas & cruciatus in igne purgatorio exolvere? Sanè si vestra
 recipitur explicatio, hæc fuerit loci illius sententia, quoddam
 peccatum in futuro seculo remitti, id est, quorundam peccato-
 rum pœnas in igne purgatorio exposci. Cumq; Christus dica-
 tur remissionem peccatorum nobis promeruisse: id perinde
 fuerit, ac si dicatur pœnas & tormenta ignis purgatorij nobis
 promeruisse, quibus ipsimet pro peccatis satisfaciamus. Quo
 nihil magis gratuitæ peccatorum remissioni & satisfactioni per
 Christum partæ aduersatur. Porro genuinam loci illius senten-
 tiam nobis Marcus explanat, qui quod Matthæus amplificandi Marc. 3.
 causa dicit, neq; in hoc neque in futuro seculo remitti, Marcus,
 simpliciter non remitti in æternum ait, sed obnoxium esse æter-
 no iudicio. Cui consentit Chrysostomus, qui super locum illum
 Matthæi scribens: *Vniuersorum hominum, inquit, alij & hic & ibi
 supplicia dabunt: alij in præfenti solummodo vita, alij in futura tan-
 tum. Hic*

tum. Hic & alibi, ut Sodomita & Pharisei: in presenti tantum, ut scortator Corinthius: alibi tantum, ut diues ille in inferno. Quibus verbis poenas peccatorum ita distribuit, ut fideles, si quando delinquant, affirmet in presenti solum vita castigari: post mortem vero non aliam agnoscat poenam, nisi eam, quæ est damnatorum: velut Sodomitarum, Phariseorum, & diuitis epulonis. Et quid est, quod ais, peccata leuora in loco illo medio per orationes, eleemosynas, & Missas remitti? Si enim id de culpæ remissione intelligis, Scholastici tui refragantur, qui vllam culpam post hanc vitam remitti negant. Sin de poenæ remissione, ita ut poena æterna commutetur in temporalem in igne purgatorio luendam: quæ isthæc est crudelitas vestra, committere, ut leuora illa peccata tam diris subjiciantur tormentis, quæ multo lenioribus remedijs, velut aspersione aquæ benedictæ, indulgentijs, & similibus nugis in hac vita vel certè in mortis agone, curari poterant? Imò quæ ista est remissio peccati, quæ orationibus & eleemosynis est promerenda, atq; etiam satisfactionibus compensanda?

Ad auctoritatem Augustini, cuius hoc loco testimonium profers, respondi suprâ, illum in hoc argumento sibi haud constare. Nam possunt ex eodem testimonia proferri ijs, quæ à te citantur, contraria. Sic enim idem Augustinus: *Nec est, inquit, vllus vlli medius locus, ut possit esse nisi cum diabolo, qui non est cum Christo.* Item. *Primum fides Catholicorū diuina auctoritate regnum esse credit cælorum: secundum, gehennam, vbi omnis apostata, vel à Christi fide alienus supplicia experitur. Tertium penitus ignoramus, nec esse in Scripturis sanētis reperimus.*

De Missis priuatis dissero, in quibus solus Sacerdos communicat. Quam communicandi rationem ostendo ab institutione Sacramenti huius esse alienissimam. Respondet aduersarius, *Sacerdotem dum solus Sacramentum Missæ peragit, neminem à fructu Sacrificij excludere, quantumuis edere & bibere nolit.* Atqui suprâ ostendimus, & Sacrificium Missæ & Sacerdotes Missam celebran-

De peccatorum
meritis & re-
missione lib. 1.
cap. 28.

Lib. 5. Hypogn.

Thef. 57. 58.
& 59.

celebrantes vnico Christi Sacrificio simul & sacerdotio aduersari, nedū vt ex eiusmodi opere vllus fructus spiritualis ad quem redeat. Quòd addit, *neminem à Cœnæ communionem per Sacerdotem arceri, imò omnes inuitari*: res ipsa & praxis Ecclesiæ Pontificiæ contrarium clamat. Etsi enim populum vi non repellitis à communionem: cum tamen doceatis, Missæ Sacrificium vel absq; communionem constare posse, nec minus emolumentum ex Missæ solitariæ spectaculo, quàm Sacramenti sumptionem, ad populum redire: nonne hoc pacto ab vsu Cœnæ populum auocatis? Imò cum doceatis, Cœnæ vsum graui cum periculo indignæ manducationis esse coniunctum, quod quidem periculum in Missarum spectaculis non sit metuendum: annè id populum est ad crebriorem Cœnæ vsum inuitare? Et cur non potiùs ommissa sacrificandi actionem, de qua nullum extat Christi mandatum, Cœnam populo distribuitis ex Christi præscripto, & de legitimo eius vsu populum ex verbo Dei docetis? Quòd si tanto studio legitimum Cœnæ vsum, quanto Missæ Sacrificium, populo commendaretis: non dubium, quin populus in Eucharistia crebriùs participanda officium esset facturus. Verùm vberior vobis quæstus fuit ex Missarum nundinationem, populo de vi & fructu illarum falsò persuaso. Non igitur hîc locum habet illud Augustini à te citatum: *Aliud est, quod docemus: aliud quod sustinemus: aliud quod emendare precipimur, & donec emendemus, tolerare compellimur*. Neq; enim fatagitis vel de vero Sacramenti vsu populum docere, vel emendare abusus & superstitiones, quæ in hoc Sacramentum temporum iniuria irrepsert.

Negauit Missæ priuatæ fructum ipso Sacrificuli opere alijs applicari posse. Vt enim nemo pro alio vesci possit, vt alius fataretur: ita Sacerdotem pro alio Sacramentum percipere non posse, vt eius fructus ad alium redundet. Vbi aduersarius iterum Missæ priuatæ nomen auersatur, quod à Doctoribus Pontificijs non semel vsurpatum legitur, vt suprà ostendimus. Deinde

Missæ fructum alijs applicari, ait, non ipso opere Sacerdotis communicantis, sed nobilissimam hostiam Deo patri pro alijs offerentis. Nos verò neutro modo Christi beneficia alijs applicari dicimus. Cōstat enim Sacramenta ijs solùm prodesse, qui illis legitimè vtuntur. Et vt nemo pro alio baptizari, ita nemo pro alio Coenam percipere potest. Quòd si Sacramentum diuinitus institutum pro alio sumi nequit: multò minùs Missæ Sacrificium pro alijs offerri, atq; per id Christi beneficia alijs applicari possunt: quòd id genus Sacrificium verbo Dei destituatur. Nam quòd *proprium Sacerdotis esse* ait, *pro se & alijs sacrificare*: de Sacerdotibus Leuiticis concedo, de quibus & locus ille Hebr. 5. ab aduersario citatus loquitur: qui cùm oblationibus suis Christi sacrificium semel in cruce factum adumbrârint, huius aduentu vmbra illa euanuerunt, eodem Apostolo teste, Hebr. 7. & 10. Quòd addit, *populum saepe orare & eleemosynam dare pro se & alijs, quo opere non modo ipse populus, sed alij quoq; famelici spiritualiter & corporaliter saturentur*: respondeo, cùm non pro nobis solùm, sed pro alijs quoq; orare iubeamur, nec irritas fore has preces Deus promittat: de Missæ autem Sacrificio alijs applicando nullum Dei mandatum, nulla item promissio extet: quis non magnam inter hoc & illas dissimilitudinem agnoscit? Nec verò ita pro alijs oramus, vt ipso orandi opere illis quicquam promereamur, aut remissionem peccatorum atq; salutem aeternam à Deo impetremus, etiamsi ipsi in impietate permanserint: sed quia fiducia Christi Mediatoris hæ preces nituntur, gratæ sunt Deo, & tum nobis tum alijs bona impetrant. Similiter eleemosynas nostras & alia bona opera diuinitus mandata & ex fide profecta, Deus sæpenumero tam largè remuneratur, vt illorum fructus & præmia ad alios quoque redundant. Nec tamen cò usque extendendus est ille vel precum pro alijs conceptarum vel bonorum operum fructus, vt alijs quantumuis impijs vel sine ipsorum poenitentia & fide, remissionem peccatorum, salutem, & vitam

Vitam æternam impetrent. Iustus enim fide sua viuet. Et vnus-
 quisq; mercedem accipiet iuxta suum laborem. Constat alio-
 qui Deum propter pios impijs quoque benignè facere, sicut
 exempla Naamani, Sodomitarum, & aliorum testantur. Quod
 quidem de bonis externis est accipiendum.

Eam communicandi rationem, qua solus Sacerdos Sa-
 cramentum sumit, nulla Antiquitatis auctoritate niti dixeram.
 Aduersarius verò aliquot Antiquitatis exemplis illam probare
 conatur. Nam ex Augustino adducit primum exemplum He-
 sperij, *cuius domus rustica à demonibus vexata, factò Sacrificio, in*
integrum sit restituta. Item exemplum defunctæ matris Augu-
 stini, *pro qua oblatum sit Sacrificium, cadauere iuxta sepulcrum*
collocato. Ad Hesperij exemplum quod attinet, constat ex eo-
 dem Augustino, quæ id temporis vñitata fuerit celebrandæ Coc-
 næ ratio, quæ distributione & participatione corporis & san-
 guinis Christi constaret, sicut suprâ thes. 17. & 18. ostendimus.
 Itaque dubium non est, quin Sacerdos ille ab Hesperio accer-
 situs domi ipsius Eucharistiam celebrauerit, qua corpus & san-
 guinem Christi Hesperio eiusque familiæ distribuerit, adhibi-
 tis precibus, quibus auxilium diuinum aduersus Satanæ præ-
 stigas & machinationes implorârint. Ad quas preces Satan
 domo illa cesserit. De matre Augustini nota est consuetudo,
 cuius & suprâ memini, qua olim receptum fuit, vt in Euchari-
 stia administratione nomina defunctorum recitarentur, ad-
 hibitis precibus, tum ad gratulandam defunctis beatitudinem
 ipsorum, quaiam nunc fruerentur, tum ad excitandam viuo-
 rum fidem & spem beatæ immortalitatis, tum denique ad te-
 stificandam fidelium tam defunctorum quàm viuentium, ve-
 lut membrorum eiusdem corporis sub Christo capite inter se
 societate, cuius societatis symbolū & pignus est Eucharistia. Sic
 Augustinus refert, matrem suam moriturâ sui memoriam fieri
 voluisse ad altare: non quòd crederet, Missarū oblationibus se à
 H 3 peccatis

Habac. 2.
1. Cor. 3.

2. Reg. 5.
Genes. 19.

Thesis 61.

De ciuitate Dei
lib. vii. cap. 8.

Confess. lib. 9.
cap. 12.

Lib. confess. 9.
cap. 13.

peccatis & purgatorij poenis expiatum iri. Nam de remissione peccatorum & beatitudine tum ipsa tum filius ipsius certus erat, quemadmodum eximia illius confessio ibidem descripta testatur. Non igitur sequitur, Si veteres Sacrificiorum & oblationum faciunt mentionem, Missaticas intelligendas esse oblationes, in quibus Sacerdos solus communicarit, & corpus Christi Deo obtulerit pro peccatis viuorum & defunctorum.

Hieron. in r.
cap. ad Tit.
Augustin. epist.
118.

Nicephori, cuius testimonium citas, non est tanta auctoritas, quippe recentioris Scriptoris, vt quicquid ille literis prodidit, pro oraculo habeamus. Quotidiana illa offerendi Sacrificij consuetudo, cuius meminerunt Hieronymus & Augustinus, non aliud fuit, quàm distributio Eucharistiæ. Nam id temporis Ecclesiæ ignota fuit illa communicandi ratio, qua solus Sacerdos Coenam perciperet. Nec apex è Scriptis Hieronymi, Ambrosii, Chrysostomi, & Augustini proferri potest, quo solitaria illa communicandi offerendiq; ratio probetur. Siue igitur quotidie, siue statis dierum interuallis veteres Coenam administrarunt, vel, vt ipsi loquuntur, Sacrificium obtulerunt, seu in frequentiore seu rariore populi coetu: nunquam defuerunt è populo, qui communicarent, nec vnquam Coena apud veteres absq; distributione peracta fuit.

Thesis 62.
In epist. ad Eph.
Rom. 3.

Ad refellendum solitariam illam Sacerdotis communicationem citaueram locum Chrysostomi, qui *Frustra*, inquit, *habetur oblatio quotidiana, cum nemo sit, qui simul participet.* Quo populi redarguit in percipienda Coena negligentiam, docens, frustrà illam quotidicà verbi ministris institui & apparari, cum nulli vel certè paucissimi sint, qui illà participare velint. Quem Chrysostomi locum aduersarius ita deprauat, quasi non neget simpliciter Chrysostomus, quotidianam oblationem fructu suo non carere, etiamsi præter Sacerdotem nemo communicet. Cum enim ex aduersarij sententia duplex sit Coenæ vsus, tum vt in ea corpus Christi Deo offeratur, tum vt populus Sa-
cramen-

cramentum percipiat: posteriore hoc sine populum ait frustra-
ri, nisi communicet. Sed plana sunt verba Chrysoftomi, quibus
docet, frustra haberi & celebrari quotidie Eucharistiam, si ne-
mo sit, qui participet: refrigescente nimirum populi feruore &
Coena percipiendae desiderio, adeò vt nonnulli quotannis vix
semel fumant. Non igitur his verbis approbat Chrysoftomus
eam oblationem, in qua nulla fit distributio, nulla sumptio (po-
puli respectu) sed solus Sacerdos vescitur. Quam communi-
candi rationem constat Chrysoftomi tempore Ecclesiae fuisse
ignotam.

Ad Canonem illum à me obiectum, *per acta consecratione*, *Thefis 63.*
omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus:
aduersarius, utinam, inquit, à multis seculis, siue huic siue simili Ca-
noni obtemperatum esset. Item. *Renocetur in usum, per nos licet.* Imò
per eos stetit, quò minus ex Canonis huius praescripto populus
crebrius Coena vteretur. Si namq; pro eo ac decebat, de legiti-
mo Sacramenti huius usu & de applicandis non nisi sua cuique
sumptione beneficijs Christi populum docuissetis, non is offi-
cio suo defuisset in Sacramento hoc crebrius participando, quem-
admodum supra Thef. 57. 58. & 59. est dictum. Porro quòd *hoc se-*
culo vestrorum hominum labore & diligentia effectum esse praedicas,
vt in praestantissimis quibusq; Europa, Indiarumq; vrbibus omnibus
Dominicus festisq; diebus magnus communicantium numerus conspi-
ciatur, parum hoc pacto consultum est Ecclesiae ijs in locis, cum
neruos errorum de Missae Sacrificio retineatis, populoq; incul-
cetis. Imò cum Missas priuatas nihilominus ijsdem in locis ob-
feruetis, quas & Concilium Tridentinum confirmat: quis cre-
dat, vos seriò agere in corrigendis Ecclesiae vitijs? Ac quod de
Indiarum vrbibus iactas à Paganismo ad Missarum celebratio-
nem traductis, perinde illis accidit, atq; profelytis illis Iudaeo-
rum, qui deserto Ethnicismo, Pharisaorum amplectebantur
superstitiones.

Seff. 6.
Cap. 6.

Matth. 23.

De muti-

Thefis 64.
De mutilatione
Coenæ.

De mutilatione Coenæ, qua laicis, quos vocant, alteram
Coenæ partem, id est, calicis vsum eripiunt: respondet aduersa-
rius, *nullam se mutilationem in Sacramento Coenæ agnoscere*, quòd
tantundem laici sub vna specie, quantum Sacerdotes sub vtraq;
percipiant, nempe *integrum Christum & partem Sacramenti su-
ærum*. Quis verò hîc non pudorem in aduersarijs desideret, Sa-
cramentum mutilatum non agnoscentibus, dempta eius parte
substantiali? Quis enim ignorat, ad substantiam Coenæ pertine-
re, præter corpus & sanguinem Christi, elementa seu symbola
panis & vini? Et quid est Christi sapientiam suggillare, si hoc
non est? Cùm enim Christus Sacramenti huius integritatem
ita sanxerit, vt corpus & sanguinem suum sub distinctis symbo-
lis panis & vini nobis distribui velit: isti alterum signum ceu su-
peruacaneum auellunt. Rationem si quæras, audis: quia integer
Christus non minùs sub vna, quàm sub vtraq; specie, distribu-
tur, vel vt noster ait, *quia corpus Christi à sanguine, & sanguis à cor-
pore, siue sub vna, siue sub vtraq; specie distribuatur, diuelli nequeat.*
Quod si ita est, ané Christus, cùm Coenam institueret, id igno-
rauit? Cur ergo vtrumq; elementum in Coenæ actione coniun-
ctum voluit? Quæ verò ille voluit coniuncta, eâne nobis fas est
diuellere? Quòd si hoc pacto argutari libeat, cùm in simplici
prædicatione verbi quoque integrum Christum percipiamus,
quid impedit, quòd minùs Coenam totam abrogemus? Cùm
item in Baptismo Christum induamus, teste Apostolo, cur non
Baptismo sumus contenti? Quid insuper Coenam requiritimus?
Sin autem ea in re nobis habenda est mandati diuini ratio, vt
quia prædicationi verbi & Baptismo Christus superaddidit Cœ-
nam, hanc pari reuerentia suscipiamus: quid ni eadem hîc va-
leat mandati diuini ratio? Porro quòd *in eo differre ais à laico Sa-
cerdotem, quòd huius, quàm illius communio plenior em habeat signi-
ficationem, sed quæ non mutilet rationem Sacramenti.* vbinam, quæ-
so, discrimen illud à Christo sancitum extat? Et quæ ista est inge-
nij hu-

Gal. 3.

genij humani audacia simul & arrogãtia, ea in re prærogatiuam sibi fumere, quam Christus omnium fidelium voluit esse communem? vnde veteres Cœnam *λειτουργίαν*, id est, boni publici administrationem dixerunt, cuius vsus velut publici iuris esset.

Vnde eruditè Chrysoftomus, *Est autem, inquit, vbi nihil differit*

In 2. Cor. cap. 11.
Homil. 18.

Sacerdos à subdito: utpote quando fruendum est tremendis mysterijs.

Similiter enim omnes, ut illa percipiamus, digni habemur. Non sicut

in veteri lege partem quidem sacerdos comedebat, partem autem populus: & non licebat populo participem esse eorum, quorum particeps

esset Sacerdos. Sed nunc non sic: verùm omnibus vnum corpus proponitur, & POCVLVM VNVM.

Quod si plenior est in vtriusq;

quàm vnius symboli participatione significatio, eò minùs laici vsu calicis erant priuandi: quippe quorùm non minùs, quàm

Sacerdotum, fides confirmatione opus habet. Constat enim fidem mirificè erigi & confirmari dulcissimis illis Christi verbis

poculo Cœnæ annexis, quod Testamentum nouum dicitur in

Christi sanguine pro nobis effuso in remissionem peccatorum.

Cui insigni promissioni neruos incidunt, quicunq; in Cœna

calicis vsu populum spoliant. Et qui, obsecro, non mutilatur Sacramenti ratio, mutilatis signis visibilibus, *in quibus formalem*

Sacramenti rationem consistere, ipse tu asseruisti suprà ad theses 38.

& 39. Nec Scholastici omnes in eo tibi adstipulantur, qui licèt

Christum integrum non minùs sub vna, quàm sub vtraq; specie sumi affirmant, Sacramentum tamen sub vna specie perfectè sumi negant. Sic enim Durandus: *Qui solam, inquit, hostiam*

recipit, non plenum Sacramentaliter recipit Sacramentum. Et si enim

in hostia consecrata Christi sanguis sit, non tamen est tibi Sacramentaliter, eo quòd panis corpus, non sanguinem, & vinum sanguinem significat, & non corpus.

Et Bonanentura docet, *in hoc Sacramento ex*

duobus signis vnum & perfectum resultare Sacramentum: cuius in-

tegritatis ratio dispositiuè veniat à natura; quia nec panis sit per se ple-

ne reficiens, nec vinum: sed vtrumq; sit vna plena refectio. Completiuè

In Rationali diuinorum lib. 4.
cap. 54.

Di. linc. 2.
qu. est. 2.

verò veniat ab institutione diuina, qua institutio hac duo signa ordinauerit, ad significandum vnā perfectam refectionem. Audis illos negantes, eos qui solum panem sumunt, plenum sumere Sacramentum: negantes item, in pane Christi sanguinem esse Sacramentaliter: contra asserentes, duobus signis, pane & vino, perfecti Sacramentum ad significandam perfectam refectionem, idq; ex Christi instituto.

Quòd de Baptismo objicis, quemadmodum ille non mutilatus dicatur, cum infantes semel aqua aspergimus, non autem, uti veteres fecerunt, totum corpus aquis ter immergimus: sic neq; Cœnam mutilari, si maximè calicis vsu laici priuentur: respondeo, multum interessè inter mutilationem Cœnæ, & trinae illius à veteribus obseruatæ immersionis mutationem. Illa enim substantiam Cœnæ attingit: hæc verò ad eas pertinet ceremonias, quarum libera est in Ecclesia obseruatio: Cùm enim de trina immersione neq; Christus neq; Apostoli quicquam præceperint: ineptus fuerit, qui illam hodie rigidius exigit. Est enim distinguendum inter substantiam Baptismi, & circumstantias, id est, ritus illi adiunctos, quos mutare in libertate Ecclesiæ est positum. Qua de re Magister Sententiarum: *In duobus, inquit, consistit Sacramentum Baptismi: in verbo scilicet & elemento. Ergo et si alia desint, quæ ad decorem Sacramenti instituta sunt: non ideo minus est verum Sacramentum & sanctum, si sit ibi verbum & elementum.*

Lib. 4. distin. 3.

Thef. 65.
& 66.

Confirmauit mandato Christi integræ Cœnæ vsum ad totam pertinere Ecclesiam, quòd Christus non minus de calice dixerit, *Bibite ex hoc omnes*, quàm de pane, *Accipite comedite*. Vbi potissimum considerandam esse dixi vniuersalem, mandato de vsu calicis annexam. Aduersarius verò negat, integræ Cœnæ vsum, id est, *vtramq; speciem à Christo toti commendatam fuisse atq; mandatam Ecclesiæ*. Ad quam sententiam suam confirmandam profert auctoritatem Augustini. *Non præcepit, inquit Augustinus, quo deinceps ordine sumeretur Sacramentum: ut Apostolis, per quos:*

Epist. 118. ad Ianuar.

quos dispositurus erat Ecclesias, serualet hunc locum. Nam si hoc ille monuisset, vt post cibos alios semper acciperetur, credo, quod eum morem nemo variaisset. Atqui Augustinus hoc loco nihil agit de mutatione signorum in Cœna, quam certè nusquam legimus Apostolorum dispositioni à Christo permissam fuisse: sed de ordine & decoro Ecclesiastico circa Sacramenti huius vsum obseruando differit, velut quo tempore Cœnam celebrari conueniat, num item à ieiunis, an verò post sumptum alium cibum Cœna sit participanda. Quas circumstantias Cœnæ ad politiam Ecclesiasticam pertinentes docet in libertate Ecclesiæ positas esse, vt in eis disponere & ordinare Ecclesiæ liceat, prout visum fuerit sibi expedire. Secus de ijs habendum, quæ ad Cœnæ substantiam pertinēt, de quibus Apostolus, *Ego, inquit, accepi à Domino*, 1. Cor. 11. *quod & tradidi vobis.* Et Cyprianus de hoc ipso argumento disserens: *Quòd si, inquit, nec minima de mandatis Domini licet soluere,* Lib. 2. epist. 3. *quòtò magis tam magna, tam grandia, tam ad ipsum Dominicæ passionis & nostræ redemptionis Sacramentum pertinentia fas non est infringere, aut in aliud, quàm quod diuinitus institutum est, HUMANÀ TRADITIONE MUTARE?* Cumq; Augustinus loco citato disertè affirmet, si de vna illa Cœnæ circumstantia Christus monuisset, post sumptum alium cibum, Cœnam esse participandam, neminem morem illum mutaturum fuisse: quòtò minùs tentanda erat mutatio in ijs, quæ ad substantiam Cœnæ pertinent?

Cæterum propiùs pedem confert aduersarius, dum ex verbis institutionis à Luca & Paulo descriptis suam illam Cœnæ mutilationem probare conatur. Lucas enim Cœnæ institutionem ita describit, vt priori parti, vbi de pane benedicto agitur, subijciat Christi mandatum, *Hoc facite in meam commemorationē,* posteriori verò de calice parti nullum eiusmodi mandatum annectat. Ex quo colligit Antagonista, ad calicis vsum nulla nos mandati necessitate adstringi. An igitur de nihilo est, quod Mat-

thæus Christum in tradendo calicem imperandi verbo usum fuisse narrat? *Bibite*, inquit, *ex hoc omnes*. An Euangelistas inter se commitemus? verum Paulus, optimus Euangelistarum interpres, omnem nobis dubitationem tollit, qui vtrique Coenæ parti hoc Christi mandatum subnectit; *Hoc facite in meam commemorationem*. Sed excipit aduersarius, Paulum, vbi de calice differit, Christi verba ita narrare, *Hoc facite, quotiescunq; biberitis, in meam commemorationem. Ut intelligeremus* (inquit aduersarius) *nullo nos sumendi calicis precepto teneri: sed tantum, ut QUOTIES sumeremus, non profano more, sed ad mortis Christi recordationem sumeremus*. Quo docet, calicis usum à Paulo Ecclesiæ liberum relinqui. Hanc enim vim esse innuit vocis *Quotiescunq;*. Quod si ea est verborum Pauli sententia, consequetur, ad neutram Coenæ partem nos villo Christi mandato adstringi: quando idem Apostolus mandatum illud Christi, *Hoc facite in mei commemorationem*, exponens, de vtraque Coenæ parte sic loquitur: *Quotiescunq; inquit, comederitis panem hunc, & de poculo biberitis, mortem Domini annuntiatis, donec veniat*. Quid obstat igitur, quò minus vtriusque partis vsu laicis interdicatis, aut saltem liberum relinquatis? Sanè Paulus Christum secutus imperandi verbo utitur: *Hoc facite*, inquit, *quotiescunq; biberitis, &c.* Quibus verbis mandatum contineri Antiquitas sensit & docuit. Cyprianus, *A Domino, inquit, precipitur, & ab Apostolo eius confirmatur, ut quotiescunq; in commemorationem Domini biberimus, hoc faciamus, quod Dominus fecit*. Item. *Ab eo, quod Christus magister & precepit & gesit, non est humana institutione decedendum*. Idem. *Quomodo ad martyrij poculum idoneos facimus, si non eos ad bibendum prius in Ecclesia poculum Domini iure communicationis admittimus?* Certè si quis olim in Synodo Constantiensi ad probandam Coenæ mutilationem id genus argumentis pugnasset, pro laurea galerum tulisset. Constat enim id temporis ignota fuisse hæc aduersarij Sophismata ex verbis institutionis cõtorta, Imò cum Synodi illius patres

Lib. 2. epist. 3.

Lib. 1. epist. 2.

patres in suo de mutilatione Coenæ decreto disertè fateantur, Sacramentum hoc sub vtraq; specie à Christo fuisse institutum: nimirum de vtraq; specie mandatum Christi agnoscunt, licèt ipsi mandato huic contrarium decernant.

Si dictum illud Christi: *Bibite ex hoc omnes*, ad solos Apostolos pertinet, vt ais, quo iure illud ad Sacerdotes tuos trahes? Sin autem ad hos quoq; pertinet, cur in eorundem communione illud non obseruatis, quando Sacerdotibus non celebrantibus non minùs, quàm laicis, vsum calicis negatis? Sed neq; ad solos Apostolos, neque ad solos Sacerdotes, sed ad vniuersam Ecclesiam hoc Christi mandatum pertinere, Paulus testatur, qui Coenam sacram toti Corinthiorum Ecclesiæ tradidit, quemadmodum à Christo acceperat. Et quorsum illud ex Marco à te citatum, *& biberunt ex eo omnes*? Quis enim nostrum negat, Apostolos, qui soli tunc cum Christo Coenæ intererant, iussos ab illo omnes ex calice bibisse? Imò hoc ipso Marci testimonio vestra illa Sacramenti mutilatio magis refellitur, quãdo audimus, Apostolos non solùm iussos à Christo bibere omnes, vt Matthæus narrat, sed etiam huic Christi mādato obsequutos ex calice omnes bibisse, vt Marcus habet. Cumq; Christus Coenam sacram non solùm pro Apostolis, qui tunc aderant, sed in vsum quoque totius Ecclesiæ instituerit ad finem usq; mundi celebrandam, teste Paulo: quis dubitet, in participando calice toti Ecclesiæ faciendum esse, quod tunc fecerunt Apostoli, quotquot primæ Coenæ interfuerunt? Nec de eo vnquam Lutherus dubitauit, quin Apostoli omnes ex calice biberint, vt hoc nomine vel conuincendus ex Marco fuerit, vel Euangelium Marci de corruptela suspectum habuerit, vt aduersarius hoc loco ait. Nemo enim acriùs Luthero hanc Coenæ mutilationem oppugnauit. Sed de serie verborum illuc disserit, quam in Calicis descriptione sequitur Marcus, idq; aduersus Carolo stadium, negantem Apostolos

1. Cor. 11.

In Confessione
maiore.

quòd Marcus in Calicis descriptione narret, Apostolos prius ex calice bibisse, quã Christus dixerit, *Hic est sanguis noui Testamenti.* In qua Marci narratione Lutherus rectè ^{vsq; teqv meq; teqv} esse agnouit, propter inuersionem ordinis, qui in Matthæi & Lucæ itemq; Pauli narratione est concinnior, vbi continua serie illa coherent, Christum acceptum poculum dedisse discipulis, atq; dixisse, *Bibite ex hoc omnes: hoc est nouum Testamentum in meo sanguine.*

Thef. 67.
& 68.

Ex aduersariorum expositione vniuersalem illam mandato sumendi calicis à Matthæo annexam, ad solos Apostolos restringentium absurditatem consequi ostendi, nempe Sacramentum hoc pro solis institutum fuisse Apostolis, ac proinde neutram partem populo esse communicandam. Quam consequutionem aduersarius negat, quòd nondum probatum sit, hæc Christi verba, *Bibite ex hoc omnes, vim habere mandati.* Atqui id modò probauimus ex Paulo. Præterquàm enim, quòd imperandi verbo vsus est Christus, Paulus vtrique Cœnæ parti subiicit, *Hoc facite.* Cui mandato nihil derogat, quod additur, *Quotiescunq; biberitis.* Nam & de pane sic loquitur Apostolus, *Quotiescunq; comederitis panem hunc.* Ac ne quis existimet, Paulum de re libera loqui, mandatum illud repetens, imperandi verbis vtitur. Probet igitur se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de poculo bibat. Non igitur solùm *modum rectè bibendi præscribit Apostolus*, nec solùm *non prohibet, ne bibamus*, sed etiam *ut bibamus*, imperat & mandat, cum ait, *Hoc facite, quotiescunq; biberitis.* Nec verò Ecclesie iudicio pro varia temporum ac personarum ratione de calice disponendum reliquit. Quam disponendi potestatem ne ipse quidem Apostolus sibi sumpsit, qui Cœnæ institutionē se Corinthijs tradidisse profitetur, quemadmodum à Christo accepit. Nec de ea mutanda loquitur, cum ait, *Cetera cum venero disponam.* Quorsum enim Cœnam paulò antè ex Christi instituto sub vtraq; specie Corinthijs tradidisset ad extremum usq; iudicij diem celebrandam, si eandem postea mutare decreuisset?

Sed de

Sed de alijs rebus loquitur à Coenæ institutione diuersis atq; se-
iunctis: id quod vox τὰ λοιπὰ id est cætera seu reliqua innuit, qua
excipiuntur ea, quæ de Coenæ institutione modò tradiderat. Per
τὰ λοιπὰ autem res intelligit medias ad politiam Ecclesiasticam
pertinentes, in quibus pro ratione temporum, locorum, & per-
sonarum, Ecclesiæ licet disponere & ordinare, quæ ædificationi
seruiunt. Nam in ijs, quæ verbo Dei tradita sunt & disertè man-
data, Ecclesiæ fas non est quicquam mutare: adeò vt si vel Ange-
lus de Cœlo diuersum docere conetur, anathemate sit ferien-
dus, eodem Apostolo teste. Gal. x.

Ad Lutheri testimonium à te citatum quod attinet, at-
tendendum est, quo tempore, quæue occasione ita scripserit Lu-
therus, nempe cum adhuc passim tyrannis Pontificia domina-
retur, & seruitute sua oppressam teneret Ecclesiam, vt pijs non
esset facultas Coenæ ex Christi præscripto percipiendæ, nisi in
Missâ, idque sub vna duntaxat specie: Quorum conscientijs vt
consuleret Lutherus, inter initia renascentis doctrinæ syncerio-
ris ita scripsit, *non peccare in Christum, qui vna specie vtantur: cum* De captiuit. Ba-
Christus non praeceperit vlla vti, sed arbitrio cuiuslibet reliquerit, di- bylon.
cens, Quotiescung, hac feceritis, in mei memoriam faciatis. Quo tem-
pore & ipse Lutherus adhuc de nonnullis doctrinæ partibus du-
bitauit, in quibus paulatim magis ac magis profecit. Nam & ipse Augustinus
epist. 7.
Augustini exëplo è numero eorum se esse professus est, qui scri-
bendo proficerent. At postquam syncerior doctrina passim Ger-
maniae illuxit, factâ pijs copiâ Coenæ in Ecclesijs syncerioribus
ex Christi præscripto percipiendæ: Lutherus omnes pios à Pon-
tificiorum communionem dehortatus fuit, ne Coenam in Missâ
ipforum neq; sub vna neq; sub duabus, vt loquuntur, speciebus
participarent, idque propter Missæ sacrificium, quo non aliam
esse maiorem Coenæ profanationem & idolomaniam magis
horrendam idem Lutherus docuit.

Quòd Paulum ais Coenæ institutionem, vt historiam, Theiss 69.
Corinthijs.

Corinthijs tradidisse, non vtriusq; partis vsum mandasse: posterius hoc falso à te affirmari iam demonstrauius. Porro Cœnæ institutionem non solum vt historiam à Paulo commemorari, sed ad vsum quoq; ab illo traduci & accommodari, ex omnibus loci illius circumstantijs liquet. Cùm enim in Ecclesia Corinthiorum nonnulli abusus Cœnæ inualuissent; Apostolus eisdem correcturus, primam Cœnæ institutionem eeu fundamentum & regulam correctionis illius ponit, & ex ea exhortationes hasce deducit: *Probet igitur homo se ipsum, & sic de pane illo edat, & de poculo illo bibat.* Item. *Quisquis ederit panem hunc, aut biberit de poculo Domini indignè, &c.* Nec solum Corinthijs, sed vniuersæ quoq; Ecclesiæ omnium temporum illa ab Apostolo tradi, inscriptio Epistolæ testatur, quam Paulus ad omnes vocatos & sanctificatos, qui inuocant nomen Domini, in omni loco pertinere docet.

1. Cor. 1.

Quòd autem Antagonista argutatur in vocula disiunctiua *VEL*. *Quicumq; māducauerit panem hunc, VEL biberit calicem indignè, &c.* qua innui ait, *vnus speciei vsum ab altera posse separari*: nos contra copulatiuam vrgemus ab eodem Apostolo in ipsa institutionis formula positam, & postea in vero Cœnæ vfu mōstrando repetitam. Sic enim Apostolus, *Similiter*, inquit. *& poculum.* Item: *Quotiescunq; comederitis panem hunc, & de poculo biberitis.* Item: *Probet homo se ipsum, & sic de pane illo edat, & de poculo bibat.* Quis autem dubitet, legitimam participandæ Cœnæ rationem ex institutionis formula esse petendam? At, inquis, disiunctiua quoq; vtitur Paulus. *Quisquis*, inquit. *ederit panem hunc, aut biberit de poculo Domini indignè, &c.* Nempe vt ostendat, non minùs reum fore, qui partem aliquam Cœnæ, quàm qui totam violet, nec minùs alterutrius, quàm vtriusq; partis abusu Cœnā profanari: ac proinde parem vtriq; Cœnæ parti reuerentiam deberi. Cùm igitur vos Cœnam altera sui parte mutiletis: quàm dignè & reuerenter illam habeatis, & num ab eo, de quo Apostolus

stolus loquitur, reatu sitis immunes, quiuis pius intelligit. Præclare namq; Ambrosius, *Indignus est*, inquit, *Domino, qui aliter celebrat hoc mysterium, quàm ab eo traditum est. Non enim potest de- uotus esse, qui aliter præsumit, quàm datum est ab authore.* in I. Cor. II. cap.

Ad dictum illud Apostoli, *probet homo se ipsum, & sic de pane illo edat, & de poculo illo bibat*, quod de vtraq; Cœnæ parte ab Apo- Thes. 70. & 71.
stolo Corinthiis præcipi dixeram: aduersarius respondens negat Apostolum præcipere, ut de pane edant, & simul de calice bibant. Sed de probatione tantum præcipere ait, ut si edere & bibere velint, prius se probent. Atqui Apostolus illuc connectit probationem, manducationem, & bibitionem, imperandi verbis vsus, *δοκιμαζέτω, ἐσθίτω, & πινέτω*. Non igitur ita præcipit probationem, ut calicis sumptionem nostro permittat arbitrio. Etsi enim Cœnæ sumptionem antecedere debet probatio, non minus tamen illa, quàm hæc præcipitur: & ut probatio illa, sic integræ Cœnæ sub vtraque specie percipiendæ vsus ad omnia Ecclesiæ membra pertinet.

Consuetudini veteris Ecclesiæ, quam inde usque ab Apo- Thes. 72.
stolorum temporibus Cœna sub vtraque specie vsam fuisse dixi, aduersarius contrariam consuetudinem opponit. Nam inde vsq; ab ætate Apostolorum omnibus sæculis alterius speciei vsus in Ecclesia obseruatum fuisse, ac proinde vtriusq; speciei vsus & obseruationem semper fuisse liberam ait. At quibus argumentis id confirmat? Primum exemplum profert Apostolorum, quos in prima Cœna initio, ut laicos, sub vna tantum specie panis corpus Christi sumpsisse ait: Postea verò his Christi verbis (*Hoc facite in mei commemorationem*) in Sacerdotes consecratos alteram Cœnæ partem accepisse. Atqui suprâ thesibus 8. 28. 29. 30. ostendimus, faciendi verbo nec sacrificiū nec sacerdotium designari (Neq; enim Christum in prima Cœna vel sacrificasse vel sacerdotes consecrassè legimus) sed ipsam Cœnæ actionem, atque adeò ipsam actionis formam ab Euangelistis & Paulo descriptam notari, qua Chri-
K flus cum

stus cum pane & vino benedicto corpus & sanguinem suum Apostolis distribuisse, illi verò ea, quæ Christus distribuit, accepisse, comedisse, & bibisse dicuntur. Atq; hoc est, quod Christus discipulos in sui memoriam facere iubet. Porrò cum Christus Apostolis in Sacerdotes consecratis, vt aduersarius ait, calicem quoq; exhibuerit: quid est, quamobrem ipsi sacerdotibus suis non conficientibus, vt loquuntur, calicis vsus negant? Si namq; Christus Apostolis Sacerdotibus (qui certè id temporis erant non conficientes) calicem porrexit: quo iure Clerici & Sacerdotes non celebrantes, non minùs quàm laici, vna specie iubentur esse contenti? Annè id facere est, quod Christus in prima Cœna fecit?

Concil. Tridēt.
Sess. 5. cap. 3.
can. 2.

LUC. 24.

Deinde idem probare conatur exemplo duorum discipulorum, quibus Emaunti Eucharistiam sub vna specie à Christo datam esse ait. Respondeo, ex locis Scripturæ ambiguis & obscuris non esse colligenda fidei dogmata. Porrò ex historia illa Emauntica certò doceri nequit, Christum frangendo panem discipulis tunc Eucharistiam distribuisse. Imò non desunt rationes, quibus contraria sententia confirmatur, nempe Christum cum discipulis illis tunc vulgarem celebrasse Cœnam. Neque enim verisimile est, illum Eucharistiam non ita pridem à se institutam mutare, aut exemplo contrario quicquam ei derogare voluisse. Nec Lucas illic Eucharistiæ meminit. Nam fractio panis de vulgaribus quoq; epulis dicitur, Ies. 58. Matth. 14. & 15. Neque panem fractum illic Christus corpus suum esse professus est, nec factū imitari iussit, sed vt aliàs in vulgaribus quoque epulis illi mos fuit, gratijs actis, panem frangere, & conuiuiis distribuere: ita hîc fecit. Non igitur conuenit, omissis perspicuis & illustribus Cœnæ sacræ descriptionibus, vbi ex professo de illius materia tum forma agitur, ad locos Scripturæ obscuros & ambiguos deflectere, & inde sententiam colligere illustribus illis Cœnæ descriptionibus contrariam. Quid? quòd aduersarij

sarj ipsi in hac Emauntica historia acquiescere non possunt, quin ad celebrandas Missas suas multa ex Coenæ institutione petere necesse habeant. Neque enim solo pane absque calice, neque sine his verbis, *Accipite, comedite, hoc est corpus meum*, consecrationem perfici concesserint: quorum tamen Lucas in ea historia nullam facit mentionem. Ex quibus liquet, Eucharistiæ celebrandæ rationem non nisi ex institutionis formula esse petendam.

Idem iudicium est de fractione panis, cuius mentio fit Acto. 2. 20. & 27. quibus item locis aduersarius Coenæ mutilationem probare conatur. Qui loci cum & ipsi ambigui sint, nec minus de familiaribus fidelium conuiujs, quam de Eucharistia exponi possint (quomodo ex patribus alij de vulgaribus epulis, alij de Eucharistia locos illos exponunt) non est ex iisdem sententia aliqua seu dogma extruendum, quod manifestis & illustribus Eucharistiæ descriptionibus aduersetur. Quod si de Coenæ mystica locos illos interpretari libet: vsitata scripturæ est Synecdoche illa partis pro toto. Quam quidem Synecdochen vel ipsi aduersarij admittere coguntur. Cum enim, vt modò dixi, eam Missæ celebrationem non agoscant legitimam, qua panis duntaxat consecretur, remoto calice: alterutrum fateantur necesse est, aut illam Apostolorum celebrationem non fuisse legitimam, quia nulla in ea fit calicis mentio: aut calicem ijs in locis subintelligendum esse, quamuis Lucas eius disertè non faciat mentionem. Nec patres, qui locos illos de Eucharistia exponunt, eò illos trahunt, vt Eucharistiam sub vna solùm specie, vel ab Apostolis tunc administratam fuisse, vel à successoribus illorum administrandam laicis esse doceant.

Quod ad testimonium ex Clementis Romani Epistola 2. hoc loco à te citatum attinet, constat Epistolas illas Clementis viris doctis non vno nomine suspectas haberi, qui sentiunt, Clementem Romanum non esse illarum authorem. Quod qui-

dem cum alia documenta, tum verò vel hoc satis arguit, quòd multa in eis narrantur à veritate historiarum aliena: vt quòd Petro soli & primo Christus à patre reuelatus dicitur: cum Iohannes Euangelista testetur, Andreæ prius quàm Petro Christum innotuisse, imò Petrum Andreæ ductu ad Christum peruenisse. Item quòd Petrus narratur Clementi mandasse, vt Iacobo de morte sua nunciaret: cum ex historijs constet, Iacobum septem annis ante Petrum decessisse: id quod Petrus non potuit ignorare. Quanquam non video, quid locus ille Clementis à te citatus mutilationi Cœnæ patrocinetur. *Presbyter*, inquit Clemens, *Diaconus*, & *minister reliquias fragmentorum corporis Domini custodire debent, ne qua putredo in sacrario inueniatur.* Non enim sequitur, si Clemens vnus duntaxat speciei facit mentionem, id quod extra Cœnæ usum, idcirco in ipso quoque usu vnâ duntaxat speciem laicis fuisse distributam.

Quòd ex Eusebio Irenæi testimonium profert de consuetudine Romanæ Ecclesiæ, qua receptum erat, vt Episcopis peregrinis Romam venientibus Eucharistia mitteretur: doceat nos aduersarius, Eucharistiæ nomine vnâ duntaxat speciem designari; atque adeò vnâ tantum speciem Episcopis illis hospitibus fuisse transmissam. Sanè ex eodem Irenæo, item quod Iustino & Cypriano constat, Eucharistiam ab illis vtraque specie definiri. *Quando mixtus calix*, inquit Irenæus, & *fractus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia corporis & sanguinis Christi.* Et Iustinus: *Diaconi dant singulis presentibus partem panis & calicis diluti, super qua facta est gratiarum actio, atque etiam deferre sinunt absentibus.* Hoc alimentum apud nos vocatur Eucharistia. Audis, Eucharistiam ab illis vtraque specie describi: tum quoque non presentibus solum, sed etiam absentibus sub vtraque specie exhiberi. Cyprianus: *Protectione corporis & sanguinis Christi eos munitur: cum ad hoc fiat Eucharistia, vt possit esse tutela credentibus.*

Ad Tertulliani locum respondeo, etsi id temporis in Ec-

clesijs

Epist. 1.
Iohan. 1.

Epist. 2.

Histo. Eccl. lib.
1. cap. 24.

Iren. lib. 5.

1a Apologetico.

Lib. 1. epist. 2.
Lib. 2. ad vxorē.

clesis nonnullis mos inoleuerit, vt quidam panem sacrum ex
 publica Synaxi domum secum deferrent, eoq; priuatim vesce-
 rentur (quem morem ab institutione Christi alienum, postea
 in Concilijs Toletano & Cæsaraugustano abrogatum fuisse su-
 præ diximus) in cœtu tamen sacro Eucharistiam sub vtraq; spe-
 cie omnibus administratam fuisse. Ac quamuis Tertullianus
 loco citato vnus panis faciat mentionem; alijs tamen in locis
 eiusdem libri non semel poculi quoque meminit. Nec vllum
 proferri potest syncerioris Antiquitatis testimonium, quo pub-
 licè in cœtu sacro Eucharistiam sub vna specie laicis distribu-
 tam fuisse doceri possit. De Serapione Historia Ecclesiastica te-
 statur, vtramq; Coenæ partem illi datam fuisse vtitur enim ver-
 bis *ἐπιπέσει & ἐπιχέσει*, id est, instillare & infundere: quod vtique de
 vino est intelligendum. Nec verò sequitur, si Ambrosii frater
 Satyrus Eucharistiam in orario circumtulit, eandem illi in Cœ-
 tu sacro sub vna duntaxat specie datam fuisse. Nam in eiusdem
 fratris historia Ambrosius describens Coenæ communionem,
 haustionis & fusionis in viscera meminit. Nec miracula quæ in
 pane sacro facta leguntur, cōmunionem vnus duntaxat speciei
 confirmant, nec eò à veteribus trahuntur: sed aliæ ab illis mi-
 raculorum istorum causæ narrantur. Porrò quos è Synodo
 Constantinopolitana sexta, itemq; Historia Ecclesiastica anno-
 tati, locos hortatu tuo inspexi & legi, neq; quicquam in eis po-
 tui animaduertere, quod consuetudinem distribuendæ sub vna
 specie Eucharistiæ, idq; in publico cœtu sacro, ijs seculis receptã
 fuisse confirmaret. Nam Synodi illius Canone 52. mentio fit
κοινωνία αὐτῶν, id est, antè sanctificatarum oblationum, quarū vsus
 ieiunij tēpore in Misra præcipitur. Quis verò hinc necessariò cō-
 cludat, Coenam sacram id temporis sub vna solùm specie laicis
 fuisse distributam? Imò Ecclesiæ tunc prorsus ignotam fuisse il-
 lam Coenæ mutilationem, cū ex alijs eius seculi Scriptoribus,
 tū verò ex Cōcilij Toletani vndecimi Canone vndecimo patet,

Euseb. lib. 6.
 cap. 44.

Ambr. de obitu
 fratris Satyri.

Cyprian. lib. 5.
 de lapsis.
 Sozom. lib. 8. c. 5.
 Niccphorus
 lib. 3. cap. 7.

vbi difertè præcipitur, vt vtraq; Eucharistiæ pars Ecclesiæ distribuatur. Ac miror equidem, Canonem illum 32. Synodi Constantinopolitanæ sextæ à te citatum fuisse, cùm constet, illum vnà cum plerisque alijs eiusdem Synodi Canonibus à Sergio Pontifice Romano tunc fuisse reiectum, quòd nonnulla continerent à ritibus Ecclesiæ Romanæ aliena. Qui ergo tunc à Pontifice reiectus fuit Canon, eiusne tanta nunc est apud vos autoritas ad conuellendam Christi de vsu calicis sanctionem?

Quod ex Socrate citasti, ad rem nihil facit: nisi fortè à Nouatianis legitimum Cœnæ vsus nobis descendum esse censet. Nam Sabbatium presbyterum Nouatianum Socrates narrat, cùm de celebrandi paschatis tempore à cæteris dissentiret, domiclàm & in angulo Pascha celebrasse, postea & publicè cum Ecclesia conuenisse, mysteriaq; sumpsisse. Vbi nulla mentio mysticæ sub vnâ specie communionis. Et quid ad nos Sabbatij illius factum, qui Cœnam ex Christi præscripto, non institutis hæreticorum, celebrandam esse asserimus?

Nec verò Nicephorus tibi quicquam suffragatur, qui cùm varias referat diuersarum Ecclesiarum consuetudines in ieiunio, Paschate, alijsq; ritibus adiphoris olim obseruatas, inter cætera de Synaxibus diuerso tempore pro diuersarum gentium locorumq; ratione habitis, simul & mysteriorum sumptione nonnulla commemorat. Vbi aduersarius vocabulum Synaxis (quod ambiguum & cœtum sacrum & Cœnam Dominicam veteribus significat) arreptum ad Missam suam & Cœnam Dominicam in ea mutilationem detorquet. Verùm Nicephorus illic de vtrisque distinctè, & de conuentibus sacris & diuinis mysterijs, loquitur. Et interpres *συτάξεις* conuentus reddidit. Et vt demus *συτάξεις* nomen illic Cœnam sacram designare, cuius consecratio aliquo temporis interuallo antecesserit sumptionem: quid hoc, obsecro, ad Cœnam mutilationem, cuius ne apex quidem in tota illa Historia extat? Imò author ille in ipso operis sui vestibulo, postquam

Hugo de Concilio.

Socrates Hist. Eccl. lib. 5. cap. 21.

Lib. 12. cap. 34.

quam Coenam sub vtraque specie à Christo institutam descripsit, addit Christum eam ad eundem modum in futurum deinceps fidelibus celebrandam, ad synceram & evidentem sui memoriam per manus tradidisse. Non igitur hîc moramur consuetudinem, quantumuis proferri posset, quæ ab hac Christi lege formulaq; Coenæ recedit. Quòd Græcas, Armeniacas, cæterasq; Orientales Ecclesias, vtriusque speciei usum in Coena retinentes, à vobis reprehendi negas: vtinam id verè. Quanquam quo sitis in Orientales Ecclesias, in multis doctrinæ partibus à vobis dissidentes, animo, iam olim Pontifices Romani satis ostenderunt, qui Asianas Ecclesias, quòd non eodem cum ipsis tempore Pascha celebrarent, damnarunt. Quod autem in illis non reprehenditis, id quo iure in alijs damnatis, adeò vt qui Coenam sub vtraq; specie percipiunt, eos carcere, exilio, morte multetis? Porrò quòd addis, Orientales *etiam post schisma exortum nunquam Ecclesiam Latinam erroris insimulasse*, nobis non facile persuaseris. Constat enim Græcos patrum memoria per quàm difficiles se præbuisse, satagentibus Græcorum Imperatore & Patriarcha, in coeunda cum Romana Ecclesia societate: adeò vt eos, qui Pontificis dogmata de pane azymo, igne purgatorio, alijsq; minoris momenti rebus approbassent, iure communionis priuarint.

In Ecclesijs Occidentis ante annos quadringentos consuetudinem illam percipiendæ sub vtraq; specie Coenæ adhuc obseruatam fuisse, ex Gratiano & Petro Lombardo constare dixi, quorum neuter mutilati huius Sacramenti faciat mentionem. Quod quidem aduersarius fatetur, tametsi argumentum hoc ab autoritate negatiuum obliquè carpat. Equidem non hoc ab autoritate negatiuum obliquè carpat. Equidem non ignoro, id genus argumentorum per se infirmum esse: sed tamen si aliæ rationes & circumstantiæ accedant, vt hoc loco, non est contemnendum. Deinde ait *ritum vnius speciei tanquam commodiorem tutioremq; à populo Christiano, tacito quodam Ecclesiarum consensu*

Lib. 1. cap. 26.

Euseb. Hist. Eccl. lib. 5. cap. 24. & 25.

Thef. 73. & 74.

consensu susceptum & frequentatum. Quamobrem verò commo-
diorem tutioremq; ais ritum unius speciei? An Christus vtrâq;
speciem ordinando Ecclesiæ commodis non satis prouidit? An
quæ vos fingitis pericula & incommoda cum vtriusq; speciei
sumptione continctâ vetus Ecclesia non vidit, vt ea caueret? Et
quis est ille tacitus Ecclesiarum consensus, nisi crassa inscitia &
stupor hominum cæcorum cæcos duces suos sequentium? Ne-
que enim aliter vel de doctrina vel Sacramentis sentire popu-
lus & credere potuit, quàm à Sacerdotibus tunc docebatur, paucis
exceptis, quibus in densissimis illis errorum tenebris singulari
Dei beneficio aliqua veritatis lux affulsit. Quo factum est, vt li-
cèt posterioribus seculis, nonnullis in locis, ritus vnus speciei
inualesceret, non tamen defuerint, qui contradicerent. Porro
contra expressam Christi legem vt nulla quâtuuis longi tem-
poris præscriptio, ita nec tacitus Ecclesiarum consensus valet.

*Quod in concilijs Constantiensi & Basiliensi propter nouam
hæresin de calicis necessitate exortam mandatum editum* ais: quo iu-
re hæresin vocas doctrinam eorum, qui Cœnam ex Christi præ-
scripto sub vtrâq; specie populo distribuendam esse tunc con-
tenderunt? An non Synodus ipsa Constantiensis vim mandati
Christi tam de calice, quàm pane distribuendo tacitè agnouit,
cùm sacrilegum illud scriberet decretum, Etsi Christus cœnam
sub vtrâq; specie instituisset, & primitiuæ Ecclesiæ fideles sub
vtrâq; specie percepissent: *hoc tamen non obstante cōsuetudinem*
communio nis sub vna specie posthac pro lege esse habendam?
Quid enim aliud sibi vult antithesis illa, qua institutioni Chri-
sti recentior consuetudo opponitur, nisi Christi mandato con-
trarium à Synodo decerni? Quæ antithesis ceu nimium
crassa & impudens postea in Synodo Basiliensi non nihil miti-
gata fuit, excogitatis alijs rationibus, quibus illa Cœnæ mutila-
tio defenderetur. Quæ tamen rationes eiusmodi sunt, vt illa-
rum magna ex parte vos nunc pudeat. Sed enim vt demus (quod
nunquam

nunquam euiceritis) vsum calicis Ecclesiæ libertati à Christo permissum fuisse: quo iure Synodus rem per se liberam, lata lege, necessariam fecit? Et cur Pontifex Romanus, flagitantibus iam olim tot populis, & in his quoq; viris Principibus alioquin à religione illius non alienis, vsum calicis concedere grauatur, imò præcisè negat, si quidem ex Christi instituto Calicis vsus est liber, vti vos contenditis? Num fas est ob negatum rei liberæ vsum innumerabiles conscientias offendi & perturbari?

Quòd propter Manichæos olim calicis vsum respuentes à Leone primo, & postea à Gelasio primo lege cautum fuisse ais, ne quis Catholicorū deinceps à calice abstineret, quamuis alijs Ecclesiis, vbi à Manichæismo nihil esset periculi, potestas fuerit vtrouis modo communicandi: non negamus, propter Manichæos à Leone ita fuisse decretum. Sed Catholicis id temporis vsitatum fuisse ritum distribuendæ sub vna specie Cœnæ, idq; in coetu sacro, id verò pernegamus. Neque enim propter Catholicos, vt hi ritum illum suum distribuendæ sub vna specie Cœnæ (qui nullus tunc erat) posthac mutarent, ita sanxit Leo: sed propter Manichæos, qui in Cœnæ communionem orthodoxis permixti, vnam duntaxat Sacramenti partem fumere consueuerant. Quibus sub vna specie Cœnam distribui Leo vetat. Porrò ratio, quam Leo assignat, generalis est, qua omnis Cœnæ mutilatio, à quibuscunq; & quocunq; prætextu fiat, damnatur, dum *Sacrilegium* appellat, *si quis calicem sanguinis redemptionis nostræ haurire declinet*. Gelasius aliam habuisse videtur decreti sui occasionem & causam. Neque enim propter hæreticorum impietatem, sed propter quorundam superstitionem, vt ex formula decreti apparet, de vtriusque speciei vsu præcepit. Cumq; superstitio sit, alias colendi Dei rationes comminisci, quàm ille verbo suo docet: constat eodem Gelasii decreto eos quoque damnari, qui contra Christi sanctionem ritum vnius speciei in Cœna hodie defendunt, quocunq; id fiat prætextu.

Sermone 4. de
Quadrages.

L

A patri-

Thef. 75. 76.
& 77.

Cyprian.
De Coena.

A patribus dixi utramque Coenæ partem toti Ecclesiæ commendari, Gelasii decreto citato. Aduersarius verò negat *utriusq; speciei usum mandato diuino necessarium* ex patrum scriptis à nobis probari posse. Atqui suprâ thesi 65. & 66. probaui ex Cypriano, qui ex professo argumentum hoc tractans, non vno in loco calicis usum à Christo mandatum esse affirmat. *Lex, inquit, esum sanguinis prohibet: Euangelium ut bibatur, precipit. Bibimus autem de sanguine, Christo ipso iubente, pro quibus sanguis ille oblatus est. Item: Ab eo, quod Christus magister & precepit & gessit, non est humana institutione decedendum.* Gelasii decretum planius est, quàm vt ita eludi possit, dum ad solos restringitur Sacerdotes conficientes. Si namque, vt ipse ais, propter Manichæos Leo & Gelasius ita sanxerunt: glossa ista concidit. Cumque Gelasius disertè affirmet, integritatem Sacramenti diuidi atque discerpi, si vna duntaxat species sumatur, eamque Sacramenti diuisionem Sacrilegium appellet: tu videris, quomodo id constet, quod suprâ ad thesin 64. negasti, Sacramenti rationem, dempto calice, mutilari: quomodo item à sacrilegio te tuosque vindices.

Thef. 78.
& 79.

Quæ aduersus has theses de panis in corpus Christi conuersione à te dicuntur, suprâ de transubstantiatione itemque cōsecratione à nobis sunt refutata. Quòd axioma illud, *Nihil habere Sacramenti rationem extra usum seu actionem diuinis institutam*, negas, id perinde est, ac si neges, Sacramenta elemento & verbo constare. Cum enim verbum certam formam tribuat Sacramentis: illa cessante, Sacramenta quoque cessare necesse est. De asservatione panis sacri extra usum nonnullis veterum recepta diximus suprâ thesi 5. Quòd ex nostris quosdam non negare ais, Sacramentum *ad duos tresue dies pro infirmis asseruari posse*, consignato ad marginem Chemnitij nomine: non nemini me legere nec in Chemnitij ne cuiusquam nostrorū Theologorum scriptis: cumq; locū non assignaueris, inspicere non licuit. Coenam

Cœnam dixi à Christo institutam esse, vt eam manducemus & bibamus, non ut reponamus, circumgestemus, & adoremus. Thesis 80.
 Respondet antagonista, *non mandasse Christum, vt corpus suum simulatq; à Sacerdote consecratū sit, manducaremus, & idcirco tantisper reponi posse, donec adsint, qui manducare velint, siue ægri, siue sani.*
 Imò verò constat, continuas fuisse in prima Cœna has actiones, vbi Christus panem benedictum discipulis distribuit, iussitq; vt acciperent & manducarent, professus corpus suum esse, quod daret: discipuli verò è vestigio acceperunt, & māducarunt, quod Christus dabat. Similiter cum poculo actum. Cū autem idem nobis faciendum sit, quod Christus in prima Cœna fecit: quis non videt, in Cœna continuandas esse has actiones, nec temporis interuallo interrūpendas, distributionem inquam, & summptionem? Vnde Origenes, *Dominus*, inquit, *panem quem discipulis dabat, & dicebat eis, Accipite & manducate: non distulit, nec seruari iussit in crastinum.* Non igitur prius instituenda fuerit consecratio, quàm constet adesse, qui participare velint.

In Leuit.
Homil. 5.

Probatio diiudicatioq; corporis Dominici, de qua præcipit Apostolus, consistit non in repositione, circumgestatione, & adoratione panis consecrati: sed in serua pœnitentia, & legitimo Sacramenti vtu. Cumq; inter Sacramentalem & hypostaticam vnionem multum intersit, quarum illa extra actionem non durat neque permanet: panem sacrum pro corpore Christi adorare, idq; extra Cœnæ actionem, *ἀστολατρείαν* esse dicimus omnibus pijs auersandam. Interea non negamus, Christum Deum & hominem in legitimo Cœnæ vtu adorandum esse in Spiritu & veritate: vbi tamen cauendum, ne honor ille adorationis non tam Christo, quàm elementis, pani & vino à nobis deferri & exhiberi videatur.

Ab autoritate Apostolorum probauit, panem sacrum Thesis 81.
 extra Cœnæ actionem religionis ergò non esse asseruandum, quòd Apostoli de hac asseruatione nihil præcepisse legantur.

Quod argumentum negatiuum ab authoritate ceu vitiosum aduersarius rejicit. Ego verò id genus argumenta negantia, ab authoritate Prophetica & Apostolica ducta, non minùs firma esse credidi, quàm affirmantia. Et si enim in Philosophia ad eum modum argumentari non licet: in Theologia tamen nihil hoc argumentorum genere frequentius. Porrò corpori Christi diuinum honorem & adorationem patriæ lege diuina deberi nõ negamus: sed pani consecrato id honoris tribuendum esse tantisper negamus, dum probetis, illum in corporis Christi substantiam verè conuerti, & conuersionem hanc post Coenæ actionem quoq; permanere.

Thef. 82. 83.
& 84.

De Missis in honorem & memoriam sanctorum ab istis celebrari solitis, quibus Christi meritum diximus obscurari, aduersarius respondet, *per illas Christi meritum illustrari potius, quàm obscurari.* Scilicet hoc pacto meritum Christi illustratur, dum quæ vni Christo Scriptura tribuit, ea ad sanctos vita defunctos transferuntur, aut saltem cum eis communicantur, *ut suum nobis apud Deum patrocinium præstent, ut pro nobis intercedant in cælis, ut meritis & precibus suis nobis diuinæ protectionis auxilium impetrent.* Quæ quidem ab vno Christo Pontifice nostro petere iubemur, qui ad dexteram patris euectus apparet nunc in conspectu Dei pro nobis, semper viuens, ut interpellet pro nobis apud Deum, ut per ipsum accedentes ad Deum, consequamur misericordiam, & inueniamus gratiam & auxilium, quemadmodum Apostolus ait,

Concil. Tridët.
Sess. 6. cap. 3.
Canon Missæ.

Hebr. 7. & 9.

Quòd commemorationem sanctorum in Missa fieri ais, *ut pro eorum contra mundum certamine gratiæ Deo agantur:* constat non id solùm à vobis agi, sed quemadmodum modò dixi, *ut patrocinia sanctorum implorentur, & intercessio apud Deum obtineatur.* Quam verè dicimus esse idololatriam. Nam quòd excipis, *idololatriam.*

Iolatriam esse, *si quis diuino cultu afficit idola vel falsos deos*, nimirum angustè idololatriã definis, cuius vocis significatio in Scriptura sacra latiùs patet, & ad eos quoq; pertinet cultus, qui præter verbum Dei humano ingenio confinguntur, quantumuis in hunc finem, vt verum illum Deum honore afficiamus, & per hos cultus nobis demereamur. Quo nomine passim Hebræi à Jerem. 3. 6. 17. Prophetis idololatriæ in simulantur, qui alijs in locis, quàm lege diuina sancitum erat, sacra faciebant: licèt in honorem veri illius Iehouæ se illa facere profiterentur. Porro quàm longè absitis à crassa illa gentium idololatria, res ipsa clamat, quando honorem Deo proprium sanctis tribuitis, vt qui vbiq; presentes & omnium necessitatum nostrarum conscij, arcanos cordis gemitus intueri, & verba precantium exaudire, & omnibus malis tam spiritualibus quàm externis nos liberare possint. Extant cum aliæ precum formulæ idololatriæ huius testes, tum verò Psalterium Mariæ, quod vocant, in quo Psalms pleriq; omnes sacrilega audaciã à vestris corrupti leguntur, quibus homines à vero Deo eiusq; fiducia ad Mariam virginem traducuntur, & in ea spem atq; fiduciam suam iubentur collocare. Eiusdem generis sunt, quæ apud alios doctores vestros leguntur, vbi quæ vnus Christi sunt propria, de Maria prædicantur, quippe *cui nascenti Deus dixerit: Dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea usq; ad extremum terræ. De qua item dici possit, Lumen ad reuelationem gentium.* Bernhardinus in Mariali. Ex cusu horarum B. virginis Mariæ.

Quæ sit Mediatrix inter Deum & nos saluationis, coniunctionis, iustificationis, reconciliationis, intercessionis, communicationis. Ex Rosario B. Mariæ. Ex Antidoto animæ.

Item ad eandem: *Quod requiro, quod suspiro, mea sana vulnera.* Ex Rosario B. Mariæ.

Item: *Peccatricis animæ meæ spes tutissima, veni Saluatrice seculi, sordes aufer piaculi, tu spes nostra, mundans immunda.* Et quid honoris Christo reliqui faciunt, qui virginem Mariam inuocantes ita clamant: *O felix puerpera, nostra pians scelera, iure matris impera Redemptori.* Nónne eam Christo, ut matrẽ pupillo, anteponunt? In Missali Patiensenti, in prosa, cuius initium, Qui Mariæ præconio

Qui deniq; illam appellant *Reginam cœli, portam Paradisi, vitam & dulcedinem suam, gratiæ thesaurariam, refugium peccatorum, Mediatrix hominum.* An non omni intercessionis honore Christum spoliant? Hæc crassiora sunt, quàm vt vllis coloribus pingi, vlloue prætextu possint excusari. Nam quòd negas, sanctos ^{ad} *regius* honore à vobis coli, fuitiles distinctiones vestras non moramur, qui rem ipsam potiùs, quàm nomina hîc spectamus. Cumq; ipsos neruos idololatriæ huius retineatis, vt qui illam vobis improbari ne verbo quidem declaretis: frustra in ea p^{er} genda atq; ornanda laboratis.

Thesis 85.

Quòd ex Scriptura ostenderam, vnum Deum esse inuocandum: aduersarius distinguit inter Dei & sanctorum inuocationem, & sanctos se inuocare ait *tanquam Dei amicos seruosq; carissimos, vt nobis apud Deum precibus suis patrocinentur.* Sed quòdnam de hac sanctorum inuocatione Dei mādatum, quam promissionem profers? Non enim sequitur, si sancti sunt Dei amici ac serui charissimi, idcirco nobis esse inuocandos. Quòd Pauli exemplum objicis, *qui sanctorum in hac vita degentium opem atq; auxilium implorare non dubitauerit:* diuersa est fidelium in hac terra & sanctorum in cœlis degentium ratio. Fideles enim in hac terra de necessitatibus suis inter se communicare, mutuoq; se certiores facere possunt. Dein de habent eius rei mādatum & promissionem diuinam. Sancti verò, qui præfenti vita defuncti cum Deo in Cœlis nunc agunt, de necessitatibus nostris certiores per nos fieri nequeunt. Vnde frustra ab illis hoc intercedendi officium flagitatur, præsertim cùm nullum de eo extet Dei mādatum. Nam quòd Doctores vestri tradunt, sanctos necessitates nostras in nescio quo Trinitatis speculo contemplari: eadem facilitate rejicitur, qua probatur. Adhæc, Paulus non cō fidelium pro se preces & intercessionem petit, quòd meritis illorum se subleuatum iri speret, quemadmodum sanctos à vobis inuocari modò ostendi: sed vt vnus Christi fiducia freti, Deum

Rom. 15.
Col. 4.
2. Thes. 3.

Deum vnà secum inuocet. Quòd Christi Mediatoris officio per hanc sanctorum intercessionem quicquam derogari negas: contrarium testantur eà, quas modò recitauimus, precandi formulæ vobis vsitatae. Quòd mutuas fidelium preces & interces-^{1. Timoth. 2.}siones nobis ab Apostolo ais commendari: de fidelium in his terris agentium precibus est accipiendum, quæ cùm vnus Christi Mediatoris & intercessoris merito nitantur, officio illius & honori nihil derogant.

De ritibus Missæ differo, quos superstitionis plenos esse ^{Thefis 86.}dixi. Aduersarius contrà ritus Missæ ait plenos esse *mysteriorum, veteris religionis*. Mirum igitur, si mysteria illa & religionem neq; Apostoli nec primitiuae Ecclesiæ Episcopi viderunt, quos constat in celebranda Coena sacra, magna simplicitate paucissimisque ceremonijs vsos fuisse. Neq; enim moramur patres illos vestros, quos ais *libros integros de ritibus Ecclesiasticis edidisse*. Id enim posterioribus seculis factum esse constat, cùm iam plurimæ superstitiones in Ecclesia inualuissent. Porrò quòd meritis illos vestros damnando *confessioni Augustanae eiusq; Apologiae apertum bellum indicere ais, quarum vtraq; & Missam & ceremonias ferè omnes in Ecclesiis nostris retineri affirmet*: distinguimus inter Missam veram & superstitionem. Illa non aliud est, nisi Cœnæ Dominicæ administratio distributioq;: de qua Confessio & eius Apologia loquuntur. Porrò superstitionem illam Missam vestram, qua corpus Christi Deo offerri dicitis ad expianda peccata viuorum & mortuorum: vtraque & Confessio & Apologia damnat, idque minimè ambigè aut obscurè. Similiter inter ceremonias distinguimus, quarum aliæ ordini & disciplinæ seruiunt, aliæ partim impia sunt, partim superstitionis. Prioris generis ceremoniæ in Ecclesiis nostris retinentur, de quibus Confessio & Apologia loquuntur: quemadmodum ex illo ipso Apologiae loco à te citato apparet, vbi quid per ceremonias in Ecclesiis nostris obseruari solitas intelligatur, exponitur, nempe *ordo lectio-*

lectionum, orationum, vestitus, & alia similia. In quibus etsi nonnullæ inter initia repurgatæ doctrinæ fuerunt, quæ quibusdam visæ sunt aliquid superstitionis Pontificiæ redolere: paulatim tamen illæ obsoleuerunt. Quid autem his ceremonijs, de quibus Confessio loquitur, commune cum vestris illis non solum ociosis & inutilibus, sed etiam superstitionis ritibus, quippe cum opinione necessitatis, cultus, & meriti coniunctis? En prima ^{ob-} ^{sp-} ^{pa-} bellius Confessioni Augustanæ à me, vt ais, indicti dissilijt. Ad alteram dissipandam progrediamur.

Thesis 87.

Quòd linguæ peregrinæ velut Latinæ vsus in sacris faciendis improbau, non reprehendo omnem Psalmodiam Latinam in cœtu sacro hodie vsitatam, si quidem illa modica sit, & adiunctos habeat alias cantiones lingua populari compositas. Sic enim vtriq; & literati & plebeij edificantur. Quem morem in Ecclesijs nostris obseruari Confessio ait. At pleraq; sacra, & in his quoque mysteria seu Sacramenta lingua peregrina & vulgo ignota peragere, id verò cum Apostolo improbamus: quòd nullus inde ad multitudinem redeat fructus. Christus enim itemq; Apostoli vt in doctrina, ita in Sacramentorum administratione lingua vsi fuerunt populari & vulgo nota. Cumq; idem Christus Cœnam in sui memoriam celebrari, & Paulus in ea mortem Domini annunciari velit: constat linguam peregrinam eam ad rem esse ineptam. Quid? quòd in hunc finem donum linguarum olim Apostolis fuit collatum, vt sua cuiq; genti lingua loqui, Euangelij doctrinam tradere, & Sacramenta administrare possent. Nec perinde vetus est mos ille in sacris lingua Latina vtendi, atq; tu asseris. Etenim circiter annum Christi 1200. Innocentius tertius in Synodo generali decreuit, vt Episcopi diuersarum linguarum rituumque gentibus diuina officia & Sacramenta per homines idoneos linguarum istarum peritos administranda curarent. Et Cyrillus Morauorum Episcopus, teste Aenea Syluio, in faciendo sacro lingua Sclauonica vsus fuisse dicitur.

2. Cor. 14.

In Histor.
Bohemica cap.
13.

dicitur. Porro quòd excipis, *quamuis lingua Latina ignota & peregrina sit imperite multitudini: Sacerdotibus tamen, qui sacra faciunt, alijsq; literarum peritis nò esse ignotam*: respondemus cum Chryso- Homil. 18. in
2. Cor.
 stomo, in Cœnæ actione preces & gratiarum actiones populo cum Sacerdote esse communes, vt verba præcunte Sacerdote, populus respondere possit, Amen. Si communes sunt preces, in quibus non minùs populi, quàm Sacerdotis deuotio requiritur: ea lingua enuncientur oportet, quam populus intelligat. Non igitur hìc locum habet illa tua comparatio, quemadmodum legatus pro populo regi supplicàs satis habet ea vti lingua, quam ipse & rex intellegant: ita satis esse, si sacerdos pro populo Deo supplicans lingua sibi nota vtatur. Nam in publicis illis precibus non minùs populi, quàm Sacerdotis fides requiritur, quam per verbum lingua vernacula enunciatum accendi atque foueri constat. Ac sanè malè cum Ecclesia ageretur, si ex Sacer- Rom. 10.
 dotis scientia preces illæ æstimandæ forent, quando non paucos in eo ordine reperias ad eò rudes & linguæ Latinæ ignaros, vt quid legant vel orent, ne ipsi quidem intellegant. Quòd ais, pro concione sacra, vbi populù de Missæ mysterijs instruitis, vos lingua populari vti: non satis est pro cõcione id fieri, sed in Sacramentorù quoq; administratione vel maximè necessarius est linguæ vernaculæ vsus, quãdo populus ad beneficiorù Christi considerationē est excitãdus, & mors Domini, vt Apostolus ait, 1. Cor. 11.
 nuncianda. Cumq; præceptù Apostoli sit generale, quod ad omnes sacri officij partes pertineat: insulsùm fuerit ad solas cõciones illud restringere. Quòd affirmas *sufficere, si psalmi & hymni lingua peregrina decãtati intelligantur ab ijs, qui suppleant locù idiotarù, vti sint Sacerdotes, aditui, chorales, studiosi*: id quidē planè contra Apostoli mentē dicitur, cui Implere locù idiotæ, idem declarat, 1. Cor. 14.
 atq; verè idiotæ esse, id est, indoctum & linguæ peregrinæ ignarum. Differit enim illìc Apostolus contra eos, qui in coetu sacro linguarum dono ad ostentationē abuterentur, ita vt nullus inde

fructus ad multitudinem & idiotas linguarum ignaros rediret. Vbi idiotas, seu (quod idem est) eos qui implent locum idiotarum, Prophetis illis linguarum peritis opponit. Iam si ea fuisset Pauli sententia, nihil obstare, quò minus doctores Corinthiorum in cœtu sacro lingua peregrina vtantur, dummodò aliqui sint inter auditores, qui intelligant, & qui idiotarum loco numeroq; habeantur: quis non videt, Paulinæ disputationis scopum hac expositione euertere? Paulus enim de lingua peregrina agit ei, qui implet locum idiotæ, ignota, qui ob id etiam non possit accinere, Amen. At personati illi idiotæ, quos tu ais locum idiotarum supplere, vt sacerdotes & clerici, si tibi credimus, non sunt linguæ Latinæ ignari, ac proinde rectè dicere possunt, Amen: quandoquidem quid oretur, aut canatur, intelligunt. Quamquam hîc mihi videre liberalior erga tuos, quàm par est, qui linguæ Latinæ vsus æditus quoque & choraulis tribuis, quorum pleriq; neq; natate neq; literas norunt: vt vel horum respectu expediret in cœtibus vestris lingua vernacula vti.

Thefis 88.

Quòd ad celebrandam in Cœnâ Christi memoriam & mortem illius annunciandam opus esse dixi lingua populari & vulgo nota: aduersarius respondet, *Sacerdotes suos in Missa sacro memoriam Christi celebrare, nec verbis solum, sed etiam factis, hoc est, sacrificandi actione, gestibus, & vestibus, alijsq; ritibus externis, quos populus intelligat, mortem Domini annunciare.* Nos verò supra ostendimus, illam sacrificandi actionem institutioni Christi maximè aduersari: tantùm abest, vt celebrandæ Christi memoriæ feruiat. Porrò quemadmodum verbis mortem Domini annuncietis, modò est dictum, nempe lingua peregrina, quam populus non intelligit. De vestitu & gestibus mox dicemus. Quòd porrò ais, *populum Cœnam participaturum à Parocho commoneri, idq; lingua vernacula, vt in memoriam passionis & mortis Christi id faciat:* constat, quàm non solum frigidæ sint illæ exhortationes vestræ, sed etiam insynceræ & humanarum traditionum fermèto corruptæ,

ruptæ, dum superstitiosæ exiguntur confessiones, id est singulorum peccatorum enumerationes: dum pro fide in Christum commendantur nostræ satisfactions & opera: dum de salute sua homines dubitare iubentur. Ita videlicet ad celebrandam in Cœna passionis & mortis Dominicæ memoriam populus apud vos excitatur & præparatur. Quòd deniq; negas *populum apud vos ferè istis concionibus indigere, vt qui longo iam vsu exploratum habeat, quid in Missa agatur, & quo sine Cœna sacra celebretur:* vtinam id verè de Cœna & legitimo eius vsu. De Missæ autem vestræ sacrificio præstaret populum nihil quicquam intelligere, ne cum superstitionibus istis cõmunicaret. Quanquam constat plerosq; apud vos neq; de Missa neq; de Cœna satis exploratum habere.

De obscuro verborum murmure, quo istos in Missa vti Thef. 89. & 90. dixeram, respondet, *quòd clara voce in Missa verba omnia pronuntiari debeant, nec Christi, nec Apostolorum, nec veteris Ecclesiæ exemplo demonstrari posse.* An tu igitur sentis, Christum in prima Cœna verba sua ita mussitasse, vt ab Apostolis neq; exaudiri nec intelligi potuerit? Contrarium docent Euangelistæ, qui cùm narrent, Apostolos in Cœna ea fecisse, quæ Christus iussit: necesse est Christum claro & perspicuo sermone ad illos vsum fuisse. Aut doceat nos aduersarius, quænam sint illa verba, quæ Christus in Cœna tacitè demurmurauerit. Idem cùm in Cœna sui memoriam velit celebrari, quòd Paulus de mortis Dominicæ annunciatione interpretatur: constat eam ad rem opus esse clara voce, quam omnes intelligant. Ac veterem Ecclesiam in Sacramentorum actione claro & perspicuo sermone vsam fuisse, vel ex eo apparet, quòd in Cœnæ mysterijs populus ad preces & gratiarum actiones, quas omnes exaudire poterant & intelligere, respondere consuevit, Amen. Vnde Augustinus ad Orosium Enf. Bib. Eccle. lib. 7. cap. 9. quæst. 49. *Qualem clamorem, inquit, faciat vniuersa Ecclesia, dum potatur sanguine Christi, & dicit, Amen: tu ipse si potes, cõsidera. Quæ de re extat sanctio Iustiniani, qua Sacerdotibus & presbyteris* In Nouellis 123.

seuerè edicitur, vt cùm in alijs ministerij partibus, tum verò in Sacramentorum administratione clara voce, quæ à populo exaudiri possit, vtantur. Quem morem etiam nunc Orientales Ecclesiæ obseruant, vbi verbi minister verba illa clara voce pronũciare dicitur, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus.*

Rationes verò quas hoc loco adfers, quàm sunt ridiculæ? Christum ideo primam Cœnam excluso populo, celebrare voluisse, vt ostenderet, *Sacramenta vel secreta Misse non esse pandenda quibusuis.* Tunc existimas, Christum Cœnam suam similem voluisse Eleusinijs sacris, quæ remota hominum frequentia noctu sub terra clàm celebrari solebant? Idem cum Apostolos iuberet in posterum facere, quod ipse prior fecerat: num Cœnam posthac inter solos Apostolos, excluso populo, celebrari voluit? Quin potius cùm Cœnam constet in vsum totius Ecclesiæ à Christo institutam esse, in qua Christus clara voce & perspicuo sermone discipulos allocutus fuit: quis dubitet, illius exemplo Cœnam ita nobis celebrandam esse, vt quid in ea agatur, populus intelligat? Eiusdem momenti sunt cæteræ rationes tuæ. *Christum cùm sacrificium cruentum ageret, pauca tantum verba tribus horis, quibus in cruce pependit, eloquutum fuisse.* Item: *titulum cruci inscriptum fuisse Hebraicè, Græcè, & Latinè.* Ex quo concludis, Missæ mysteria sub silentio peragenda esse, idque tribus illis linguis, quas diximus. Sed quis non videt, nullam esse argumenti huius connexionem? Nec fidei ἀνάλογος est illa tua allegoria. Quòd tribus illis linguis, Latina, Græca, & Hebraica, toto Orbe diuina celebrata fuisse officia ais, concedo, sed non nisi apud gentes linguarum istarum peritas. Quis enim credat, Apostolos apud Scythas aut Indos linguarum istarum ignaros Latinè aut Græcè fuisse concionatos? Imò ne apud Hebræos quidem Græcè aut Latinè, sed Hebraicè docuisse patet, Acto. 21. & 22.

Thef. 91. 92.
& 93.

Superstitionem vestimentorum, quibus in Missa Pontificij

ficij vtuntur, reprehendo. Respondet aduersarius, *representanda passione Christi, commonefaciendo populo, & concilianda reuerentia illa seruire.* Malè igitur cum veteri Ecclesia actum, quæ in Coenæ celebratione tot tamque varijs vestimentis caruit: sed omnia simplicissimè administravit. Quæ simplicitas postquam Episcopjs Romanis sordere cœpit, inter ceteros Missæ ritus illam vestium pompam in Ecclesiam inuexerunt, sine qua Missam ritè peragi negant. Quem vestitum etsi initio nonnullæ Augustanæ Confessionis Ecclesiæ in Coenæ actione retinuerunt: liberè tamen & sine superstitione id factum est. Et quam tu nobis hoc loco *umbra* *caelestium bonorum* narras? quod item *velamen, sub quo Christum nobis adhuc apparere* ais? Constat enim ceremonias Mosaicæ ab Apostolo *umbra* & *velo* comparari, quæ orto iustitiæ Sole Christo, dudum euauerunt. Et velum templi scissum est, Luc. 23. Quòd si adhuc velatum est Euangelium, inquit Apostolus, in his qui pereunt, velatum est. Cauendum igitur, ne κακογνῆσι^α quadam nescio cuius *pedagogia*, ceremonias Mosaicæ Christi aduentu abrogatas postliminiò in Ecclesiam noui Testamenti reducamus: quomodo constat doctores vestros in explicandis ritibus illis ad ceremonias Mosaicæ subinde alludere. Nec verò nos omnem vestitum sacrum damnamus: sed cùm modum in eo requirimus, tum superstitionem ab eo volumus abesse. Idem iudicium est de gestibus, quos cùm grauitas deceat rebus sacris digna, pleriq; tamen, quos in Missa vsurpatis, non solum ociosi sunt, sed etiam ridiculi. Neque enim eos solum gestus, quos tu enumeras, vt consignationem crucis, genu flexionem, manuum eleuationem, & similes vobis vsitatos esse constat: sed alios quoque, quorum nullum è sacris literis exemplum proferri potest, & quos elegantissimè hypotyposi expressit in historia tua Iohannes Sleidanus. Quid? quòd gestus illi magna ex parte eiusmodi sunt, vt Coenam in actionem planè diuersam transforment.

Hebr. 8. & 10.
2. Cor. 3.

Lsb. 21.

Thesis 94.

Apostolos dixi Coenam Domini simplicissimè, adhibita solum oratione Dominica, celebrasse, idq; vel ipsis Scriptoribus Pontificijs attestantibus. Respondet aduersarius, *existimatio Apostoli adhibita solum oratione Dominica celebrarint Missæ Sacrificium: tamen postea multa alia adiunxisse.* Primum nego Apostolos Missæ Sacrificium, quale Pontificijs in vsu est, vnquam celebrasse. Deinde doceat nos aduersarius, quænam sint *illa multa alia* ab Apostolis postea Coenæ administrationi adiuncta: idque ex Canonicis eorundem scriptis. Nam quod ex Chrystostomo affert, *orationem pro defunctis in sacrificio Missæ esse ex Apostolica traditione*, eadem facilitate rejicitur, qua probatur. Ac Chrystostomo opponimus authoritatem Tertulliani, qui disertè negat, orationes pro defunctis è Scriptura manasse: sed inter eas refert ceremonias, quarum libera est in Ecclesia obseruatio. Ad Pauli locum quod attinet, concedo, veteri Ecclesiæ fuisse receptum, vt in Coenæ actione *obsecrationes & orationes fierent pro omnibus hominibus.* Quid autem illæ ad ceteros Missæ vestræ ritus, de quibus modò diximus.

In epist. ad Philip. Homil. 3.

De corona militis.

1. Timo. 2.

Thes. 95. 96. & 97.

Ex collatione rituum, quibus veteres vsi fuerunt in Coenæ celebratione, & quibus hodie Pontificij in Missa vtuntur, ostendi, magnam esse vtrorumq; dissimilitudinem, atq; adeò veterum ritus diuersissimos fuisse à theatrico illo ceremoniarum apparatu Pontificijs hodie recepto. Vbi aduersarius, *Docenos primùm, inquit, qui sit theatricus ille ritus Pontificiorum, & tunc te veterum exemplis reuincemus.* Quasi verò cuiquam, qui modò Missæ celebrationi interfuit, ignotus esse possit magnificus ille ceremoniarum apparatus, ludorum spectaculis, quàm actioni Coenæ, conuenientior. Eum tu mihi ex synceriores Antiquitate, velut Iustino, Irenæo, Cypriano, & Augustino, si potes, demonstra: & veterum exemplis me conuictum fatebor. Quanquam hic sibi diffidens aduersarius concedit, *pauciores ritus primis illis Ecclesiæ renascentis temporibus usurpatos fuisse.* Et meritò. Vident enim

enim sancti viri in administratione Sacramentorum simplicitati Apostolicæ tutò insisti posse. Quorum exemplum si successores Episcopi sequuti fuissent, minùs superstitionum hodie in Ecclesia haberemus. Vanissimum igitur est, quod ais, *ad excitandam promouendamq; populi pietatem* ritus illos conducere. Cōstat enim ceremoniarum multitudine opprimi potiùs, quàm excitari pietatem, dum animi externis illis rituum humanorum spectaculis intenti, de ipsa Sacramentorum actione diuinitus instituta & eius sine vsuq; minùs cogitant.

Quòd negas peccasse Pontifices Romanos, qui paucis quibusdã ritibus non substantiam, sed ceremonias Missæ pie salubriterq; auxerint, respondeo, cùm ipsa Missæ substantia, quatenus Sacrificium à vobis fingitur propitiatorium, vitiosa sit & impia, vt suprà ostendimus: accidentia quoq; eius, id est, ceremonias Missæ sacrificio seruientes vitiosas & impias esse necesse est: ac proinde grauius peccasse Pontifices Romanos tum sacrificij illius Missæ tum eiusdem ceremoniarum auctores.

De Canone Missæ ago, quem velut animam esse Missæ, & Thesis 98. erroribus scaterere dixi. Contra antagonista Canonem animam Missæ esse negat, quòd maxima eius pars non ad substantiam, sed ad ritus Missæ pertineat. Primùm igitur cùm suis transigat, qui Canonem ad Missæ consecrationem adeò necessarium esse contendunt, vt qui eum omittant, ijs in Cœna præter panem & vinum nihil reliqui fiat. Nam ritus ad Missæ substantiam absolute necessarios esse aduersarius modò negauit ad superiorè thesin 97. De erroribus, quibus omni ex parte Canonem liberat, mox videbitur.

Canonis auctores Apostolos esse negauit, idq; suffraganti-
 bus Pontificijs Scriptoribus. Aduersarius verò illum Apostolica
 traditionis beneficio ad nos peruenisse ait, idq; probat ex Liurgia B.
 Iacobi Apostoli, constitutionibus Apostolicis Clementis Romani,
 Dionysio Areopagita, Isidoro, alijsq; patribus. Atqui non omnia
 sunt.

Thef. 99. 100.
101. 102. & 103.

sunt vel Iacobi Apostoli vel Clementis Romani scripta, quæ illorum nomine circumferuntur. Constat enim multa esse notha & supposititia, à superstitiosis Episcopis conficta, qui vt commentis suis fidem autoritatemq; conciliarent, Apostolicarum traditionum titulo illa venditarunt. Nam quid Apostoli de Sacramentorum administratione tradiderint, ex authenticis ipsorum scriptis liquet: quibus consentanea, non contraria, fuerunt ea, quæ viua voce tradiderunt. Exemplo sunt Canones Apostolici, qui ab eodem Clemente Romano versi dicuntur: qui non pauca continent doctrinæ authenticis Apostolorum scriptis comprehensæ contraria. Vnde ab Isidoro inter apocrypha, imò inter hæreticorum commenta numerantur, referente Gratiano. Dionysium verò authorem libri de Ecclesiastica Hierarchia, non esse Areopagitam illum Pauli auditorem, vt tu affirmas, doctissimi quiq; viri iudicarunt, quorum ea de re extant censura. Qui quidem Dionysius ritum administrandæ Cœnæ suo seculo receptum describens, precû quarundam meminit, sed quæ à Missæ vestræ Canone multùm distant. Quod Isidorum ais orationes in Missæ Sacrificio vobis vsitatas Petro Apostolo auctori tribuere: Platina contra, Petrum simplicissimè Cœnam Dominicam, adhibita solùm oratione Dominica, celebrasse testatur. Idem cæteros Apostolos factitasse Gregorius Magnus Pontifex Romanus refert. *Mos fuit Apostolorum*, inquit, *vt ad ipsam solummodo orationem Dominicam oblationis hostiam consecrarent.* Quid? quòd idem Gregorius affirmat, Canonem à quodam Scholastico paulò ante sua tempora fuisse compositum. Quæ igitur tanta est Canonis vel antiquitas vel autoritas? Quòd Origenem, Basilium, & Augustinum objicis, qui item *Missæ ritum ad Apostolicam referant traditionem*: vt maximè demus (quod doceri non potest) ritum administrandæ Cœnæ id temporis receptum ab Apostolis fluxisse: quorsum hoc ad theatralem illam ceremoniarum pompam hodie in Missa vestra vsitam, quam constat

In Decret. dist. 16.

Lib. de diuinis officijs cap. 15.

Platina in vita Sixti primi.

Gregor. in Registro lib. 7. cap. 63.

constat Origeni, Basilio, & Augustino fuisse ignotā? Neq; enim sequitur, si in Canone quædam precum formulæ ex Antiquitate desumptæ leguntur, idcirco totum Canonem, qualis hodie est, Antiquitati acceptum ferendum esse. Cumq; has ipsas veterum preces, quas Canon vester habet, in alium torqueatis sensum: frustra Canoni auctoritatem ex Antiquitate quæritis. Quod ex Augustini regula, *qua toto terrarum Orbe obseruantur & obseruata sunt, vt origo non inueniatur, ea ex Apostolica traditione manasse*, probare conaris, Apostolos Canonis fuisse authores: primum demonstrares velim, Canonem hodie vobis vsitatum vel toto Orbe obseruatum fuisse, atq; etiam nunc obseruari, vel ignotæ esse originis. Neq; enim Iustini, Irenæi, & Cypriani temporibus in vsu fuit, quos constat longè diuersis ritibus in actione Cœnæ vsos fuisse. Tum quoq; diuersissimæ sunt Liturgiæ, quæ Basilio, Chrystostomo, Ambrosio, Isidoro, & Gregorio tribuantur. Cumq; authorem Canonis fuisse quendam Scholasticum Gregorius affirmet, vt modò diximus: vtique origo illius non ignoratur.

Nonnullos Canonis errores attingo: ac primum quòd Sacerdos orat, *vt Deus accepta habeat & benedicat hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata, qua illi offerat pro Ecclesia eius sancta*. Vbi absurdum, imò impium esse dixi, panem & vinum res videlicet terrenas (Nam ante consecrationem hæc à Sacerdote dicuntur) pro salute Ecclesiæ Deo offerre. Respondet aduersarius, panem & vinum ideo Sacrificia dici, quòd materia sint sacrificij illius, quod in Missa offertur, & iam dedicata in vsum diuinum, atq; ad eò consecranda in corpus & sanguinem Domini. Quis verò non videt, hæc ordine præpostero geri, panem & vinum nondum in corpus & sanguinem Christi conuersa (si verum est, quod de transubstantiatione docent) Deo offerri, idq; pro Ecclesiæ salute? Porrò quàm ineptum est, quòd vetus Ecclesia de muneribus in vsum pauperum oblati sub Cœnæ actionem precari so-

Epist. 118. & lib.
4. contra Dona-
tist. cap. 24.

Thest. 104.
105. & 106.

Iebat, id abolito illo munerum ritu, ad Missæ Sacrificium transferre. Adhæc oblatio illa munerum olim à populo facta, improprie Sacrificium dicebatur, non minùs quàm *agnus ille à populo in Sacrificium oblatus*, cuius exemplum è Levitico profers. Non enim à materia, sed à forma sacrificium denominatur. At eam, quæ in Missà à Sacerdote fit, oblationem, sacrificium esse proprie dictum contenditis. Aut igitur illam *ὑπεροχίαν* Canonis corrigite: aut Missam non omni ex parte Sacrificium esse proprie dictum agnoscite.

Thefis 107.

Quòd Sanctorum inuocationem Canone Missæ dixeram contineri, aduersarius negat *vllum sanctum directè in Cauone inuocari, sed Deum tantum: vt intercedentibus sanctis nobis adesse velit*. At cur non intercedente Christo Pontifice & Mediatore nostro, cuius vnus intercessionem & meritum nobis sufficere tum ad reconciliandum Deum, tum ad reconciliationis illius vim per verbum & Sacramenta nobis applicandam Scriptura docet? Porrò quemadmodum in Missà sancti à vobis inuocentur, suprà thesibus 82. 83. 84. & 85. est dictum. Nec valet consequutio tua, si sancti in cœlis pro nobis orant (id quod nostros quoq; fateri ais) idcirco nobis esse inuocandos.

Thef. 108.
109. & 110.

Inter cætera hoc quoq; in Canone reprehendi, quòd corpus & sanguis Christi cum sacrificijs Abelis, Abrahami, & Melchizedeci comparantur, & quòd sacrificulus orat, vt Deus non minùs illa, quàm hæc grata habeat. Quam comparisonem simul & orationem impiam esse dixi, corpus & sanguinem Christi cum *ἀλόγως* veterum Sacrificijs exæquari. Antagonista verò negat, Sacrificium corporis & sanguinis Christi cum veterum sacrificijs à se & suis exæquari: *sed sacerdotem tantum rogare ait, vt Deus per hoc Sacrificium nobis propitius esse velit, sicut patribus illis propitius fuerit per sacrificia, quæ huius typum gesserint*. Atqui verba Canonis eam, quam dixi, sententiam præ se ferunt. Et vtcunque mitigentur, impia certè est precatio, qua Sacerdos petit, *ut Deus*
acce-

acceptum habere dignetur corporis & sanguinis Christi sacrificium, sicut sacrificium Abelis & Melchizedeci: perinde quasi corpus & sanguis Christi Deo non forent grata, nisi intercedente Sacrificuli precatione. Nec est, quòd excipiat aduersarius, distinguendum esse inter rem oblatam, id est, corpus sanguinemq; Christi, & ipsam offerentis Sacerdotis actionem. Illam per se Deo gratam esse: hanc verò non item: quòd in Sacerdote offerente aliqua habere imperfectio possit. Hinc enim sequeretur, Missæ sacrificium à Sacerdotis offerentis qualitate pendere: qui error olim Donatistarum de Sacramētis fuit. Et ipse tu supra ad thesin 48. negasti, Missæ sacrificium ex opere operantis ministri boni vel mali vim suam habere. Deinde cum Missæ sacrificium vnico Christi Sacrificio semel in cruce oblato aduerfetur, vt supra ostendimus: impium fuerit petere, vt per illud Deus nobis propitius esse velit. Ac vide, quàm longè à Pharisaismo absit, quod affirmas, Deum patribus veteris Testamenti *per sacrificia ipsorum propitium fuisse.* Non enim sanguis taurorum & hircorum expiare peccata potuit, sed fide in Christum patres illos seruatos fuisse, Petrus testatur. Et fide vberiore hostiam Abel Deo obtulisse dicitur, quàm Cain. Quem Christum eiusq; Sacrificium semel in cruce oblatum, non Missaticum vestrum sacrificium, legalia illa veterum sacrificia adumbrarunt.

Heb. 10.
Acto. 15.
Hebr. 11.

Poriò ex eo quoq; apparet, quàm malè consutus sit *Ca. Thesis 111.* non ex precum quarundam, quæ apud veteres leguntur, formulis in sensum alienum detortis. Etenim in ea, quæ Basilio tribuitur, Liturgia Sacerdos super munerum oblatione in vsum pauperum à populo facta ita orat, vt *Dominus hoc incruentum sacrificium* (munera illa designans) *acceptum habeat, sicut suscepit munera Abeli, sacrificium Noë, holocaustum Abrahæ.* Quæ verba sine ordine Canonis inserta, post consecrationem nunc recitantur, & ad corpus & sanguinem Christi perperam traducuntur. Eiusdem vesaniæ esse dixi, quod Canon orat, vt Deus iu-

beat Christi corpus per manus Angeli sui perferri in sublimem altare suum, & in conspectu suo sisti: cum Christus in Coelum ingressus semper appareat in conspectu Dei. Respondet aduersarius, non de re oblata, sed de actione & oblatione Sacerdotis, itemque precibus eius hæc esse intelligenda. At verò cum post consecrationem ista à Sacerdote dicantur, & pronomem demonstrandi hæc potissimum corpus & sanguinem Christi intendat, quis non de re oblata potius, quam de actione Sacerdotis offerentis ista dici intelligat? Et quotusquisque est sacrificulorum, qui hanc aduersarii glossam teneat? Imò cum oblatio sit rei oblatae oblatio, rem oblatae actione Sacerdotis offerentis utique includi necesse est. Equidem fateor, olim hanc precandi formulam in Eucharistia usurpatam fuisse de precibus, itemque munerum oblatione, quibus pauperes reficiebantur, quemadmodum ex Irenæo apparet. Sed ut aliæ precum particulae ex Antiquitate desumptæ, quæ in Canone leguntur: ita hæc quoque abusu est deformata.

Lib. 4. cap. 14.

Thef. 112. 113.
& 114.

Quæ de precibus pro defunctis in Canone dicuntur, ut qui nos precesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis, & quiescunt in Christo, ijs Dominus locum refrigerij, lucis, & pacis indulgere velit, *arsuata* esse dixi. Qui enim in fide decesserunt, & iam nunc beata quiete fruuntur, quid attinet pro ijs orare, ut eis locus indulgeatur refrigerij & pacis. Aduersarius verò hæc *arsuata* esse negat, quia cum tota Antiquitate bellissime constant. At quoniam cum diuinis literis pessime constant, *arsuata* esse dicimus. Scriptura enim Sacra Canonica docet, eos qui in Christum credunt, non venire in iudicium, sed per mortem transire in vitam. Et Paulus, iustificati fide, inquit, pacem habemus erga Deum. Quòd si omne iudicij atque poenarum discrimen effugerunt, adeoque pace fruuntur fideles, postquam ex hac vita excelsèrunt: nullis utique tormentis excruciantur. De Iacobi Apostoli & Clementis Romani authoritate, quam hoc loco citas, dixi.

Iohan. 5.
Rom. 5.

diximus suprà thes. 99. non omnia esse illorum Scripta, quæ hoc nomine à Pontificijs venditantur. Porrò quo consilio veteres primùm nomina martyrum commemorauerint in Eucharistiæ actione, deinde & preces pro defunctis conceperint, quæ in sæculis abierint in superstitionem, ac proinde in nostris Ecclesijs optimo iure fuerint abrogatæ, suprà thesib. 53. 54. 55. & 56. exposuimus. Deniq; è sacris literis Canonicis doceat nos aduersarius ignem suum purgatorium & animarum in eolustrationem. Nam patrum autoritatem nullo Scripturæ fundamento subnixam nihil moramur, cum patres ipsi in religionum controuersijs ad Scripturas Canonicas prouocent, & hæcenus fidem sibi haberi velint, quatenus dogmata sua Scripturæ Canonice autoritate confirmet.

Augustinus lib.
1. de morib. Eccl.
Cathol. cap. 7. &
epist. 7. 45.

Sed operæ pretium fuerit audire τῶν ἀποστόλων, quæ dixi, solutionem, quam aduersarius affert. *Nam existentes in purgatorio, inquit, licet pacem & quietem habeant in Christo, quatenus certi sunt, & securi de salute aeterna: tamen nondum pacem habent à tormentis, & desiderio visionis diuinæ.* Et quæ, obsecro, illa est pax & quies, quæ item salutis securitas, quæ tantis inquietatur & infestatur tormentis, quorum magnitudo omnes pœnas & cruciatus, quos vnquam quisquam in hac vita perpeffus sit, longè vincat, & quæ ab igne infernali non nisi duratione differant, si Doctoribus vestris credimus? Contrarium testatur Scriptura. Iustorum animæ (inquit Sapia) in manu Dei sunt, nec tangit eas tormentum. Et Paulus consolaturus fideles, ne fratrum suorum obitum ægrius ferant, verat, ne doleant, adductis rationibus consolationum plenis. At grauis dolendi causa erat, si defunctorum animæ tam diris torquentur cruciatibus. Beati prædicantur mortui, qui in Domino moriuntur: A modò dicit Spiritus, vt requiescant à laboribus suis. Idem confirmant exempla Lazari & latronis, quorum illius anima corpore soluta rectà in sinum Abrahamæ ab Angelis deportatur: hic verò à Christo audit,

Sap. 3.

1. Thef. 4.

Apoc. 14.

Luc. 16. & 24.

Hodie mecum eris in Paradiso. Qui certè latro, si quisquam alius, cum primis opus habuisset igne illo purgatorio ad eluendas vitæ antea factæ maculas, si quidem ignis ille esset. Augustinus et si, vt suprâ dixi, quæstionem hanc variè disputat: nonnullis tamen in locis Scripturæ auctoritate victus, disertè medium locum esse negat, vbi animæ à peccatis purgentur: quemadmodum sententiæ illius suprâ à nobis citatæ testantur. Quibus Scripturæ testimonijs certò persuasi putidissimas esse fabulas affirmamus, quæ de igne purgatorio à vobis traduntur. Cedò verò, quænam sunt illæ *Scripturæ*, ex quibus vestros *solidissimè* ignem purgatorium tradidisse ais? Neq; enim vllum Scripturæ locum proferes, quo id confirmes. Non igitur *calumnia*, vt tu ais, sed verissimum est, quod dixi sacrificulos ex Missa quæstum facere, dum hominibus falsò persuadent, Missarum spectaculis animas defunctorum, quæ igne purgatorio crucientur, iuari. Constat enim vel unum hoc ignis purgatorij commentum fouendæ culinæ vestræ potissimum seruire: quæ ne quando frigescat, ignem illum tantopere fouere, & sopitum uspiam atq; extinctum suscitare studetis, vt hîc non tam pro aris, quàm foci vestris pugnetis. Neq; hîc de abusu, sed de re ipsa loquimur.

Thesis 115.

Quòd dixeram, complura alia errorum portenta Canone Missæ contineri: ac proinde vanum esse Synodi Tridentinæ elogium, Canonem Missæ ab omni errore purum pronunciantis: aduersarius me fabulari ait. Sed extant Theologorum nostrorum de Canone Missæ censuræ, & iustæ errorum refutationes. Extant & ineptissimi Doctorum vestrorum in Missæ Canonem commentarij, quibus ἀντινομίαις & ἀνόσιτοις illius conciliare & pingere frustra laborant. Quorū similes sunt tuæ illæ, quas modò vidimus, explicationes.

Thesis 116.

Missam dixi verè neruum esse omnis idolomanie Pontificiæ,

tificiæ, atq; adeò Deum illum Mausim, qui tanto sumptu colatur in Papatu, tantisq; præsidijs propugnetur, secundum vaticinium Danielis. Quæ quidem aduersarius inuertens & in nos Daniel. ii. retorquens *Missam verè neruum esse ait religionis Catholicae*. Si Catholicam religionem intelligis eam, quam Apostoli nobis literis prodiderunt, & vera Ecclesia quouis tempore amplexa fuit: nihilomagus Catholica est Pontificia religio, quàm auri sacra fames. Constat enim illam in plerisq; doctrinæ partibus ab Apostolica doctrina *δις διὰ πρῶτον* discrepare. Similiter in Sacramentorum administratione quantum ab Apostolica distet, vel vnum Missæ sacrificium, de quo hætenus egimus, satis testatur. Porrò quod de Deo Mausim in nos retorquet, *quem tanto sumptu coli ait in Lutheranismò*: per quàm ridiculum est. Quis enim sanæ mentis homo non videt, quantum à sumptu & luxu absit simplex illa Sacramentorum administratio Ecclesiis nostris recepta? quæ si cum Pontificiorum splendore & magnificentia plusquàm regia Missarum celebrationi adhiberi solita comparatur, non vnus assis æstimetur, si ritus externos, non autem Sacramenta in se spectes. Quòd si quis dubitat, in vtros veriùs, nôsne an Pontificios, quadret illud Danielis de Deo Mausim & eiusdem cultore Antichristo vaticinium: legat Doctoris Lutheri commentarium super 12. caput eiusdem Prophetæ, Germanicæ Bibliorum versionis insertum: ybi ex collatione notarum, quibus Antichristum eiusq; religionem Daniel illuc describit, & ipsius euentus ante omnium oculos positi Lutherus euidentissimè demonstrat, Pontificem Romanum esse Antichristum illum, & Missam Pontificiam esse idolum illud Mausim, de quo Daniel sub typo Antiochi est vaticinatus. Quæ tu cum vniuersa caterua tua nunquam refutaueris.

Cùm igitur tot ac tantæ insint in Missa superstitiones, gra- Thes. 117.
uiter peccare dixi eos, qui hodie in tanta Euangelij luce emolumentum

menti sui causa Missæ vel intersint vel præsent. Hic verò ringitur aduersarius, & dissimulata, quam initio professus fuerat, modestia, doctrinæ & Sacramentis nostris atrox conuitium facit, doctrinam nostram *nouum Euangelium*, & lucem illius *tenebras* appellans. At quo iure nouum vocas Euangelium, quod idem prorsus agnoscimus & profitemur cum eo, quod Prophetæ & Apostoli nobis prodiderunt, & quod superiorum temporum iniuria, inuectis in Ecclesiam varijs erroribus & superstitionibus, obscuratum, extremo hoc sæculo singulari Dei beneficio renituit? Noua certè non est hæc nostra de Cœna doctrina, quam hætenus exposuimus: sed vetus illa à Christo, Euangelistis, & Apostolis tradita. At noua est vestra de Missæ sacrificio pro viujs & mortuis offerendo doctrina: noua est & veteri Ecclesiæ ignota vestra illa Cœnæ mutilatio: noua Sacramenti circumgestatio: noua inuocatio sanctorum: nouum ignis purgatorij commentum: aliaq; infinita noua, quæ à vobis traduntur. Quos quidem errores vestros nostri tanta doctrinæ luce & perspicuitate confutarunt, vt vel à cæcis agnoscantur. Nec mirum, si à vobis obstinatis Euangelij hostibus non agnoscentur: cùm ea sit Euangelij natura, vt cæcos illuminet, & videntes excæcet. Quòd Cœnam nostram vocas *profanam*, in qua præter panem & vinum nihil apponatur: calumnias tuas nihil moramur; nisi profanum esse demonstres, Cœnam ex Christi præscripto & veteris Ecclesiæ more celebrare. Porrò Missam vestram non solum profanam, sed impiam quoq; esse demonstrauius. Quòd de timore principum secularium objicis, quo nonnullos apud nos moueris, vt *Cœna Lutheranorum*, quam vocas, intersint: cantilenam istam tuis occine Catholicis principibus, qui à vobis furijs incitati pios Missam vestram auersantes igne & ferro persequuntur. Nostri certè magistratus neminem vel ad Cœnam participandam vel religionem nostram amplectendam vi cogunt. Vestra hæc est & Pontificum vestrorum tyrannis. Idem sentiendum de

questu, cuius causa nostros ais Coena apud nos vel interesse vel praesse.
 Qui certè nullus apud nos esse potest: nisi fortè quæstum appel- 1. Cor. 2.
 las legitimum stipendium, quod verbi ministris ab Ecclesia de-
 beri Paulus affirmat. At vos cum omnem religionem, tum ve-
 rò Missam in turpem conuertisse quæstum ac nundinationem,
 orbis nouit.

Quin etiam *hereticos & vbiquistas* crepat. Nos verò nul- Thesis 113.
 lius neq; conscij nobis sumus nec à vobis conuicti hæreseos. Si
 namque ad intentandum hæreseos erimen accusasse sufficiat;
 neq; Prophetæ neq; Apostoli, imò neq; Christus ipse, innocen-
 tes fuerint. Vos autem innumerabiles tueri hæreses nostri non
 vno scripto demonstrarunt. Quòd nos odioso nomine vbiqui-
 starum grauas, si per vbiquitatem intelligis portentosam illam
 carnis Christi cum diuinitate coextensionem (quæ extensio ne
 in diuinitatem quidem cadit) scito, nos eiusmodi vbiquitatem
 ex animo detestari. Alioqui maiestatem diuinam Christo ho-
 mini ad dextram virtutis Dei euecto reuera communicatam,
 quam sacræ literæ tradunt, absit vt inficiemur.

Ad extremum voto nostro, quo Deum pro conseruanda Thesis 119.
 apud nos & ad posteritatem propaganda doctrinæ Coelestis lu-
 ce oramus, aduersarius suam *δοσφιπία & νερόεα* opponit, qua er-
 rores suos *lucem*, doctrinam nostram *tenebras*, nos verò *hereticos*
Antichristi satellites appellans, Deum orat, vt religionem Pon-
 tificiam conseruare, & *in totam Germaniam, extinctis omnibus*
erroribus, rursus propagare velit. Quas illius imprecationes irri-
 tas fore non dubitamus, iuxta illud Psalms: *Maledicant illi, tu* Psal. 109.
benedices. Longè enim errat cum vniuerso sodalizio suo ad-
 uersarius, si existimat, Antichristum Romanum Spiritu oris
 Domini iam pridem confici coeptum, collapsas regni sui vires
 in Germania instaurare posse. Cecidit, cecidit Babylon illa Apoc. 18.
 O magna

OCN 556665699